

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu • Anul XXII (serie nouă din 1990) nr. 95 (2/2011)

Centrul „Mihai Eminescu” Bârlad
desen de Florin BUCIULEAC

DACIA LITERARĂ

REDACTIA

- Lucian **VASILIU** (redactor-șef)
- Carmelia **LEONTE**
(coordonator de număr)
- Călin **CIOBOTARI**
- Vasilian **DOBOS** (concepție grafică)
- Anca **BÎRLIBA** (DTP Designer)
- Roxana **DRUGESCU** (tehoredactor)
- Corneliu **GRIGORIU** (fotografii)
- Maria **CARAS**, Daniela **ILIE**
(contabilitate-distribuție)

COLEGIUL:

- Leo **BUTNARU** (Chișinău)
- Doina **URICARIU** (New York)
- Matei **VIȘNIEC** (Paris)
- Alexandru **ZUB** - director de onoare (Iași)

Redacția și administrația:

Muzeul „Nicolae Gane“

(Centrul de muzeologie literară)

Str: Nicolae Gane, 22 A, cod 700110

Iași, România

tel. 0747-288499, 40/0332/102852

fax 40/0232/213210

E-mail: dacialiterara@yahoo.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro

Tipar executat la **TIPO-LIDANA SRL**
Suceava, tel. 0230-517518

Revista apare sub egida IUSR

Editori:

- MUZEUL LITERATURII ROMÂNE IAȘI
- SOCIETATEA CULTURALĂ
„JUNIMEA '90“

Partener:

- CONSILIUL JUDEȚEAN <https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulliterariiiiiasi.ro>

*„Misia noastră este de a stăruii,
iar nu de a ne văicăra“*
(Mihail Kogălniceanu)

DACIA LITERARĂ

NR. 2 (95) ANUL XXII (SERIE NOUĂ DIN ANUL 1990)

MARTIE 2011

IAȘI • ROMÂNIA

SUMAR

FERESTRE LUMINATE

- 4 Textul regăsit (**Constantin Noica - Titu Maiorescu și lumea noastră**)
8 Fotografia regăsită: Societatea Scriitorilor Români (1911)
Proza de:
9 **Alfredina Iacobitz**: Visul lui Dono
18 **Paul Mihalache**: O casă în noapte
- Poeme de:
21 **Paul Gorban**: *Biserica de pe bloc*
22 **Nicolae Turtureanu**: *Correspondențe*
24 **Ștefania Hănescu**: *** (*prin pîlcuri de iarbă roșie*),
*** (*depărțări*), *** (*noaptea*)
25 **Andrei Zanca**: *Mugur de roză*
26 **Eugen Munteanu**: Et in Arcadia Ego
30 Dialogurile „Daciei literare“:
Un brand de țară: Premiul Național „Mihai Eminescu
(interviu cu **Gellu Dorian** realizat de **Călin Ciobotari**)
39 In memoriam **Valeriu Anania** (1921-2011)

BIBLIOFIL

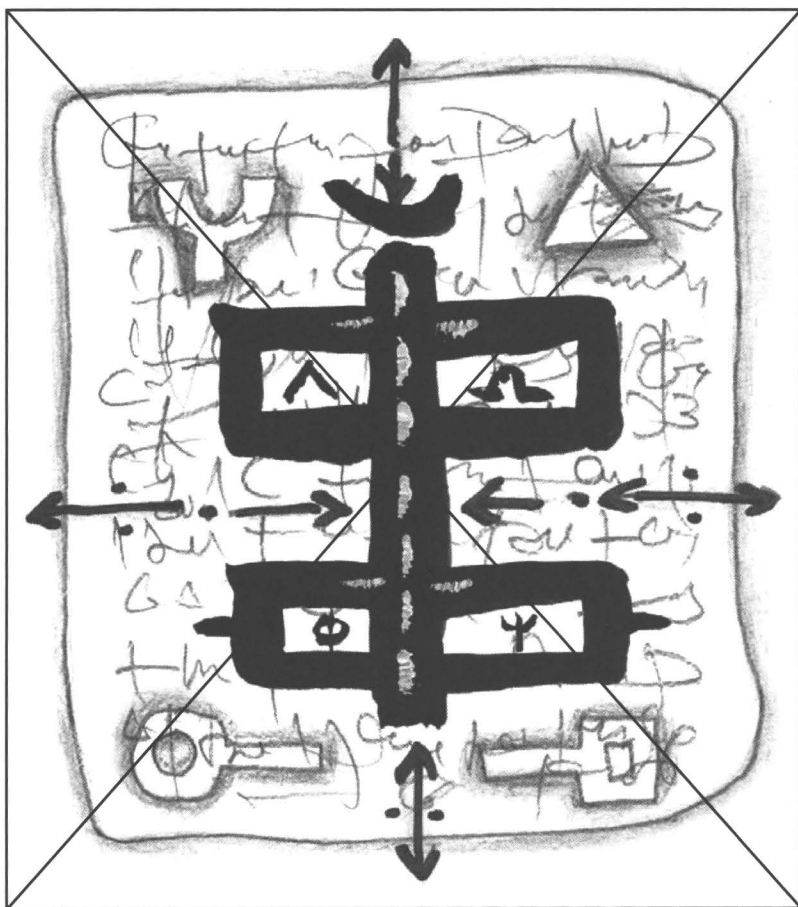
- 42 **Alexandru Zub**: Fără plural, adevărul... (Lidia Popița Stoicescu)
44 **Ioan Holban**: Teoriile civilizației (Doina Uricariu)
49 **Constantin Cubleşan**: Treptele spiritului hyperionic (George Popa)
52 **Liviu Grăsoiu**: Istoria unei specii literare - sonetul românesc
56 **Grigore Ilisei**: Drumul spre stele (Silvia Buțureanu)
59 **Nicolae Bușuioc**: Citeșc, deci exist
61 **Dumitru Ivănescu**: Victor Ion Popa în corespondență
65 **Carmelia Leonte**: Un destin poetic (Ana Blandiana)
68 **Ioan Răducea**: Construcții ideatice embrionare (Andrei Pleșu)
71 **Vasile Iancu**: Confesiuni polemice (Augustin Buzura)
O revistă - carte de bibliotecă perenă („Secolul 21“)
76 **Cristina Chiprian**: Urzește poemul împrejurul zidirii căzute (Miron Kiropol)
Gata să ardem odată cu vocalele noastre (Valentin Talpalaru)
Trebuia să fiu aici și acum
81 **Laura Solomon**: Redescoperirea feminității (Victoria Huișban)
84 **Stelian Dumistrăcel**: Biografii (Marius Săla; Rodica Zafiu)
88 **Petruș Andrei**: Sabia tăcerii, sabia luminii (Simion Bogdănescu)

ARCA LUI NOE

- 90 Poeme de:
Lan Lan: *Realitatea, Spui că vei pleca*. Traduceri de Gao Xing
91 **Nicolae Mares**: Cinstirea reciprocă a cărturarilor polonezi și români
94 **Virgiliu Onofrei**: Chemarea muzelor
102 **Constantin Parascan**: Casa-muzeu, imagine-simbol a omului și operei
107 **Bogdan Crețu**: Bestiarul lui Dimitrie Cantemir - Veverița anonimă
111 **Felicia Dumas**: Françopolifonia la Chișinău
115 **Anghel Popa**: „Mănăstiri ortodoxe. 1. Putna“ - o revistă cu păcate de neiertat
121 **Mircea Radu Iacovan**: Povești cu zâne
124 **Bogdan Ulmu**: File dintr-un jurnal teatral
125 **Valentin Ciucă**: Un eveniment memorabil - Eminescu la Bârlad
127 **Vasilian Doboș** - *Numărul de aur*: Constantin Teodorescu

FERESTRE LUMINATE

FERESTRE LUMINATE

TEXTUL REGĂSIT

Constantin NOICA

Titu Maiorescu și lumea noastră*

Noi nu suntem Atenieni.

Pe Titu Maiorescu așa ni l-au trecut nouă, tinerilor de azi. Poate l-au falsificat, nedreptățindu-l sau dimpotrivă înfrumusețându-i masca; dar așa ni l-au înfățișat: drept un om peste care a coborât harul rațiunii și care făcea să coboare harul rațiunii peste ceilalți. Câte lucruri nu ni s'au spus despre armonia, echilibrul, spiritul critic și seninătatea lui!

Noi nu l-am cunoscut și nu-l putem cunoaște. Îi căutăm cărțile și găsim doar frânturi din creațiile cele mari pe care nu le-a dat. Îi citim „Însemnările zilnice” și ne trudim să nu ne lăsăm amăgiți de puținătatea lor. Dar vedem mai ales deformările, da *deformările* pe care le-a produs în câteva cazuri, și atunci simțim, că a fost într'adevăr un om mare. Când sunt mari, oamenii desfigurează realitatea dimprejurul lor.

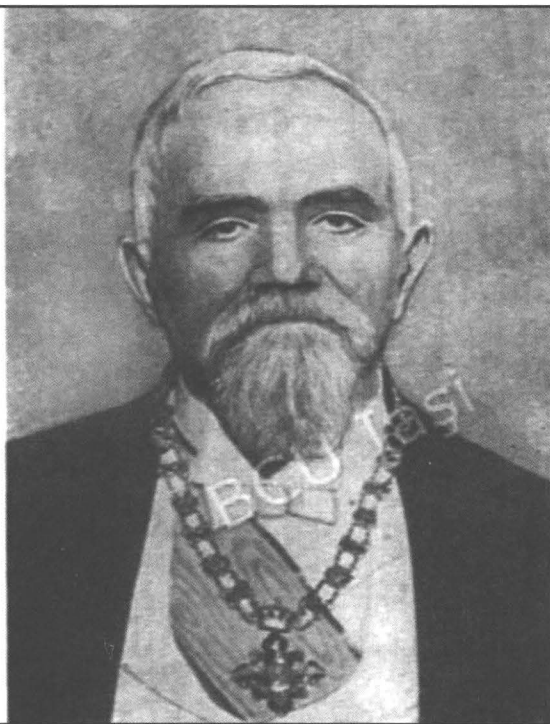
Dar mai simțim un lucru. Simțim mai mult decât că Titu Maiorescu a fost cineva. Simțim că **A FOST** cineva. Îl admirăm, îl folosim, îl înțelegem chiar; dar când ni se vorbește despre actualitatea lui, ne isbește cât de „ocazional” sună vorba aceasta. Ne este el actual? Va fi fiind celor pe cari amintirea sa nu i-a părăsit niciodată. Nouă ne poate da lecții, lecții dintre cele mari; actual nu ne este. Cărturarul din el, vizionarul politic, omul, chiar omul public, copleșitorul om public, - ne par ai altei lumi. Se poate lămuri și obiectiva o impresie ca aceasta?

Cărturarul mai întâi. Cum ar putea fi Titu Maiorescu cărturarul ideal pentru ziua românească de azi? Nu ne depărtează de el numai starea aceasta de fapt că acum, prin diferențierea socială, pe de o parte, prin întregirea națională, pe de alta, cei înzestrați dintre noi au libertatea de a fi mai cărturari decât putea fi el. Nu ni-l distanțează numai împreriurarea, relevată cu atâta pătrundere de către profesorul I. Petrovici, în culegerea d-sale despre Maiorescu, împreriurarea că acesta n'a rămas filosof pentru că trebuia să se „adapteze nevoilor”, dintr'un înalt sentiment al datoriei; că și-a sacrificat propria sa vocație creatoare, dovedind astfel deopotrivă generozitate față de societatea românească dar și - spun unii - lipsa aceluși demon creator care pecetluiește pe cărturarul ideal. Între tipul râvnit de noi și el mai stă o curioasă trăsătură a lui Maiorescu, altceva chiar decât trăsătura „logico-criticistă”, relevată în același loc de profesorul Petrovici: stă o pornire (sau poate o deformație profesională?)

către comunicare și expresie. Întâlnești în vol. II al „Însemnărilor” mărturisirea filosofului cum că se ocupă de cursul său dela Universitate și că „în sfârșit am priceput pe Fichte; acum însă Schelling; apoi mă așteaptă încă, amenințător, Hegel” (18/ 30 Ian. 1885). Cum, abia pentru curs își limpezea Maiorescu noțiunile? Nu e nimic scoborător aci, firește, pentru un profesor, și sunt mulți cărturari cari rămân simpli profesori. Dar cărturarul nostru ideal nu e profesorul. Cartea, pentru noi, e neliniște, nu curs. Turburarea problemelor, mai mult decât satisfacția soluțiilor de circumstanță, e materia noastră, iar oratoria și profesoratul răspund la altă sete decât cea care ne încearcă.

Răspunde setii noastre *vizionarul politic*? Firește, ar trebui cercetate mai atent discursurile sale parlamentare; poate, de asemenea, schițele și proiectele sale pentru o istorie națională. Dar dacă-i vorba să descifrăm înțelesul a ceea ce simte lumea de azi față de un înaintaș cunoscut cu aproximație, atunci vom spune, că după gustul contemporanilor noștri, el nu înțelegea destul de dramatic istoria. Într'un rând, Maiorescu se plângea că de 50 de ani i se împuiau urechile cu prăbușirea imperiului austro-ungar! Au cei de azi o sensibilitate prea adânc răscolită, de vreme ce simt peste tot prăbușiri și prefaceri? Fapt este că vizionarul politic de azi e mai puțin intelectualizat decât Maiorescu (ce extraordinar factor de stabilitate inteligența!) dar mai adâncit, poate

Fotografie Titu Maiorescu din arhiva N. A. Bogdan
de la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

mai spiritualizat. Și de aceea în ordinea românească el simte că Bălcescu este pe linia marilor noastre probleme naționale, că un Eminescu este din plin, în timp ce un Titu Maiorescu rămâne un proces încă deschis. Poate că și de astădată activitatea socială ni-l înstrăinează pe cel din urmă. Căci la fel cum filosofia e plină de probleme când e gândită, dar plină de supăraoare certitudini când e profesată, - viziunea politică a unui simplu spirit profetic e înălțătoare și peste timp, în vreme ce fapta omului politic e mediocră și în timp. Om al armoniei și faptei, Maiorescu făcea concesii istoriei, în loc s' o gândească și transforme în cadrul unei viziuni care să ne însuflețească încă.

Ne însuflețește poate *omul* din Maiorescu? Da, acesta ne poate sta uneori mai aproape. Un cititor al „Însemnărilor zilnice”, mai ales al primelor, nu va rezista înflăcăării manifestate de-a-lungul acelei adolescențe dârze, singuratice, luptătoare și pline de exemplare vrednice. Va fi încă turburat, poate, de atenția și stăruința cu care-și gospodărea întotdeauna viața omul acesta hărăzit cu rațiune. Hotărât, e „un tip de umanitate” impresionant. Dar și aici, între noi și el stă aticismul acela al său. Timpul nostru e însetat de autenticitate: o vieță fără mai multe planuri este oare cu puțință? se întreabă cei de azi. Iar vieța lui Maiorescu e una de atenian, cu mai multe planuri. E prea serioasă disproporția - așa cum era la Grecii descriși de Nietzsche - între dezastrul interior și seninătatea exterioară. Nu va fi fost el chiar schopenhauerian (cum precizează, pe lângă atâtea alte lucruri de preț, neostenitul și generosul editor, profesorul Rădulescu Pogoneanu) dar „profundul său dispreț față de vieță”, despre care vorbește de câteva ori Maiorescu, e real. Și soarta Atenienilor acestora ai spiritului este să scrie jurnale intime, care să surprindă dacă nu chiar să scandalizeze. Dar știți ceva? Dacă din România aceasta tânără - din rândul celor muncitori și încă anonimi - va ieși vreun nou Titu Maiorescu, suntem de pe acum siguri că jurnalul său nu va fi o surpriză. E, în timpul nostru, o râvnă de-a trăi vieța pe un singur plan, de-a ne totaliza în jurul unei singure experiențe. De ce n'a avut-o Maiorescu? Poate pentru că n'a cunoscut o experiență hotărâtoare, pentru vieța interioară, singurătatea („neghioaba mea imposibilitate de-a mă bucura singur de ceva”, 9/ 21 Aug. 1882); și mai ales pentru că, în prelungirea singurătății, n'a întâlnit această unică școală de sinceritate și simplitate care e creștinismul. Lumea noastră crede în omul creștin. Maiorescu nu se întâlnește cu el. Și de aceea, poate, nu se întâlnește nici cu aleșii ceasului de azi.

Dar la acestea toate apologetii și actualizatorii lui Maiorescu pot consimți. Ei ne vor răspunde totuși: rămâne ceva care face din el spiritul actual prin excelență; nu e nici cărturarul, nici vizionarul politic, nici măcar omul, dar e omul public. Iar aici, tocmai aici vrem să le spunem

cât de schimbate ne par nouă, celor de azi, lucrurile.

Știm bine ce impresionant exemplu de corectitudine, ce extraordinară lecție de stil a dat societății noastre Titu Maiorescu. Știm bine ce s'ar câștiga dacă am isbuti cu toții, noi tinerii, să-i reedităm, pe măsura noastră, cazul; să-l imităm pur și simplu. Dar e prea mult și prea puțin în același timp.

Noi nu suntem Atenieni. Pentru cei de azi vieța publică nu e, ca pentru un Maiorescu, o „agora”. Ea e - în mod ideal, firește - o biserică. Comunitatea cea mai înaltă visată azi e altceva decât una prin consensul inteligențelor. E o comunitate de dragoste.

Dragoste! Ar fi putut rosti Maiorescu, așa simplu și creștinește, cum îl gândim azi, cuvântul acesta? Ar fi acceptat el, așa cum acceptă cei sufletește vii din timpul nostru, că inteligența slujește, în planul acesta, dragostea, și câteodată se pierde în ea?

Iar dacă tot n'ați simțit că între Maiorescu și noi s'a întâmplat ceva, luați acest ultim fapt, această ultimă piatră de încercare. Luați întâmplarea aceea turburătoare pe care-o povestește și comentează undeva, în vol. II al Însemnărilor, Maiorescu. I se povestește despre regina Elisabeta că, bolnavă și închipuindu-se pe pragul morții, recita într'una din poezia populară:

Așterne-te drumului
Ca și iarba câmpului
De suflarea vântului.

Știți cum comentează Maiorescu? Minunat de frumos și deprimant de exact, în același timp. „Dovadă, scrie el, de farmecul și puterea poeziei simțite, deși rima e greșită. Par'că deschide o legănare în infinit” (27 Febr. 1882).

Deși rima e greșită... Stai și te întrebi: cum era construit omul acesta, care simțea în același timp legănarea în infinit și eroarea de rimă? Titu Maiorescu are dreptate, desigur. Și tocmai aceasta ne întristează: că e, și în fața morții și în fața miracolului poetic, din speța celor cari au dreptate.

Între Maiorescu și lumea noastră e deosebirea aceasta: noi nu mai simțim că rima e greșită. Am simțit că, dincolo de inteligența care percepe erori și adevăruri, se poate trăi, crede, și chiar mai mult decât atât. Am descoperit frumuseți pe deasupra canoanelor și adevăruri dincolo de criteriile rostirii lor exacte.

Asta-i tot: pentru noi rima nu mai e greșită. Noi nu suntem Atenieni!

* Text publicat în „Universul literar”, sâmbătă, 24 februarie 1940

Societatea Scriitorilor Români.

În primul rând: Constantin Banu, D. Anghel, Constantin Maisner, Natalia Negru, C.C. Arion, d-na Arion (?) și Cincinat Pavelescu.

În rândul al doilea: P. Cerna, ?, Tudor Arghezi, N. Davidescu, At. Mândru, N. Dunăreanu, I.A. Bassarabescu, (?), Alex. C. Satmari, Petre Locusteanu, ? (invizibil), I.A. Bassarabescu, Ion Minulescu, ?, Emil Gârleanu, Gh. Adamescu, H.S. Leca, Caton Theodorian, N.N. Beldiceanu, Mihail Sadoveanu, Corneliu Moldoveanu și Zaharia Bârsan.

În rândul al treilea: N. Pora, ?, C. Sandu-Aldea, Al. Cazaban, I. Dragoslav, ?, Radu Rosetti, ?, George Tutoveanu, Donar Munteanu și A. de Herz; ultimii doi din rândul al patrulea, neidentificați.

(fotografie realizată la 27.XI.1911 la restaurantul-hotel „Bulevard“-București)

VISUL LUI DONO

PROZĂ DE:
Alfredina IACOBITZ

Visa frumos. Visa că e liber, că nu mai șterpelise nimeni roșii de pe tarabă uitând să fure și castraveții, că toți hoții aveau loc de muncă și că după inundațiile de anul trecut la Giugiu-lești fiecare beneficiar al venitului minim și plecatului maxim garantat are acum vila lui unde să-și invite vecinii numai dacă avea chef și dacă aceștia se prezentau civilizați la ușă cu un buchet de zambile sau imortele plictisite de anostul vieții de apoi pentru doamna cu același calificativ din dreapta cum privești oblic. Mai Visa Dona că prin Giugiu-lești pe unde trece acum drumul European 7240 bis se înființase facultate de limbi străine și Ambasada. Ambasada României la Giugiu-lești. Cascada comunală și ștrand pe care scria cu litere de-o șchioapă „la nămolul cu obrazu fin”. Era bineînțeles o șchioapă mai specială, câștigătoare a fazei iarna pe uliță la olimpiada de cuvinte încrucișate genetic. Dono se foi în așternut, își îndesă scufia moale și albă cu canaf roz în ape pe vârful capului și pescăi oarecum nemulțumit prin somn. Nu voia să viseze asta. Întoarse visul înapoi. Se făcea de data aceasta că fix la Pleașca de Sus colț cu Frecata la Rece toată suflarea și răsuflarea uliței era o mare comunitate. Nu existau case. Toți stăteau laolaltă cu toată lumea pe un preș mare și galben cu franjuri împletite, mâncau ridichi cu mustețele pleoștite și nu existau conflicte. Era o iubire absolută în care localnicii se bălăceau privind în gol și gândindu-se ce bine că nu au muncit niciodată ca să nu aibă după ce să le pară rău când vine viitura. Erau toți ca unul. Mai precis, când unul se ridica să se uite în zare se ridicau toți și viceversa. Când se ridicau toți să meargă la toaletă o lua la sănătoasa după impunătoarea și grăbita lui persoană și șeful sanepidului în încercarea disperată dar utilă de-a împiedica puhoiul să mai dea iama în brusturi deoarece natura trebuie ocrotită și pe cât se poate ocolită la așa porniri atavice. Era bun. Așa mai mergea. Asta vis. Mai visă apoi Dono că azi era liber și n-avea să se înființeze la opt jumate fix să înroșească telefonul la fel de fix din birou că doar nu era obligat să-și consume el minutele, lunile și anii din viață pe finalitatea devastantă a convorbirilor în interes profesional care se mai numește și factură telefonică. De fapt, fără să știe chiar asta făcea. Dono visa că în sfârșit face tot ce vrea cu de la sine putere și i se rupea acum de polițiști, de se pe pe, de se pa pa, de statistica bețivilor căzuți în râu în timp ce încercau să se combine cu vinul care se încăpățâna să se lase umilit până la stadiul de șpriț și chiar i se rupea în vis dacă se dau sau nu fluturașii luna asta. Așezat de cu seară pe o pernuță din catifea roșie brodată cu inițialele CD adică într-o decriptare alfabetică imediată cărați-vă, dorm telefonul mobil zbârnâi oferindu-i gratis lui Dono bucuria unui coșmar. Mai brusc decât curentul care cade defectându-ți mașina de spălat Dono presimți că în cazul în care nu doarme sigur dansează tango lipit cu două-trei simptome de schizofrenie. Căscă larg ochii și se plezni cu palma peste frunte. Era luni. O altă luni. Sau aceeași. Lunea fatală. Nicicum pe considerente de sex appeal ci din perspectiva unui pumn imaginar tras prin văzduh drept în creștetul capului, peste scufie.

– Dormiți, băi, bine că trebuie să vin eu la serviciu în locul vostru că mai bine mă

culcam aici noaptea trecută la cât vă doare fix în cot...

Era prea târziu să mai reacționeze. Clipa sosise.

– Să nu-mi spui că dormi la ora asta, că te și întorci de unde ai venit. Ia zi, dormi sau ce mai precis făceai în clipa în care am început să-ți formez numărul de telefon care oricum în cazul tău nu prezintă și nici nu reprezintă vreo noimă de logică a gândirii.

– Fac gimnastica de întreținere săru-mâna că mi s-a cam lăsat...

– Nu te-am rugat să mi te descrii dezbrăcat, auzi? Te-am întrebat ce mama naibii faci de nu ești la serviciu. Mai precis, în tocul ușii cu agenda ta ciufulită de culoare bleu în dinți și recitând tragic-comedii de-alea, de-ale tale... Cu tâlc. Cu mascați, cu nemascați, cu recidiviști, cu părăsite, cu amanți sărind geamul cu indicatorul parcare interzisă în mână, cu babe colecționare de cazier, cu medicamente compensate sau cozi la liber pentru tipizate la rostopască... asta te-am întrebat și nu suport să te aud îngăimând numai tâmpenii. Sau tu chiar dormi...

– Săr-mâna, eu tocmai...

– Tocmai, netocmai, lasă-mă băi cu gesturi de-astea libidinoase și mișcă-ți fundul aici! M-ai auzit sau trebui să vin la tine acasă să mă vezi când îți vorbesc?

– Acu vin. În trei de secunde...

Dono încercă o combinație simultană între striptis și plasarea ciorapilor pe orbita tavanului cu lustra zornăind de țințurii tandem cromatic cu scufia. Adică roz. Pescui în grabă cu arătătorul, deget valorificat de doamna învățătoare pentru a arăta în fața clasei cât de troglodit poți fi tu ăla din ultima bancă, de sub pat, cheile de la mașină. Acolo le ascundea de ani de zile sperând că a doua zi va pleca pe jos să-i mai scadă burta. Luă în grabă și un gât de sirop pentru tuse. Dorința i se îndeplini ca prin minune și Dono începu să tușească precum un măgar. Era fericit. Medicamentul cumpărat la supra preț din bazar își dovedise utilitatea. Ca să câștige timp își făcu vânt și o porni către parterul blocului șerpuiind pe balustrade. În drum răsturnă găleata plină cu zoaie a femeii de service lovind-o în cap cu montul de la degetul mare. Mișu dintr-a doua începu să urle că se lasă cu violențe stradale însă era prea târziu pentru orice fel de obstacol apărut în calea carierei lui fulminante așa că Dono îi trase un șut doamnei Marcela, pensionara de la patru care chihăi de plăcere gândindu-se că-i un semn divin iar alesul ei este aproape. Dono ajunse în parcare. Nu știa ce să facă și de ce toate i se arătau numai lui. Toate mașinile erau albastre și cumpărate în rate. El în schimb era verde la față. Tocmai descoperise că plecase de acasă costumat în cearceaf. Și cu fața de pernă pe cap. Nu mai visa demult. Era însă cu siguranță nebun de legat. Avea în picioare o pereche de ciupici împlețiți de culoare roz care rânjeau enervanți din vârfulurile ascuțite prevestind o răzmeriță. Descoperi absolut dărâmat că purta ciorapi de damă din aceea cu plasă însă îi plăcu totuși faptul că avea să se prezinte în lume extrem de sexy cu trandafirul mov prins la pojartier.

– Arăt chiar bestial, își spuse Dono ștergând cu marginea brodată a cearceafului în care se înveșmântase retrovizoarea aburită. Păcat că nu e octombrie să prind masa pelerinilor că praf făceam babele venite să mănânce sarmale și să plece acasă cu butoaietele de aghiazmă în spate. Cu siguranță, sunt un tip bine. Păcat că în grabă își uitase sub pat poșetuța maro având gravată inscripția dacă n-o faci tu primul vin eu și te leg de gard. Era pierdut. Nu semnase condica. De fapt, era șomer. Se și închipuia dormind prin cartoanele din curtea blocului și pescuind cu degetul mic răsărind timid din mânușa zdrențuită o coadă de sardină dintr-o cutie destinată conform planurilor inițiale pisicilor rebegite din cartier.

Dono devenea tot mai deprimat.

Se așează pe marginea unei borduri care nu se știa dacă avusese cândva față de autostradă sau era o întâmplare a naturii că fusese înălțată așa frumos pe o distanță de trei metri și începu să-și jumulească trandafirul de la jartică.

– Mă iubește... viol. Nu mai iubește... tâlhărie. Mă iubește, căsăpît în cazinou, nu mă iubește, babornite violate cu acordul părților. Mă iubește, traficant premiat la olimpiada de împletit cannabis. Asta era ultima petală a trandafirului mov. Se chema de fapt că îl iubea în mare taină conținutul unei știri cu stupefiante eliberate compensat. Se scărpină în cap cu o crenguță smulsă din boschetul ornamental pentru care plătise cash asociației de proprietari o sumă egală cu leasingul mașinii și se privi în băltoaca rezultată dintr-o anterioară supă cu tăiței de cașă catapultată de la trei în timpul unui conflict conjugal.

Un horcăit scurt asemeni unui schimbător de viteză în agonie îl zgudui din temelii. Era telefonul mobil personal pentru care plătea în fiecare lună fără nici o noimă gândea el dar n-o spunea niciodată de teama colegului Eustachio și-a mai tinerei angajate pe numele său de scenă trompa anunțându-l probabil că un deținut al penitenciarului de maximă siguranță și minim confort mîncase plastilină la micul dejun. Uite-așa, de-al naibii, că n-a vrut instructoarea de traforaj să-i dea premiu pentru migala așezată noapți la rând în lucrarea „Gherla, primul meu surâs“ la concursul de traforaj viteză organizat trimestrial între celule. O altă zgâlțâitură îl trânti pe Dono la pămînt enervându-l totodată ireversibil pe ziua care tocmai se scurgea. Era telefonul de serviciu la care dacă nu răspundeai de prima dată a doua primeai direct o jumătate de melestu direct în fizionomie.

N-avea de ales. Răspunse la ambele apeluri odată după ce scuipe de trei ori în sân și guma de eucalipt care-i desfunda sinusurile.

– Alo, neața, să trăiți dom comandant, sărumană.

În cazul în care comandantul mai puțin subtil crezu de cuvîntă că mîna îi poate fi cu adevărat sărutată, el fiind duhovnicul spiritual al angajaților poliției județului, nu același lucru se întâmplă cu persoana de sex feminin către care fusese îndrumat complimentul bisex „trăiți sârumană“.

– Dacă faci care cumva mișto de mine s-ar putea să-ți găsești biroul la bagaje de mîna când vii la serviciu. Asta dacă mai vii. Ce dai azi?

– Acuma vorbeam...

Nu că vorbeai acuma, nu mă lua așa ca la careu. Trebuia să vorbești pînă acum jumătate de oră că lefurile știți să vi le negociați, scuipe flăcări șefa lui Dono care nici nu-și închipuia că e parte a unui accidental și inedit dialog.

– Stați puțin dom comandant că vă sun eu...

– Băi tu ai mîncat un tripluștecher? Dono cu cine vorbești în dodii?

– Cu mine. Adică vreau să spun cu nimeni.

Aha, după ce ești zăbăuc mă mai faci și nimeni, da mișcă încoace că deja am pus mîna dreaptă pe condică și stînga pe pontajul pentru concedii și zile libere.

Am auzit de la alții că doar tu nu ești prost să te informezi că doi traficanti de eu-geniei au primit mandate și un deținut a înghițit superglu încercând să-și ia singur mulajul omulețului. Ia marș la serviciu. Unul dintre telefoane muți. Era semn bun și nu prea. Comandantul încă aștepta să intre în vorbă. Dono demară în trombă. Câțiva metri fugi pe lîngă mașina care luase startul așa de nebuună, însă Dono reuși din fugă să deschidă portiera. Cearceaful îi fâlăfia prins în portieră în timp ce scufia își flutura plină de abnegație

moțul croșetat manual. Era ora nouă.

Dono încerca să se relaxeze însă drama criminalului care înghițise plastilina nu-i dădea pace. Mai mult decât atât nu putea înțelege cum anume ajunsese materialul lipicios la pârnaie și ce s-ar fi întâmplat dacă de exemplu cretinul de criminal ar fi avut febră și ar fi încercat s-o modeleze în formă și cu realele calități ale unui termometru. Făcu planul zilei. Trebuia să meargă la pârnaie și la Vultur la urgențe. Acolo ar fi trebuit ca plastilina să-i fie extrasă endoscopic. Maaare tâmpit și ăsta, auzi să-și ia mulaj când nici măcar n-are ce face cu dinții că acolo le dă să mănânce terci de fasole și pireu. Deschise aparatul. Cântau surorile Baccara, de fapt o rudă de-a lor mai îndepărtată, pensionară pe caz de boală, Steluța Baccara, fiindcă mătușile ei care ar fi trebuit să vină să cânte la Iași de Revelion se pregăteau de culcare. Și se jucau cu metrul de croitorie făcându-se că-și iau măsurile vieții de apoi. Tot apoi Dono schimbă canalul.

Încerca să urce panta de pe Lascăr Catargi. În zadar însă. Mașina i-o tot lua la vale către Unitatea de primire urgențe din cadrul Spitalului județean „Cinci într-un pat“. Ur-marea tratamentului: relații extraconjugale garantate fiecărui pacient. Varianta sărbătorită pe rit vechi. Subconștientul lui Dono lucra frenetic. Pesemne că iar aduseseră acolo vreun boschetar care-și amanetase apartamentul nedecomandat să-și poată plăti întreținerea și se suise pe schelele nonagenare ale Teatrului Național după ce băuse impermaganat dres cu furazolidon și umbreluță în vârf. Începea să intre în sevraj. Știrea cea adevărată, mana ce-rească a salariului lui pe mandatul unui director se ascundea parcă prin boscheții parcule-țului din fața spitalului, loc în care șiroiau pe bănci pacienții externați înainte de a fi consultați, toți sănătoși asemeni tunului lui Ștefan ce Mare care-și consultau rețetele ne-compensate și buzunarele compensate 100% prin reverberanta exclamație mioritică lăsați banii și oile la ușa cabinetului. Restul, deși nu-l veți mai obține, vă privește. Ce-ar fi să fac o șmecherie să schimb culorile la semafor, rânji Dono larg și lung cu voce baritonă, oca-zie cu care vânzătoarea de peste drum își vărsă cafeaua pe fustă și fugi speriată în ali-mentara în care se aflau acum doar ea și cele douăzeci de borcane de compot pentru a suna la 112 cu ocazia faptului că suferise o instantanee arsură între coapse. Dono începea să tre-mure și ochiul stâng îi clipea nervos. Dacă schimb roșu cu verde bag o știre la două... Începea să fie invidios pe recolta lui Ciuhu. Cum adică, ăia au la îndemână cele mai alese ierburi să se calmeze așa la un reniflat și el săracu, acu înghimpat în lipsa subiectului, cum să se calmeze?

Mă duc la Ciuhu și-i spun să-mi dea să trag o priză. Tripluștecher am în sertaru' de la birou și mi-l conectez singur. După ce mă calmez am să văd din nou viața în culorile sumbre, atașate bernei departamentului pe care cu atâta mândrie îl deservesc mie, lor și po-pulației care s-a împrumutat la bancă pentru două camere de comandat în boscheți. Deja întuiesc apa mare venind puhoaipe în varianta pieptișă Bulevardului Carol... Spumega de bucurie. Năvăli în curte la Ciuhu și-l luă pe sus cu tot cu asistenta care completa plictisită o trimitere pentru radiografie. Era un caz special. După ce-și înghițise proteza un bărbat ajunsese la stomatologul care-i pili dinții direct în esofag. Bărbatul mușca acum direct cu mărul lui Adam și respira cu premolari.

– Don doctor, don doctor, trăiți... se agăță Dono de împăratul perfuziilor, fracturi-lor, migrenelor premeditate și în general monologului că data viitoare nu mă mai urc în cireș, ochesc pomul de la distanță.

Ciuho își agăță în secunda doi stetoscopul roșu de după gât, luă poziția bipedă sincron acroșând din mers foile de internare și o cutie cu bromoval. Ochii lui Dono licăreau suspect din spatele triajului luat cu asalt astfel încât doctorul își asigură o minimă prevedere pentru a scăpa și astăzi cu viață.

– Ce coma mea alcoolică te-a apucat așa... pe stomacu' gol? Ce te repezi ca hingherii la padoc?

– Don doctor, salvați-mă sau omorâți-mă! Dono se agăță de stetoscopul prin ale cărui urechi se putea lesne citi varianta superioară a pulsului unui disperat în căutare de subiecte. N-am știre pe azi, don doctor, si nu mă duc așa la serviciu că mă pune să-mi iau liber. Orice, don doctor, un accidentat de tricicletă, una care și-a scăpat pudra peste picior, unu care și-a mâncat trigliceridele de nervi, povestea unei babe violente în lipsa suspectului și pe care o consiliați acum s-o vindecați de dependență... Orice, orice... Vă implor, începu Dono să plângă cu sughituri care aminteau de ziua în care își văzuse pentru prima dată fluturașul cu salariul... Dono se trânti în genunchi. Nu plec de aici până nu-mi dați un caz. Pricepeți? Urlă Dono și zidul principal al penitenciarului de maximă spre oarecare siguranță se prăbuși fără ca nimeni să fi comandat vreo implozie.

– Îți dau, dar cu o condiție, bubui și Ciuho.

– Spuneți, don doctor și dorința vi se va îndeplini pe loc drept.

– Bine. Vreau ca două săptămâni la rând să memorezi toate textele știrilor care apar la televizor. Altfel, unde-ți stă capul acolo nu va sta nici o declarație de-a mea fiindcă așa am eu chef acum și aici pe loc. Bine?

Dono se înmuie asemeni unui bilet de tramvai scăpat în ploaie. Pe fața lui nu se mai putea citi nimic. Nici prețul, nici să-

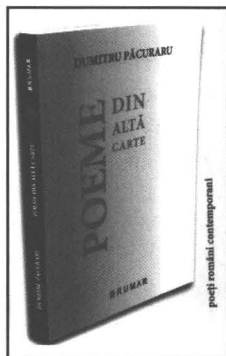
EX LIBRIS

Madeleine DAVIDSOHN
Numărătoare inversă.
București, *Vremea*, 2010

Nicolae COANDE
Femeia despre care scriu.
Târgu Jiu, *Măiastra*, 2010

Dumitru PĂCURARU
Poeme din altă carte.
Timișoara, *Brumar*, 2010

geata aferentă locului de compostat. Nici măcar faptul că e bilet și nu etichetă de la puii dublu refrigerată nu se mai putea citi.

– Dar eu nu pot să... începuno sa se miorlaie trăgându-și la suprafață cu găleata ultimele puteri asemenea cuiva care se uită-n fântână și vrea să vadă dacă fața îi face valuri. În aceeași secundă un tic se născu sau mai degrabă un reflex condiționat de subiectul știrilor sale din care oricum nimeni nu înțelegea nimic. Un deținut care tâlhărise un controlor de bilete și fusese chitanțierul pentru a-și da singur amendă se hlizea în luciul apei fluturându-i pe lângă urechi mandatul de arestare și unghiera care-i fusese ca un frate de cruce și-l ajutase împreună cu o coadă ruginită de furculiță să sape cei douăzeci și cinci de kilometri de tunel la capătul cărora deținutul evadase. De fapt, nu tocmai, pentru că nu găsisse alt loc mai prost ales să-și ițească tâmp capul chel pe a cărui ceafă era tatuat “voi îmbârliga prima babă care cară sacose de-a lungul străzii” fix în mijlocul unui magazin alimentar și când să zică și el că treaba ceea i-a ieșit, exact ca-n seriale un polițist care cumpara macaroane pentru nevastă-sa îl călcă pe bătătura degetului mare de la dreapta. Așadar Marean, tâlharul de pe ruta lui 5, urlă că adică ce-i bătătura lui să se urce pe ea cu toată greutatea organul legii, iar polițaiul se împiedică în celălalt bocanc și căzu cu gura în propriul fluier drept care Marean își dete singur un șut în fund ca să-și facă vânt și o zbughi la sănătoasa agățând în timpul crosului prieteniei și câteva rădăcini de țelină despre care aflase la Gherla că întăresc pe-adicătelea caracterul însă colega lui de salon nu mai apucase să-i spună și cum. Adică dacă fierte, suc sau puse la murat cu morcov și ardei gras. Marean rânjea acum în ceafa lui Dono care simțea pentru prima dată pe propria-i piele ce înseamnă aia să faci mișto într-o știre de unul care escaladase babele la miezul nopții cam fără voia lor. Avea gura cât capul cică odată încercase să înghită o minge de fotbal numai așa că zicea el avea și poarta în dreptul ficatului care era la rândul său praf din cauza faulturilor susținute în mod repetat cu secărică și frecție de albăstrele. Se uită cruciș ca urmare a faptului că la un moment dat încercase să „dezbată” un rebus iar demersul se dovedi din fașă un eșec deoarece careul de cuvinte crucișe fusese mult prea elevat în terminologie și el nu studiasse asta la master. În fine, Marean posedă și o pereche de urechi cât două frunze de brusture, pentru că decât să meargă la carceră preferase uscatul pe frânghie, în poziție verticală, prins în cârlige de sateliții corp comun cu orbita cometei care acum ține loc de cap și din care izbucnesc bilunar meteoriți despre care ceilalți pușcăriași credeau că sunt stele căzătoare și-și puneau dorințe care mai de care de deocheate.

– Ce țelină și sparanghelul meu faci aici, domnu’ Dono? Ai? Compui cumva vreun textuleț de-ăla care ține treze jurnalele alea cu rapandule care se taie pe burtă cu lama în formă de semnul mirării și mătăluță zici că de fapt sunt puncte, puncte?

Dono rămase în stil. Pentru profani traducem că începea, lent dar temeinic să-i înghete sângele în vene, nu de alta însă nu știa dacă aroma de țelină proaspăt culeasă la vreme de seară de la raionul cu specific are și contraindicații. Încercă manevra care-l salva de altfel în fiecare dimineață când era chemat la careu. Pipăi încet telefonul agățat de gât cu șnuruleț bleu ciel în carouri și încercă să formeze pe băjbâitelea 112. Aroma țelinei care bătea de la distanță dependența magazinelor de vise îl trânti la pământ și de acolo Dono tastă de fapt codul pin al cardului de salariu, un fel de plastic la purtător fără nicio legătură cu realitatea.

– Da ce băi, baragladină, vrei să chemi pompierii, ambulanțele sau gărzile patriotice? rânji Marean-cunoscător declarat al numărul apelului de urgență care-i semnase și lui

testamentul taman când se așezase în genunchi s-o ceară pe Sofica de nevastă după ce un sfert de oră mai devreme îi ceruse cu un șis între dinți să nu scoată un sunet că-i boțește celofanul la carcasă. Telefonul lui Dono mârâi feroce și o voce abruptă apărui la celălalt capăt al tunelului.

– Ce dracu te apuci să tastezi pinul la card între cînșpe și treizeci ale lunii? Sau ai uitat că unde lucrezi mătăluță întâi trebuie să lustruiești clanța și abia apoi să te benoclezi pe ecranul bancomatului...

Dono uită de recidivist și fu cuprins de remușcări la beregată...

– Dar eu nu... eu din greșeală... Eu nu vreau bani, am zis de-acu câțiva ani că muncesc așa, pe gratis, să se facă dreptate...

– Să nu te-aud cu neologisme de-astea, urlă Marean ieșindu-și din pepeni, țelină, varză murată și lăptuci cu ștevie. Sau tu crezi că gata, dai două telefoane, vin gaborii, mai vine un brancardier forțând linia continuă cu targa pe cocoșă și gata faci tu dreptate... Pe măsură ce urla ochii i se bulbucau și se colorau în zeghe. De fapt nu vom ști niciodată dacă i se bulbucau ochiurile prăjite de sub sprâncene sau dacă nu cumva i se contorsionau buzele deoarece legenda spune că pușcăria scuiă afară la liberare contorsionisti nenumărați. Buni profesioniști de altfel care tocmai de aceea nu se mai însoară. Marean își scoase degetele din buzunar și le puse la mână și-l apucă pe Dono de zona privată purtând inscripția mărul lui Adam. Monument al naturii protejat prin decizia autorităților locale și aflat în renovare după o altă altercație cu un nebul care se suise pe schele să ceară două decomandate schimb cu garsoniera și când aflase că locuința nu are gresie și centrală îi sărise lui Dono exact pe măr. Marean se afla la capătul răbdării pentru că auzise el că la capăt toată lumea coboară și tu poți să-l jefuiești pe vatman în voie. Îl prinse cu stînga pe Dono de jugulară deoarece dreapta era convalescentă în urma bătăturilor îndelung exersate și țelinei acroșate la smoc și-l aruncă peste marginea fântânii. Dono se prinse cu degetele de nas și încercă să coboare în adâncuri cu găleata. Numai că lanțul pârâi și el simți că se tot duce. Își revăzu întreaga viață, cum făcuse el mișto odată de un moșneag din Afumatele care dormea cu capra după ce o îmbătă cu cocârț dublu tras, cum se hlizise el două zile că una de prin birou plecase la chioșc să-și cumpere scobitori și uitase să mai vină deoarece pe drum intrase din greșeală la facultate, cum se suise unul în cireși și nevastă-sa îi furase scara să-și dea jos amantul din podul casei și cei doi se încăierară „pe fondul consumului de alcool” cum ar spune Ciuho motiv pentru care unul ajunsese la UPU înfipit într-o furcă iar celălalt înghesuit cu forța în sticla de rachiu. Îi părea sincer rău mai ales că apa din fântână fu oprită brusc din cauza unor lucrări la stația de epurare. Se lovi cu bărbia de fund. Probabil de fundul fântânii. Ceva îi spunea însă că altceva nu este chiar așa cum părea să fie. Dono auzi o bubuitură pe care o și percepu ca atare. Și asta pentru că era propria bubuitură sosită cu el la pachet. Căzuse din pat. Încet, încet, miji ochii care păreau farurile unei mâțe când te joci cu lanterna peste gard și numeri curci. Constată că nu poate să respire și asta fiindcă se ținea cu degetele de nas să nu înghită apă. Acuma nu mai înghițea nici aer. Mărul era acolo, pe creanga din gâtul lui devenit în timp derdeluș pentru dicarbocalm și vitamine anti-termice. Avea însă un cucui în barbă. Dono căzuse din pat. Se îmbrățișă victorios. Visase. Nu venise încă ora, putea să se mai lăfăie pe gresie și să mai caute subiecte până la sfântu’ așteaptă. Se zbenguia pe loc de fericire și se gândea ce bine e să ai o zi liberă de la serviciu și mai multe de la Dumnezeu și să nu trebuiască să dai raportul la sumar. Era mândru că stă acasă. Imaginația lui Dono sări pe pereți și-i desenă cu

cretă roșie o zi plină de toată fericirea cosmică a umanității fără teren, poliție, furturi și bătaii. Ceva mârâi însă dușmănos. Își băgă degetele în urechi și scoase limba că pe-adică îl doare la bască. Ceva sau cineva mârâi din nou.

– Nu-i posibil, se prăbuși Dono mai jos decât nivelul cel mai de jos al gresiei pe care poposise. Să vezi că mă cheamă la serviciu. Nu mă duc! Să fii al naibii dacă mă duc. Începu să-și smulgă nervos fir cu fir restul părului din vârful capului. Voia să se autoflegeleze cumva și să-și ia concediu medical chiar și cu verificare la domiciliu. Un gând în culorile curcubeului îi încolți în minte semn că și în capul lui venise primăvara. Întinse încet mâna sub pat, acolo unde de regulă se țin armele albe. Chicoti. Își dresе vocea și scoase un mi minor așa ca un fel de gargară. Chicoti din nou și se băgă sub pat cu totul. Ba nu, lăsă afară vârful ciucicului împletit care-i ținea atât de cald iarna, când trebuia să doarmă cu aragazul deschis. Asta, preventiv, în caz că nu se întâmpla nimic peste noapte să aibă el o știre în portofoliu. Ridică tacticos degetul mic în sus, apucă paharul apucă telefonul cu două degete și tastă un șir indian de cifre numai de el știute. Era hotărât. O va face. Trebuia să se întâmple dar nu știuse niciodată când va veni momentul.

– Alo, trăiți don comandant, ce dracu' faceți? Așa vreau eu să vă vorbesc în dimineața asta na îi bun? Spuneți-mi pentru măgăria asta mă puteți băga o lună? Cum unde, don' comandant... nuuuu... acolo e prea simplu eu vreau la capitolul perversiuni cu un tacâm de pui... Nu se poate... Da auziți don' comandant știți, v-am zis eu odată că am participat la multe violuri dar nu m-am implicat în niciunul. Aha, vă amintiți, zâmbi Dono cu colțurile gurii unul în jos și celălalt firește ascendent. Ei bine, nu e adevărat. M-am implicat don comandant și puteți să-l întrebați și pe unul Marean, ăla cu gura cât o lubeniță de i se mai spune și antenă parabolică de maximă siguranță. Suntem complici, don' comandant și știți cum se spune în filmele de dragoste iartă-l pe el și ia-mă pe mine. Te rog, vă rog, mă rog don' comandant fac orice traforaj, goblenuri, împletesc nuiete, pictez scriu poezii pe pereții celei însă nu mă lăsați să mă întorc la serviciu, vă rog... Răspunsul de la capătul conversației îl trimise pe Dono la nebuni. Prea târziu. Acolo știa cum e. Închise melancolico-furiOS telefonul mobil agresând de nervi tasta roșie până când aceasta se făcu palidă de durere. Lăsă capul pe partea dreaptă și restul corpului să circule în voie. Își trase pantalonii de culoare maro peste pijamalele cu nuanța fisticului adăugat la prăjitură. Își puse cămășuța galbenă în carouri și-și agăță telefonul de gât. Se opri în mijlocul holului. Aruncă o privire în curtea blocului iar privirea se și agăță de sârma pe care Lenuța de la patru atârname cu mult entuziasm colecția de toamnă iarnă a lu' bărba-su după cum urmează: două perechi indispensabili corp comun cu șoseta și o pereche amant dispensabil. Sau invers. Maieu cu guler din mileu bej tricou vernil cu inscripția „și eri e o zi”. Toate asortate cu invidiabila pereche de pantaloni „training” cu buzunarele cusute în formă de X. Una bucată operă artă semnată însăși Lenuța așa, să-i treacă lu' bărba-su să mai completeze integrale din mers. La capătul vestic al sârmei trona însă un prosop de șters picioarele ușor ros pe la colțuri, amintind demn de zilele în care apa caldă nu fusese oprită, de culoarea alb gălbuie a pensionarului care-și primește cuponul recalculat. Dono își reveni din leșinul care-l învăluisе odată cu invidia că nu avea și el maieu cu mâneci bufante și guler din macrameu, goni către prosop, forță linia frontului, trecu finishul, desprinsе printr-un salt în înălțime o creangă din copacul plantat în urmă cu o sută de ani de una dintre familiile care luase țeaпă la căsătorie deoarece nu primise nici suta de euro și dăduse

și la târnăcop să planteze pomul, dizlocă cu gura cârligul de pe sârmă și flutură victorios prosopul pe care și-l înfășură în jurul umerilor.

– Asta e. Vreau să fiu fantoma de la operă. Nu vreau să fiu o stea căzătoare și nici o perseidă, chiar dacă ambii termeni denumesc același lucru. N-am să fiu meteoritul nimănui. Asta-i culmea, se încruntă Dono. Mă urc pe schele la teatru să mă întâlnesc cu nebunu' ăla care de câte ori se îmbată strigă în gura mare că vrea să joace Hamlet... Dono se înveșmântă în cearceaf și încep să fugă desculț prin oraș până ajunse la schelele pe care le sărută cu lacrimi în ochi. Era hotărât. Aruncă în geamul de la croitorie cu prima cărămidă pe care o găsi în cale. Zgomotul țândărilor îl prinse cu telefonul deschis.

– Auziți, auziți, don' comandant, am distrus patrimoniul, își frecă Dono mâinile de fericire. Dacă nu mă băgați la Gherlă eu aici îmi fac mutația. Pe schelele de la teatru. Cu tot cu familie, rate și birou. Dono puse timid vârful piciorului drept pe prima bară metalică și urcă. Era acum în dreptul lojei actorilor... în dreptul foaierei... în sfârșit în dreptul Sălii Pruteanu sincron cu acoperișul prăbușit din motive independente destinului colectiv. Își pături cearceaful sub cap. Se întinse mulțumit cu fața în sus și răcni scurt întâlnind în drum masca așezată pe ceea ce odată reprezentase acoperișul clădirii. Băgă mâna pe geam și stinse lumina. Nimeri din greșeală calul lui Ștefan cel Mare și tresări. Sau poate că era Murachi restaurat, conservat și uitat de pe la vreun casting. Adormi fericit și sigur că la un moment dat, peste o sută de ani, când Teatrul Național va sta iar în picioare, un muncitor cu trafaletul în stânga și borcanul de zacuscă în dreapta îl va trezi și-l va trimite la serviciu...

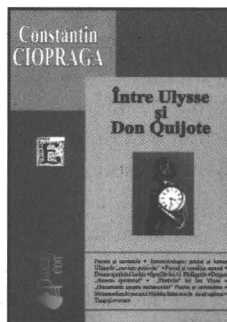
EX LIBRIS

Bogdan Petriceicu HAȘDEU
Spiritismul. Știința sufletului. Viața. Moartea. Omul.
Prefață de **Daniel Corbu**.
Iași, *Princeps Edit*, 2011

Ionel TEODOREANU
Masa umbrelor.
Iași, *Princeps Edit*, 2011

Constantin CIOPRAGA
Între Ulysse și Don Quijote.
Iași, *Princeps Edit*, 2011

PROZĂ DE:

Paul MIHALACHE

Așa se întâmplă mereu când mă întorc singur aici, și încep să-mi aduc aminte. Mă prinde răsăritul cu ochii în tavan, spunându-mi că ar fi putut fi altfel. Că trebuia să fie altfel. Uneori aprind lumina, și încerc să citesc, dar gândul îmi zboară aiurea. Pun un disc cu Pink Floyd, de preferința *Ummagumma*, ori *A Saucerful of Secrets*, și îmi aprind țigară de la țigară. Îmi spun că nu ar fi trebuit să mă întorc, că nu era încă totul pierdut. Câteodată mi se pare că îi aud vocea, și atunci pornesc aiurea pe străzi, doar-doar oi reuși să uit, să mă liniștesc într-o câtva, și să pot adormi măcar două, trei ore, spre dimineață. Dar fiecare detaliu: umbra unui copac în lumina palidă a vreunui felinar pâlând, un câine vagabond care mă urmează câțiva pași în speranța că va căpăta ceva de mâncare, ori, cel puțin, un dram de afecțiune, ritmul pașilor câte unui insomniac pe trotuarul ud, toate acestea îmi amintesc, o dată în plus, de plimbările noastre nocturne, când era mult prea cald să putem dormi, ori chiar pentru a face dragoste, și-o porneam împreună pe mahalalele pustii, ținându-ne de mână, și sporovăind fericiți despre tot felul de nimicuri.

Mi s-a întâmplat de curând. Am urcat spre Independenței, apoi pe Sărărie, în sus, pe lângă casele răcoroase și acoperite cu iederă, strecurându-mă printre mașinile parcate una lângă alta, pe trotuarul îngust, aproape inexistent. Inspiram adânc aerul rece al nopții, și îmi spuneam că locul meu nu e aici, că fusese o greșală pe care trebuia, cumva, să o îndrept. Nu ajunsesem nici măcar la aleea care cotește spre Eminescu, când m-am așezat pe bordură să-mi aprind o țigară. Din spate, de la casa în dreptul căreia mă oprisem, se auzea o melodie care-mi părea cunoscută. M-am întors și am privit: printr-un geam răzbătea lumina slabă a unei veioze. Dacă nu ar fi fost trei noaptea, poate mi-aș fi făcut curaj, și aș fi încercat poarta; ceream o cană cu apă, sau așa ceva, găseam eu un pretext, dar la ora aceea era imposibil. Și totuși... ce aveam de pierdut? Ceva mă făcea să cred că, în spatele ferestrei, trebuia să fie o femeie singură, cu o carte în mână, fără să citească, cu gândul aiurea, oarecum așteptându-mă. Cât de slab pot fi uneori, mi-am spus. Dar asta nu putea fi trădare. Voiam să mă răzbun, pentru că mă părăsise. Voiam să... ce mai conta? Voiam să bat în ușă, și să intru în casă, să-mi petrec noaptea la lumina difuză a acelei veioze, învăluit de muzica slabă pe care o auzeam încă, vag, din stradă. Și, la urma urmei, șansele de a-mi fi fost împlinite așteptările erau infime. Probabil că nici măcar nu voi trece de poartă. Să nu mai spun că înăuntru putea locui un bărbat aprig la mânia, ori vreo bătrână care să cheme, numaidecât, poliția. Dar nu riscam cine știe ce... Chiar și așa, nu putea fi mai rău decât să mă întorc, resemnat, în camera mea din Podul de Fier, gândindu-mă acum, în plus, că nici măcar nu am încercat.

Poarta era deschisă. Mai mult: în curte nu erau câini. Poate că e deja suficient, m-am gândit. Să nu forțez mâna destinului. Dar, până la urmă, de ce nu? Doar el o forțase pe a mea în atâtea rânduri. Aleea, de-a lungul căreia creșteau, în straturi atent îngrijite, crizanteme roșii și albe, ducea la o ușă mare, din lemn stacojiu, fără vizor. Am bătut, întâi încet, de trei ori, apoi ceva mai tare, dar dinăuntru nu se auzea nici un zgomot. Era și fi-

resc: ce femeie ar deschide ușa, la trei noaptea, unui necunoscut? Poate o fi și adormit. Dacă era, într-adevăr, vorba despre o femeie... Avea deja timp să fi sunat și la poliție. Mă așteptam la orice. Cu destule emoții, ce-i drept, dar fără să fiu de-a binelea speriat, am pus mâna pe clanță. Ar fi fost mult prea mult... însă nici nu am avut timp să mă gândesc la urmări, căci ușa se deschise, cu un scârțâit sinistru, care nu prevestea nimic bun. Am rămas locului preț de mai multe clipe, neștiind ce ar trebui să fac, după care, ghidându-mă după muzică, am pășit pe coridorul lung, care cotea la dreapta, spre camera luminată ce mă atrăsese de când eram încă afară. Nu puteam crede că sunt acolo, făcând ceea ce făceam, atât de lipsit de judecată, intrând ca un tâlhar într-o casă străină. Mă așteptam ca dintr-o clipă într-alta să fiu luat pe sus, lovit, ori chiar amenințat cu un pistol. Încă mai puteam face cale întoarsă, fără ca nimic din toate acestea să se fi întâmplat. Dar când necuratul își bagă coada, nu mai scapi atât de ușor. În timp ce prin minte mi se perindau astfel de gânduri, și încă multe altele și mai sumbre, m-am pomenit deja în dreptul ușii, ultima pe care o aveam de deschis, pentru a-mi duce la capăt ideea smintită care pusese stăpânire pe mine cu aproape jumătate de ceas în urmă. Fie ce-o fi, mi-am spus, dar inima îmi bătea atât de puternic, încât mi se părea că o aud, gata-gata să-mi spargă pieptul. Și dacă, totuși, e femeia cufundată, cu ochii deschiși, în visare, și care mă așteaptă? Până acum trebuie să mă fi auzit, iar dacă nu a făcut încă nimic... șansele nu pot fi chiar atât de mici, îmi făceam curaj. O decizie de moment îți poate schimba viața. De ce să nu încerc? Dacă mi se întâmplă ceva, Eliza va ști că din cauza ei fusesem atât de nesăbuit, că nimic nu mă mai interesa, că nu mai aveam ce pierde... Adevărul e, însă, că tremuram ca varga. Dacă cineva m-ar fi văzut, cred că s-ar fi prăpădit de râs: hoțul căruia îi tremură picioarele, ori cavalerul care (uitasem să spun că țineam în mână o floare, ruptă chiar din straturile de pe marginea aleii din curte – mai mult ca măsură de protecție: indiciu evident al intențiilor mele pașnice) apare în fața iubitei palid la față, livid, și mort de frică; dar nu era timp acum să mă gândesc la astfel de lucruri. Cu inima în dinți, am încercat ușa, dar aceasta nu s-a deschis. În doar câteva clipe, spaima îmi dispăruse subit, aproape cu desăvârșire, și mă cuprindea furia: adică ajung până aici, fac ceea ce pușini bărbați cu mintea întregă ar fi îndrăznit, și, la capătul drumului, dau de o ușă închisă. Asta mi-e acum răsplata?! Să mă fi auzit, într-adevăr, femeia dinăuntru, și să se fi încuiat în cameră, tremurând de frică prin vreun dulap, ori sub pătură? Nu-i nimic: atunci o să intru pe geam! Fără să mai stau mult pe gânduri, am ieșit degrabă în curte, și, cu floarea între dinți, m-am prins de pervazul ferestrei luminate, ridicându-mă cu putere în brațe. Dar geamul era închis, iar înăuntru nu părea să fie nici țipeenie de om. Dacă s-a ascuns, nu are rost să bat în geam: oricum nu va deschide.

Din capătul străzii se auzea, tot mai aproape, sirena unei mașini de poliție. Au și ajuns, mi-am spus. Dacă au câini, nu-mi folosește la nimic să mă ascund. Nu-i timp de pierdut. Așa că am sărit gardul prin spate, și am străbătut, fără să alerg, curtea largă și pustie în care nimerisem. Sirena ajunsese în dreptul casei, dar nu se opri, și acum se distingea, din ce în ce mai slab, pierzându-se în depărtare.

— Bună... nici nu știu cum să spun... dimineața, de acum, zise o voce liniștită, chiar din spatele meu. Cu ce vă pot ajuta?

Am sărit ca ars. Credeam că-mi stă inima în loc.

— Trebuie că m-am rătăcit.

Când m-am întors, am văzut un bătrânel sfrijit, cu fața blajină, de la care tocmai aflam că e paznic, și că mă aflam în curtea unui depozit de materiale de construcții. Se cam

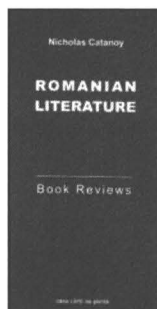
plictisea, așa că puteam rămâne la o partidă de zaruri, dacă voiam, dar totuși, cum ajunsesem acolo? – era doar curios, nu voia să devină indiscret. E clar că nu-i în toate mințile, mi-am spus. Dar am noroc. Altul cine știe ce *primire* mi-ar fi făcut...

— Nu stau, mă grăbesc. Dar spuneți-mi, vă rog, cine locuiește în casa de vis à vis? am întrebat, arătând cu capul în direcția din care venisem.

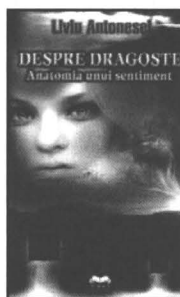
— Nu știu, fiule. Eu nu mă bag în treburile altora. O partidă și gata. Am și ceai cald în termos, dacă bei cu zaharină, cum îl prepar eu. Știi, de la o vreme, trebuie să îți regim. Altfel...

Totul se petrecuse cu două zile în urmă. Noaptea trecută nu am ieșit din casă, tulburat de cele întâmplate, și fiindu-mi frică să nu fiu cumva recunoscut de vreun martor întâmplător, dar acum, pur și simplu nu mai pot rezista. Mă îmbrac, și pornesc grăbit pe Sărarie (e abia miezul nopții), atent la casele din stânga, să nu trec cumva fără să-mi dau seama. Uitasem de Eliza, de tot ceea ce pierdusem, de viața mea dinainte, și-mi pusesem în gând că trebuie, întâi de toate, să aflu cine locuiește acolo, ce hram poartă, și dacă mă văzuse când am intrat nestingherit pe poartă, apoi pe ușa neîncuiată. Am recunoscut gardul de la depărtare, dar, apropiindu-mă, auzeam tot mai distinct glasuri energice: voci de femei și de bărbați, chiar din acea direcție. În grădină era o masă mare – să tot fi fost vreo trei, patru perechi, care beau și mâncau, vorbind veseli unii cu alții. Nu-mi venea să-mi cred ochilor; dar nici nu mă puteam opri: ce să-i întreb?... M-ar fi crezut nebun de legat. Am grăbit pasul fără să privesc prea insistent în direcția lor, am trecut de liceu, și, la vreo două sute de metri mai sus, m-am așezat pe bordură să-mi aprind o țigară, și să-mi limpezesc, cât de cât, gândurile. Din spate, de la casa în dreptul căreia mă oprisem, se auzea o melodie care-mi părea cunoscută. M-am întors și am privit: printr-un geam răzbătea lumina slabă a unei veioze.

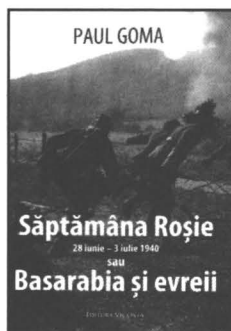
EX LIBRIS

Nicholas CATANOY
Romanian Literature, Book Reviews
Cluj-Napoca, *Casa Cărții de Știință*, 2010

Liviu ANTONESCI
Despre dragoste. Anatomia unui sentiment.
Un epilog-discuție despre dragoste
cu **Al. Paleologu**
București, *Ideea Europeană*, 2010

Paul GOMA
Săptămâna Roșie (28 iunie-2 iulie 1940)
sau **Basarabia și evreii**. Eseu
Bacău, *Vicovia*, 2010

biserica de pe bloc

în biserica de pe bloc
bate un aer de toamnă dezbrăcată
și icoanele se izbesc de lampa de neon
în care gâzele și-au ridicat piramide mortuare
în care lumina bate din aripi
asemenea fluturilor ce și-au găsit liniștea
pe buze de femeie

a mai trecut un an
de când răsare zilnic soarele de sub pământ
a mai trecut un an
de când mă scutur de cântece și încerc să fiu om
ba chiar a mai trecut un an
de când nu mai știu de unde începe primăvara

la miezul nopții sub fereastra mea
de la etajul șase cântă luna
odată cu rugăciunile din Cetățuia
o aud cum aduce cuvinte
purtate de păsările care au atins
săptămâni întregi apa
la miezul nopții aud cum în gara Nicolina
coboară din corpuri ce plimbă pe linii viață
țipetele sufletelor scoase din fântâni
țipetele sufletului meu
prins în becul de neon o icoană de pe bloc

Corespondențe

Cum să-ți spun ?
așteptam un mesaj de la tine
ca pe o iminență, ca pe un medicament
miraculos, care ar fi putut să mă salveze.
De la ce ? Nu știu. Dar îl așteptam
cu fervoare și deznădejde.
Deja luam în calcul faptul
că a trecut un veac de singurătate
de când nu mi-ai mai dat nici un semn
de carte, nu mi-ai mai povestit
nicio întâmplare cu copii cumiști și babe frumoase
sau cu ierni liniștite ca oile
pe care le-a mâncat lupul
în copilărie.

Care lup și care copilărie ?!

De mai multe ori am ridicat receptorul
și-am vrut să formez numărul
dar m-am oprit.
Mi se părea o imprudență, o indecență
să-ți tulbur apele teritoriale.
Și ce să-ți spun ? Și ce să-mi răspunzi ?

Așteptînd, deodată mi-am dat seama
că nu aștept nimic, că totul curge
în tipare prestabilite
implacabil și inconștient
într-o singură direcție
și orice deturnare de sensuri
este ca o sărbătoare inutilă.

A fost ziua ta. De cinci ori a mai fost ziua ta.
Ai fi împlinit o vîrstă rotundă. O simți cum pulsează
în vena mîinii stîngi și-n plutirea trupului
desprins de suflet
pe coridoarele reci
de la o stare de dez-
agregare la alta ?

Astăzi mi-e rușine de mine (retroactiv)
pentru toată agitația, pentru tot festinul
zilelor mele de naștere.
Era ca și cum m-aș fi născut iar și iar,
pînă la a 66-a oară,
și toată lumea trebuia să ia act
de această nemaipomenită întîmplare,
fără a realiza că, pînă la urmă, ceea ce rămîne
este bătaia în ușa a poștașului
care îți aduce o scrisoare.

Ar putea, expeditoarea, să nu scrie nimic,
să copie cartea de telefoane
sau mersul trenurilor
Dar faptul că, după ce sfîșii plicul,
ca și cum înlăuntru ar fi un drog vital, mortal
ce ți-a lipsit multă vreme,
după ce extragi ca dintr-o sticlă aruncată-n mare
SOS-ul
și vezi scrisul ei rotund, ușor înclinat spre dreapta,
după ce recunoști că, iată, ți-a scris.

Îți spui că ar fi putut să-nșiruie cuvinte
decupate din cărți și ziare,
amalgamate, aiurite, incoerente

Dar ea le decupează, le sfîșie din ea însăși
iar faptul acesta te albește și mai și
de emoție

Și pentru că totul trebuie înăbușit, îngropat
(ca o boală tainică și rușinoasă)
înghesui repede răspunsul într-un plic
deschizi geamul,
vîntul de nord îți ia plicul din mîini
și-l duce spre o destinație necunoscută.

Ștefania HĂNESCU

prin pîlcuri de iarbă roșie
colțurile zilei
își scurg otrava

depărtări
se înfig în secundă
ca niște ace de brad

noaptea
se prăbușește peste mine
ca o cetate

mugur de roză

mai devreme ori mai târziu, cu toții
am fost alungați din copilărie

dacă ești viu
de îndată vei fi detestat
în această savantă
mortificare

sfânta dimineață de iarnă
a miresmei de pâine și cafea
când cu toții te iubeau, **dacă...**

multe se trag de la rănilor copilăriei
cum murmurul acela celebru
pe patul de moarte
rosebud

ce nouă ne este
mireasmă, rozei
îi este susur de iubire

splendoarea nu se naște din conflict

Eugen MUNTEANU

Nu pot să spun că am avut cândva sentimentul că aparțin sau am aparținut unui «grup de la Iași», polarizat în deceniile al optulea și al noulea ale secolului trecut în jurul revistelor studențești *Opinia* și *Dialog*, nici în contemporaneitatea directă a „faptelor”, nici după aceea. Faptul că am gravitat însă câțiva ani, în timpul studenției mele, în sfera circumscrișă de aceste două publicații, a jucat totuși un oarecare rol în formarea mea intelectuală, un rol care merită efortul de a încerca, scriind aceste rânduri, să înțeleg mai bine despre ce a fost vorba. Voi relata deci unele fapte, așa cum mi le amintesc, interpretându-le, după trei decenii, din perspectiva subiectivă a devenirii ulterioare.

Trebuie să fac mai întâi o disociere preliminară. Se vorbește astăzi despre o „grupare intelectuală” de la Iași, despre o „atmosferă” sau un „spațiu” al revistelor studențești ieșene din ultimele două decenii ale erei comuniste, ceea ce reprezintă un fel de abuz al interpretării istorice sau al memoriei colective, căci, în percepția mea, nu putem vorbi nicidecum despre o coerență coagulantă oarecare, nici generațional, nici ideologic nici, cu atât mai puțin, programatic. Mai mult încă, profilurile celor două principale reviste, *Dialog* și *Opinia studențească*, se conturau evident, prin tipologia redactorilor și a colaboratorilor, ca și prin conținuturile textelor, în mod distinct, divergent și chiar concurențial. *Dialogul* apărea mai „elitist”, mai literar și mai „occidental” și mai „cosmopolit”, pe când *Opinia* lăsa impresia că este mai popular, mai ziaristic, mai „ancorat în realitate”, mai „autohton”. Ceea ce aveau în comun cele două grupări, repet, concurente, era „efectul” produs asupra cititorilor studenți. Un anumit sentiment difuz al subversiunii în raport cu presa literară oficială, impresia că te afli în contact cu „altceva”, mai proaspăt și mai autentic (inclusiv prin format și modul de prezentare jurnalistică), făceau ca fiecare număr să fie așteptat și citit cu asiduitate, cel puțin de studenții de la filologie pe care îi cunoșteam mai bine. Am aflat ulterior și știm astăzi că ochiul Partidului și al Securității vegheau cu mare atenție și metodă, dar această „libertate într-un țarc” eu cel puțin nu am resimțit-o ca atare în epocă. Și mai era ceva, esențial pentru tinerii aspiranți la gloria literară din acei ani. Într-o vreme în care posibilitățile de publicare erau foarte restrânse iar revistele literare oficiale erau ca și închise debutanților care nu acceptau să se „înregimenteze” în corul propagandiștilor, faptul de a fi publicat un text mai semnificativ într-una din aceste reviste (mai era și *Echinoxul* clujean!) echivala cu un mic triumf, un început de consacrare certă. Umblai zile în șir cu revista în buzunar și o arătai colegilor, prietenilor, rudelor, încercând să-i faci să înțeleagă cât de important deveniseși! Dacă mai aveai și șansa să îți auzi într-o seară numele rostit la Europa Liberă, într-una din emisiunile lui Virgil

Ierunca și ale Monicăi Lovinescu, care monitorizau cu atenție presa literară din România, atunci consacrarea era „definitivă”!

Ca să revin acum la experiența personală, încercînd să îmi pun ordine în amintiri, disting două etape ale participării mele la „fenomenul” pe care îl discutăm, una, inițială, ca student și redactor la *Opinia studentească*, a doua, ulterioară, ca simplu colaborator ocazional la amîndouă revistele, pe parcursul anilor '80.

Cîteva cuvinte despre prima etapă. Nu mai țin minte dacă, trimis de vreunul dintre profesori, chemat de cineva din redacție sau de capul meu, într-o seară din toamna anului 1975 sau 1976, mi-am luat inima în dinți și am intrat în sediul redacției *Opinii studentești*, o cămăruță la Casa de Cultură a Studenților, mobilată sumar și plină de fum de țigară în momentul în care am pășit în ea. Era programată o ședință de redacție și, din cele 8-10 persoane câte erau prezente, îmi mai amintesc doar de Petru Ioan, Liviu Antonesei, Valeriu Gherghel și Silviu Lupescu. În seara aceea, sau poate într-una din cele care au urmat, am remarcat și prezența discretă dar pregnantă a lui Ștefan Afloroaei, de care mă voi apropia ulterior, în 1985, cînd, el asistent universitar iar eu cercetător, ne vom reîntîlni la niște cursuri de vară de limba germană de la Freiburg. Pe Valeriu Gherghel îl remarcasem cîteva ani înainte, într-o tabără națională „de creație” unde fuseserăm strînși, undeva prin Munții Semenicului, cîteva zeci de elevi cu veleități literare din prin toată țara. Era poet pe atunci și, ca cel dintîi ieșean pe care îl vedeam în carne și oase, reprezenta în ochii mei de dobrogean autodidact, fără repere și fără un „pedigree” onorabil, ceva din ființa unui Iași ideal, pe care tocmai îl cunoscusem prin poezia lui Mihai Ursachi. Acum Gherghel renunțase pare-se la poezie, în favoarea unei eseistici subtile și de substanță. Aveam în comun admirația pentru cultura antică tîrzie și gustul pentru erudiția clasică, dar de apropiat ne vom fi apropiat cîteva ani mai tîrziu. La Liviu Antonesei te atrăgea și te agasa în același timp o febrilitate permanentă și disponibilitatea de a lua mereu o inițiativă sau de a croi vreun plan. Cultivat, deschis, voluntar, direct și convingător, cu doar cîteva ani mai vîrstnic decît ceilalți, Ioan Petru era singurul „profesor” printre noi. Desemnat de „foruri” să conducă revista, nu mi se părea deloc să aibă ceva din falsitatea „tovărășească” a unui activist de partid, ceea ce, de fapt, era. Cît despre Silviu Lupescu, student politehnist, tăcut dar săritor și îndatoritor, care la început îmi făcuse impresia că este un fel de „chibiț”, un outsider între filologi și filosofi, despre el am înțeles repede că era capul lîmpede al revistei, „făcătorul” ei, în fapt.

Fără nici o formalitate, m-am trezit așadar redactor al revistei! Mi s-a cerut să scriu ce vreau și cum vreau! Iar ceea ce scriam, eseuri, cronici literare, recenzii, dar și cîteva reportaje și interviuri, apăreau prompt în numărul curent, întocmai cum le scrisesem, fără nici o cenzură. Numai că, spre deosebire de alți colegi, care au continuat activitatea în redacție și după terminarea studenției, vizînd probabil o carieră scriitoricească sau jurnalistică, pe mine începuseră să mă atragă alte orizonturi. Întîlnirea cu un mare savant, Gh. Ivănescu, descoperirea marii lingvistici în urma lecturii sistematice a scrierilor lui Eugenio Coseriu și împrejurarea că în 1983 am devenit cercetător științific la Institutul de Filologie Română «A. Philippide» (pe atunci Centrul

de Lingvistică, Istorie literară și Folclor al Academiei Române) m-au făcut să îmi dau seama că vocația mea este alta, așa încît am renunțat la tipul de publicistică practicat în cei 2-3 ani la *Opinia*.

Începe astfel cea de-a doua etapă a participării mele la „aventura” celor două reviste studențești. Chiar dacă nu mai eram implicat direct, continuam să le citesc pe amîndouă cu regularitate și să colaborez, mai rar, dar cu lucruri mai importante pentru mine. Acum au apărut în cele două reviste traducerile mele din Propețiu, Plotin, Sf. Augustin, Ockam și Thomas de Aquino, fragmente consistente din volume pe care le voi publica ulterior. Era de neimaginat ca respectivele texte să poată fi găzduite în altă parte, cu excepția, poate, a publicațiilor confesionale cu circuit închis, așa încît eram fericit să le văd tipărite. Insist asupra unui detaliu care ilustrează metabolismul complicat și paradoxal al relațiilor redacției cu cenzura. Este vorba despre publicarea într-un număr din 1984 al *Dialogului*, pe o pagină întregă, ultima și deci cea mai vizibilă, sub titlul dat de mine *Poemul prieteniei*, a capitolelor din cartea a IV-a a *Confesiunilor* în care Sf. Augustin povestește despre experiențele sale erotice „suspecte” din adolescență. Asupra pasajelor respective îmi atrăsese atenția Giovanni Papini, în cunoscuta sa monografie *Sant'Agostino*, pe care tocmai o citisem. Nu pot să spun că aș fi avut ambiția unui „gest curajos”, eram totuși curios să văd dacă cineva „se va prinde” și îmi va respinge textul. Acesta a apărut totuși! În acei ani, cenzura nu mai exista oficial, fiind înlocuită de „vigilența revoluționară” a redactorilor înșiși, supravegheată însă de secția de presă a Partidului. Nu mi-am putut da seama niciodată dacă vreunul dintre redactori a remarcat subtextul „imoral” al fragmentelor propuse și „s-a făcut că plouă” sau dacă pur și simplu nimeni n-a observat nimic... Un mic act de cenzură s-a petrecut totuși. Nu îmi mai amintesc dacă redacția mi-a impus sau am decis eu însumi (autocenzura!), dar l-am numit pe Sfîntul Augustin nu cu acest nume al său universal cunoscut, ci cu cel „laic” de ... Aurelius Augustinus!

Am rămas cu impresia că, în ultimii ani de dinaintea căderii comunismului, *Opinia studențească* evoluase, începînd mai ales cu perioada cînd a fost condusă de Ștefan Mitroi, de la profilul cultural mai larg al începuturilor spre o formulă propriu-zis ziaristică, cu unele accente senzaționalist-conformiste împrumutate parcă din *Flacăra* lui Adrian Păunescu. *Dialogul* în schimb și-a păstrat pînă la sfîrșit standardele și poziția „subversivă”. În ultimii ani de apariție, cititorii avizați căutau în revistă textele lui Alexandru Călinescu, Luca Pițu, Dan Petrescu sau Sorin Antohi, pe care știau să le citească în cheia potrivită, adică pe fundalul zvonurilor sau frînturilor de informații despre „problemele” lor cu Partidul și cu Securitatea.

O istorie viitoare a presei literare românești din anii comunismului va evidenția fără îndoială locul real ocupat de cele două reviste studențești ieșene într-un peisaj cultural de altfel destul de arid și monocord. O dată împlinită, promisiunea inițiatorilor volumului de față de a publica, pe lîngă mărturiile ale unora dintre actori și a martorilor contemporani, o serie de documente de arhivă inedite, va oferi o bună bază documentară și căi de interpretare mai nuanțate. Deocamdată, criteriul de evaluare pe care nu îl putem evita este cel al „rezistenței prin cultură”. Ca și colocviul na-

țional studentesc «Mihai Eminescu» de la Iași sau «fenomenul Păltiniș», gruparea informală și heteroclită coagulată în jurul celor două reviste construite un fel de enclavă în sînul culturii oficiale comuniste, puternic ideologizată și instrumentată politic. Simpla existență și funcționare a unor asemenea enclave atesta, cred, existența printre tinerii intelectuali de atunci a unei „voinețe politice” alternative. În lipsa curajului «dizidenței» sau al unei opoziții fățișe — admirat de mulți, invadat și chiar detestat de cîțiva pentru curajul aventurii sale opoziționiste, Dan Petrescu a rămas un solitar! —, „rezistența prin cultură” a fost formula prin care, sub masca imparțialității și a neutralității, minoritatea activă a intelectualității din ultimele decenii ale comunismului s-a opus cu oarecare eficacitate „rinocerizării” generalizate. Împotriva analiștilor care apreciază că asemenea „enclave”, tolerate în mod pervers de autoritățile comuniste ca un fel de „supape” controlabile, ar fi jucat pînă la urmă un rol negativ, căci, alimentînd o iluzie, ar fi împiedicat coagularea unei rezistențe intelectuale explicite și autentice (ca în Cehia, Uniunea Sovietică, Ungaria sau RDG), îmi pun întrebarea retorică: A te fi simțit liber și solidar cu un grup, fie acesta și informal, într-una dintre cele mai opresive societăți totalitare ale secolului a fost oare puțin lucru?

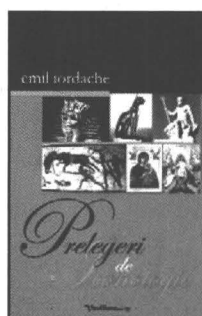
Iași, 12 august 2009

* Am scris acest text la solicitarea lui Sorin Antohi și a lui Dorin Popa, pentru un volum dedicat revistelor studentești ieșene „Dialog” și „Opinia studentească” și rolului pe care acestea le-au jucat în peisajul cultural și social din ultimele două decenii de comunism; întrucît volumul proiectat întîrzie să apară, public aici acest articol.

EX LIBRIS

Din poezia vinului.
 Selecție de **Valentin Talpalaru**
 Iași, *Opera Magna*, 2010

Emil IORDACHE
Prelegeri de iconologie
 Iași, *Vasiliana '98*, 2010

Bogdan ULMU
Nu trăim ca să mîncăm!?!...
- atitudini, amintiri și voluptăți culinare -
 Iași, *Opera Magna*, 2010

DIALOGURILE DACIEI LITERARE

cu Gellu DORIAN

UN BRAND DE ȚARĂ: PREMIUL NAȚIONAL „MIHAI EMINESCU”

Longevitatea în cultură e un fenomen destul de rar întâlnit. Festivaluri, publicații, glorii, toate se nasc și mor într-un fel de carusel al efemerității și zădărniceii. Din când în când, însă, în marea acestora evenimentiale, câte o permanență se face vizibilă. E cazul Premiului Național „Mihai Eminescu” de la Botoșani, care, după două decenii, continuă să respire proșpețime, autenticitate, valoare. În cele ce urmează, Gellu Dorian, devenit veritabil înger păzitor al Premiului, vorbește despre ceea ce s-ar putea numi biografia unui eveniment remarcabil.

Călin Ciobotari

Domnule Gellu Dorian, au trecut douăzeci de ani de când a fost inaugurat Premiul „Mihai Eminescu”. Ați crezut de la început în longevitatea acestui proiect?

Îmi sunt proaspete încă în memorie începuturile acelea... Era, pe atunci, la Botoșani, și regretatul Emil Iordache. Lui i-am vorbit prima dată despre această idee. Vroiam să schimbăm formatul Zilelor Eminescu, manifestare cu tipic festivist, cu tot felul de cutume și reguli vechi. Se simțea nevoia unei schimbări majore. Părerea mea a fost că, dacă doream să atragem atenția, trebuia să impunem un Premiu Național de Poezie „Mihai Eminescu”. Mi se părea a fi singura soluție.

„Pluteam, credeam în tot felul de utopii, deci proiectul mi se părea perfect realizabil”

Instituția Premiului cum era privită la acea dată în România?

Contau premiile Academiei și ale Uniunii Scriitorilor. În rest... Premiile acordate în cadrul Festivalului Eminescu erau și ele de efect, dar nu au avut o respirație prea largă, fiind oarecum conjuncturale. A mai existat un motiv care m-a îndemnat să mă lupt pentru această idee. În toamna anului 1990, Corneliu Vadim Tudor acorda un Pre-

miu Național de Poezie „Mihai Eminescu” unei poete anonime. Am propus Primăriei Botoșani proiectul unui astfel de premiu, serios conceput, serios acordat. În primăvara lui 1991, pe 27 martie, după ce a trecut prin numeroase ședințe de Consiliu Local, proiectul a fost, în sfârșit, aprobat.

Emil Iordache cum a reacționat când i-ați vorbit despre această idee?

Emil s-a arătat foarte sceptic. Nu credea că un eveniment botoșenean putea să devină unul de anvergură națională. Desigur, el era mai realist decât mine; eu pluteam, credeam în tot felul de utopii, deci proiectul mi se părea perfect realizabil. În trecut fie spus, Emil dorea să plece din Botoșani, ceea ce, de altfel, în toamna aceluia an a și făcut.

Totuși, cum ați descrie Botoșaniul cultural al aceluia timp?

Din punct de vedere cultural putem vorbi despre o anumită configurare: existau instituții de cultură, din 1969 se derulau Zilele Eminescu, apoi Casa memorială de la Ipotești reprezenta un ferment cultural; alături de ea, s-a ridicat o clădire, mascată sub forma unor „prestări servicii”, inaugurată de Centenarul morții lui Eminescu; din 1989 funcționa un „soi” de muzeu, punct de cercetare, care, ulterior, a devenit ceea ce se numește acum „Memorialul Ipotești - Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”. Exista, așadar, un context general favorabil. Petru Creția, cel care se ocupa de Ipotești, a fost foarte încântat. La fel, Laurențiu Ulici, care la propunerea mea, a fost de acord ca primul președinte al juriului de acordare a acestui Premiu să fie Petru Creția. Am făcut împreună nominalizarea și juriul a hotărât ca laureatul primei ediții să fie poetul Mihai Ursachi. Era ca un fel de răsplată a întoarcerii lui din exilul american. Magistrul a fost primul scriitor român din exil care s-a întors irevocabil în România.

Gellu DORIAN (în centrul imaginii)
și parte dintre invitați (Ana Blandiana, Dorin Tudoran, Aurel Rău...), 15 ianuarie 2011

Zilele „Eminescu“ la Casa „Aron Pumnul“ - Cernăuți, 14 ianuarie 2011
Bust „Eminescu“ realizat de sculptorul **Marcel Guguianu**

Se știe că Petru Creția este autorul involuntar al mutării festivității de premiere din iunie în ianuarie...

Într-adevăr, a luat o decizie pe care nici acum nu mi-o explic: cu o zi înainte de acordarea premiului, a binevoit să dispară din peisaj, după ce, în prealabil, avusese câteva discuții aprinse cu diverși invitați. N-a mai vrut să gireze acest premiu. Între timp, la Ipotești a ajuns Mihai Ursachi, însoțit de principesa Sofia, flancat și de poetele Gabriela Negreanu și Doina Uricariu. Venise, bineînțeles, să-și ia premiul. În această situație, singura soluție viabilă a fost cea a lui Laurențiu Ulici, care a propus schimbarea regulamentului: premiul urma să fie înmănat în luna ianuarie și, la fiecare ediție, să fie acordat pentru anul precedent.

Magistrul Ursachi nu s-a supărat?

Nu, a înțeles situația. A donat odăjdii și o sumă de bani bisericii din Ipotești, după care a așteptat șase luni de zile, până în ianuarie 1992, pentru a fi încununat ca laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”. A fost singura coroniță făcută în porțelan cu fir de aur, la Dorohoi, după modelul celei oferite lui Vasile Alecsandri de regină. Îmi amintesc că, pe scena Teatrului din Botoșani, a ținut un recital ce a durat mai bine de o oră. Foarte degajat, cu tactul lui bine știut, a recitat „Poemul de purpură”. A fost, să recunoaștem, un început bun, cu toate ocolișurile ce păreau a compromite un proiect ce urma să devină cel mai râvnit premiul literar din România postdecembristă. Atât de bun încât Laurențiu Ulici i-a spus atunci poetului: „Magistre, zece ani la rând, de acum înainte, trebuie să acorzi coronița”.

Și a venit?

Cu regularitate, ediție de ediție. Ultima coroniță a înmănat-o poetului Cezar

Ivănescu, la ediția a XI-a, în 2000, când la Botoșani au fost peste 400 de scriitori prezenți la ceea ce s-a numit „deschiderea Anului Eminescu”.

„Prin 2001 scandalul luase proporții atât de mari încât am fost pe punctul de a mă retrage din echipa de organizare”

Care au fost ecourile acelei prime ediții? Nu mă refer la publicul din Botoșani, ci la ecouri în lumea literaților din România. Au privit cu ochi buni proiectul?

Da, din câte îmi amintesc și din câte s-au consemnat în presa timpului, ecoul a fost favorabil. Desigur, unele lucruri s-au pornit cu stângul. Însăși mutarea din iunie în ianuarie a stârnit unora îndoieli, neîncredere în continuitatea proiectului. La a doua ediție, când, la Botoșani, a sosit Gellu Naum, totul părea deja bine pecetluit. Laurențiu Ulici s-a implicat enorm în impunerea premiului, și la obținerea a ceea ce se numește „presă bună”. De la ediție la ediție prestigiul premiului a crescut în așa măsură încât era evident că nu se mai putea da înapoi. Un alt element care a contribuit decisiv la recunoașterea națională a proiectului botoșenean a fost notorietatea juriului, alcătuit din personalități marcante ale criticii literare, universitari din patru centre culturale: București, Iași, Cluj și Timișoara. Ei bine, juriul acela fusese „bătut în cuie” pentru o perioadă de zece ani.

Nu era riscantă o perioadă atât de mare?

Nu, mai ales că, prin forța împrejurărilor, componența lui s-a mai modificat. De exemplu, în locul lui Alexandru Călinescu, plecat la Paris, a venit de la Iași Da-

Poetul **Vasile Tărățeanu** la Zilele „Eminescu”
Căminul cultural Herța (Ucraina), 14 ianuarie 2001

niel Dimitriu. Sau, după moartea lui Marian Papahagi, de la Cluj, a venit Petru Poantă, doar pentru câțiva ani. Au urmat Ion Pop, Florin Manolescu, adus de prin Germania. Oricum, modalitatea de jurizare era una foarte secretă, cu plicuri sigilate ce se deschideau la București sau la Botoșani, când venea Ulici aici.

Nominalizările cine le face?

Nominalizările le face în decursul anului Fundația Hyperion. Găsim trei-sprezece-paisprezece nume de poeți, ținând cont de diverse „sondaje” neoficiale. Ținem cont primordial de criteriul valorii; contează notorietatea poetului, *opera omnia*. Mai există și ideea de a recupera personalități nedreptățite în perioada predecembristă. În România comunistă nu a existat un premiu pentru poezie de asemenea anvergură. Tinichelele oferite de comuniști, se vede, nu au însemnat nimic, ci doar compromiterea acelor care le-au obținut.

De-a lungul celor douăzeci de ani au existat și contestări vehemente?

Mai mult pe plan local, din partea unor consilieri care se considerau și scriitori. Doreau nici mai mult nici mai puțin decât să facă parte din juriu, confundând instituția juriului cu cea a consiliului local. Le-am explicat că nu se poate. Prin 2001 scandalul luase proporții atât de mari încât am fost pe punctul de a mă retrage din echipa de organizare.

Ați simțit tendința politicului de a confisca premiul?

Da, am simțit-o! Am și păstrat secvențe din presă care indică tocmai tentația aceasta a politizării actului cultural. De exemplu, un consilier, membru al Partidului România Mare, făcea presiuni pentru acordarea unui premiu lui ...Corneliu Vadim Tudor. Din alte direcții se tot sugera acordarea unui premiu lui Adrian Păunescu. Laurențiu Ulici, în 1992, când s-a hotărât să rămână președintele juriului pentru zece ani, a luat decizia ca asupra anumitor poeți să fie aplicată un fel de lustrare. Printre aceștia se număra și Adrian Păunescu.

Așadar a contat și dimensiunea etică, biografică a poezilor.

Da, și aici ne referim la cei care înainte de 1989 avuseseră un anumit tip de comportament. Din nefericire, unul dintre cei deja premiați s-a dovedit a fi colaborat cu Securitatea. E vorba despre Ștefan Augustin Doinaș, însă, după cum se știe, în situații de șantaj maxim, când a ieșit din pușcărie. Și alți laureați au făcut jocuri mai mult sau mai puțin dovedite cu fosta securitate. Cazul lui Mihai Ursachi, și el fost deținut politic, care i-a jucat pe securiști pe degete, cum a vrut el, este proverbial. Însă acest aspect nu a contat, ci dimpotrivă, reparația morală trebuia făcută și astfel.

Asta referitor la colaborarea cu Securitatea. Ce ne facem însă cu eticul în general? Mă gândesc, spre exemplu, la Mircea Dinescu, ale cărui gesturi publice, unele din ele marcate politic, produc cel puțin un disconfort asupra înțeleșului de „poet”.

Mircea Dinescu a fost nominalizat încă de la prima ediție, însă Laurențiu

Ulici a sugerat să mai aștepte un timp. Era perioada în care Dinescu plecase, în condiții pe care nu vreau să le reiau aici, de la Uniunea Scriitorilor. Un timp n-a mai fost nominalizat. Era și tânăr, deși se putea spune că avea o operă poetică destul de bine conturată. Până la urmă i-a fost decernat premiul la ediția a XVII-lea.

Cu toate acestea, am remarcat că lipsește din colecția de antologii cu laureații acestui premiu.

Am avut anul trecut discuții cu el. Și eu și Mircea Martin... A refuzat, argumentând că tocmai își scoate câteva volume cu poeme din „Plai cu boi” și „Aspirina săracului”, plus un CD și o colecție de vin, și că n-ar vrea să suprapună evenimentului încă o antologie. A rămas ca anul acesta să-mi dea acordul pentru editarea cărții. Am insistat, deoarece nu vreau ca această colecție să fie incompletă.

„Ne-am gândit ca la anul să scoatem o antologie a nominalizaților”

Pe parcurs a apărut și ideea unui premiu pentru Debut.

A început să se vorbească despre așa ceva în 1996, când laureata marelui premiu a fost Ileana Mălăncioiu. În cadrul ședinței extraordinare a Consiliului Local, Ileana Mălăncioiu a propus acordarea premiului pentru debut. Laurențiu Ulici, la rândul său, a fost de acord. Propunerea n-a fost aplicată decât din 1999, când s-a acordat premiul pentru 1998. Primul tânăr poet premiat a fost Doru Mareș. Anul următor, în 2000, an declarat Anul Eminescu, premiul l-a luat T.O. Bobe, unul din „detractorii” lui Eminescu. Culmea e că l-a acceptat. Alături de el a mai fost premiat ieșeanul Dan Bogdan Hanu. Acum sunt peste douăzeci de laureați ai acestui premiu. Anul trecut

Oaspeți întâmpinați de primarul **Cătălin Mugurel Flutur**
Botoșani, 15 ianuarie 2011

am editat și o antologie cu majoritatea acestora.

După 13 ani de la inițierea acestui premiu, constatați că au confirmat acești tineri poeți premiați?

Cei mai mulți au confirmat. De alții nu se prea mai știe nimic. Mă gândesc, de exemplu, la Cristian Pohrib sau Sebastian Siff. Erau ediții când se acordau și câte trei premii. Între timp, regulamentul s-a înăspriț. Nu excludem neacordarea premiului în vreun an în care juriul va considera că nu are din ce să aleagă.

Însă vor fi și ani în care să nu se acorde marele premiu?

Categoric nu!

Dar nu se epuizează odată și odată poeziile importanți?

Se epuizează fizic, poate, însă opera lor rezistă (râdem – C.C.). Intenționez să realizez un sondaj pe un eșantion de 500 de subiecți din lumea literară prin care să procur sugestii de perspectivă pentru următorii 20 de ani. Știu cât de mari sunt subiectivitățile, însă voi face o medie a lor. Mai sunt convins că unii poeți se vor autotitula, însă nu va fi posibil căci răspunsurile la sondaj vor trebui semnate. Pe 20 de ani poate nu, însă pe 10 ani poți prefigura *opera omnia* unui poet.

Mie mi se pare foarte stranie situația nominalizărilor. Nu găsiți frustrant pentru un poet să devină un fel de abonat la nominalizare? Știu că sunt cazurile unor nume nominalizate de șapte-opt ori.

Ba chiar de unsprezece ori. Este cazul lui Ion Mircea. Ne-am gândit și noi la aspectul acesta. Am luat în calcul neanunțarea nominalizărilor. Cu alte cuvinte, ideea de nominalizare să rămână doar un instrument util juriului.

Pe de altă parte, însă, și a fi nominalizat reprezintă un prestigiu pentru cel în cauză.

E adevărat, reprezintă jumătate din valoarea premiului. Tocmai de aceea ne-am gândit ca la anul să scoatem o antologie a nominalizaților.

Un „salon al refuzaților”...

Sau un „Nobel contra Nobel”...

„Îmi place să cred că mereu vor exista oameni care să înțeleagă rostul unui asemenea demers cultural, oameni care să se implice cu cel puțin atâta dăruire cu câtă m-am implicat eu”

Domnule Dorian, să discutăm despre colecția pe care ați scos-o la Editura Paralela 45. Fiecare din laureații Premiului, cu excepția deja pomenită, are parte de o antologie. A fost generată această colecție de împlinirea unei vârste rotunde a Premiului?

Nu! Încă de la început, în statut se preciza că Premiul constă în trei aspecte: o coroană, o sumă de bani și editarea unei cărți. La fiecare ediție ne loveam, însă, de

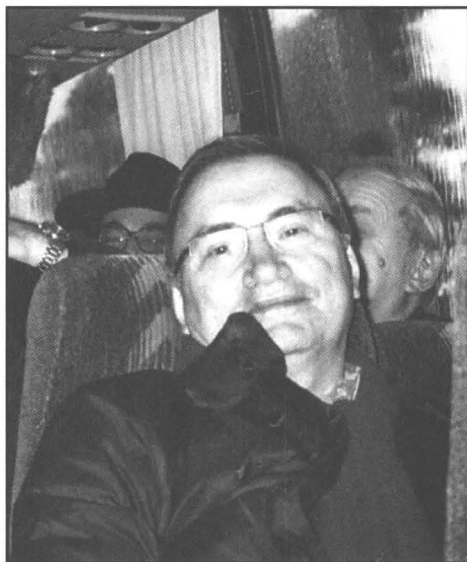
probleme financiare, așa încât am tot amânat editarea volumelor. De pe la ediția a XVI-a am simțit că a devenit un imperativ apariția acestei colecții. Am făcut un memoriu către Primărie, primarul a înțeles, așa încât anul trecut ne-am apucat de treabă. A fost mai greu decât ne închipuiam. Unii laureați au trecut la cele veșnice; a trebuit, prin urmare, să tratăm chestiunea drepturilor de autor, cu urmașii lor. Nu întotdeauna am fost înțeleși corect, însă până la urmă am scos-o la capăt. De exemplu, Ileana Mălăncioiu are drepturile de autor vândute. În cazul ei n-a fost posibilă o antologie, ci o reeditare. Pe de altă parte, Editura Polirom s-a dovedit foarte generoasă, dându-ne „dezlegare” pentru două cărți unde deținea, pentru zece ani, drepturile de autor.

Următoarea colecție cum și când va fi?

De la următoarea ediție vom scoate an de an cartea respectivă, respectând regulamentul inițial.

Anul acesta, invitații au avut prilejul unei vizite la Cernăuți. Cum a venit ideea aceasta? Este exclusă posibilitatea ca, în viitor, să poată fi laureați ai acestui premiu poezi de limbă română din Ucraina și R. Moldova?

Trebuie să recunosc că ideea unei astfel de vizite la Cernăuți, loc legat de primele studii ale lui Mihai Eminescu, dar și de istoria unei Româнии în granițele ei de altădată, i-a aparținut primarului Botoșanilor, Cătălin Mugurel Flutur. Nu părea deloc simplă ideea, știind cu câte probleme aveam să ne confruntăm. Însă s-a dovedit, totuși, ușor de realizat, găsind înțelegere peste tot, de la Consutul României din Cernăuți la oficialitățile cernăuțene și, mai ales, de la inimoșii scriitori de acolo, Vasile Tărățanu și Ilie Tudor Zegrea și până la, cum am spus, cei de la primăria botoșăneană. Când primarul botoșănean a auzit că de la sosirea lui Sadoveanu în fruntea unei delegații de mari scriitori români, aici la Cernăuți, acum peste șaptezeci de ani în urmă, un astfel de mare desant nu s-a mai petrecut până în acele zile, și-a dat seama de importanța istorică a acestui gest, într-un spațiu în care românismul este unul pur, fără patos, din inimă și dornic de continuare a limbii române. Cei peste patru sute de români care ne-au așteptat la Herța, loc de origine

Poetul laureat al ediției 2011
Dinu Flămând în autocar,
în drum spre Cernăuți, 14 ianuarie 2011
foto: *Lucian Vasiliu*

a unor mari oameni de cultură români, explică de la sine necesitatea unor astfel de întâlniri. La fel, întâlnirile de la Cernăuți, de la Casa „Aron Pumnul” și de la statuia lui Mihai Eminescu, au adunat sute de iubitori de limbă română, ca de altfel și cea de la Liceul „Gh. Asachi” din Herța. Nu-i poți avea la un loc nici în România pe mari poeți ca Ana Blandiana, Ilie Constantin, Dorin Tudoran, Cristian Simionescu, Adrian Popescu și Dinu Flămând, ca să amintesc doar de laureați, și critici literari ca Mircea Marin, Cornel Ungureanu și Ion Pop, încât prezența acolo a unui grup de peste cincizeci de scriitori importanți ai momentului literar românesc poate fi considerată un eveniment de excepție. Atâta timp cât se scrie bine în limba română, și se împlinesc o operă poetică remarcabilă, nu excludem posibilitatea ca pe viitor Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” să fie obținut și de un poet din Basarabia sau Bucovina de Nord.

În cele două decenii de organizare, ați simțit vreodată sentimentul de blocaj, de neputință de a mai continua?

O, da! Inclusiv anul trecut, când eram realmente sufocat de tot felul de piedici. Fiecare pas înainte se dovedea a fi cumplit de dificil. Momentul cel mai greu a fost în 2001. În presa locală se inițiasă o campanie foarte urâtă împotriva mea. I-am ignorat și, cu timpul, au dispărut de la sine. Anul acesta am văzut doar câteva discuții pe forumuri, în care se estima cam ce aș câștiga eu din „afacerea” asta. M-am și amuzat, unii susțineau că acordăm premiul cuiva din afara țării ca să ne putem plimba noi prin străinătate.

Domnule Gellu Dorian, credeți că destinul Premiului de la Botoșani, devenit, iată, o instituție națională, depinde de entuziasmul câtorva oameni limitativ numiți „organizatori”, sau își va continua parcursul și independent de ei?

Îmi place să cred că mereu vor exista oameni care să înțeleagă rostul unui asemenea demers cultural, oameni care să se implice cu cel puțin atâta dăruire cu câtă m-am implicat eu. Pe de altă parte, referindu-ne la factorii decidenți, nu cred că vreun viitor Primar sau Consiliu Local ar îndrăzni să distrugă un brand al Botoșaniului. Ba mai mult, un brand de țară, dacă e să urmărim ecourile din afară. Patru dintre laureați trăiesc în afara țării, fiind, cumva, vectori de imagine ai Premiului. Va conta mult și presa ce se va face în jurul Premiului, în jurul colecției... Și nu doar presa românească. Am mai spus-o, Institutul Cultural Român ar trebui să preia acest brand, să-l promoveze afară, cât mai departe. În România se scrie poezie de calitate. Din păcate, puțini știu de ea...

IN MEMORIAM VALERIU ANANIA (1921-2011)

«...I-am cerut patriarhului îngăduința unei luni de „libertate” și am plecat mai întâi la Glăvile, unde am plâns pe mormântul maică-mi. Tatăl meu murise la numai câteva luni după ea, într’o casă de bătrâni, și fusese îngropat acolo, în sat străin. Nu mă gândesc niciodată cu venin la anii mei de pușcărie; mă cuprind însă cumplite resentimente față de asupritorii mei pe numai două gânduri: că maică-mea a murit tristă și că mi-am pierdut biblioteca (din cele aproape două mii de volume, adunate cu trudă și cheltuială de-a lungul anilor, am mai găsit vreo cincisprezece).

M’am dus apoi la Bistrița și am găsit-o pe Mama Olga fără uniformă călugărească, în rochie lungă și tulpan negru, într’o casă, cu chirie, de lângă poarta (dar în afara) mânăstirii. Mama Sia slăbise de tot, de inimă rea. Aveau să moară, amândouă, departe de ctitoria lor, în casa de bătrâne a mânăstirii Viforâta, lângă Târگوviște. M’am întors repede la București.

Avusesem grijă să ascund imediat caietele scoase în taină din pușcărie. În casă nu le puteam ține; la tânăra vampă veneau tot felul de inși suspecti, și numai târziu a putut Mitică s’o dea afară din casă. M’ar fi acoperit doar caietele „origi-

Valeriu Anania la „Prelecțiunile Juminii”
Casa „Vasile Pogor”, Iași, 24 octombrie 1991
foto: *Constantin-Liviu Rusu*

nale”, rămase la Aiud. I-am trimis o cerere comandantului. N’am primit nici un răspuns. I-am mărturisit patriarhului că-mi plesnește capul de atâta încărcătură. Mi-a împrumutat, conspirativ, o mașină de scris, am dus-o acasă și, vreme de trei săptămâni, ziua și seara până târziu, am scurs prin clape cele două piese și o bună parte din poezii. (Aveam vreo șase-șapte ani când taică-meu, negustor cu prăvălie, mi-a pus în spate un „Vermorel”, adică o mașină de stropit via, s’o duc pe deal, la oamenii care lucrau și mai aveau nevoie de una. Când am ajuns în vârful dealului, la vie, unul din lucrători mi-a desfăcut curelele și mi-a luat fierăria din spate; am avut senzația limpede că prind aripi și încep a pluti pe deasupra văilor largi. Aceași senzație mă încerca acum, cu fiecare pagină pogorâtă din povara cerebrală.) Dactilogramele celor două piese, *Steaua Zimbrului* și *Meșterul Manole*, au rămas în posesia lui Mitică, au ajuns mai târziu la editură și sunt reproduse aidoma în edițiile prime ale acestor două lucrări, ediții care nu m’au făcut niciodată fericit, în afara satisfacției că, oricum, apăruseră. E motivul pentru care, în 1970, m’am hotărât să trec întregul text prin vârful condeiului – altfel controlat pe hârtie decât pe tăblița invizibilă – și să alcătuiesc o versiune *ne varietur*.

La câteva luni, lucrând eu în Biblioteca Sfântului Sinod de pe strada Antim, m’a chemat la ușă un individ care mi-a spus că e de la Securitate. Mi-a pus în mână un pachet și a plecat repede. Erau caietele rămase la Aiud! ...»

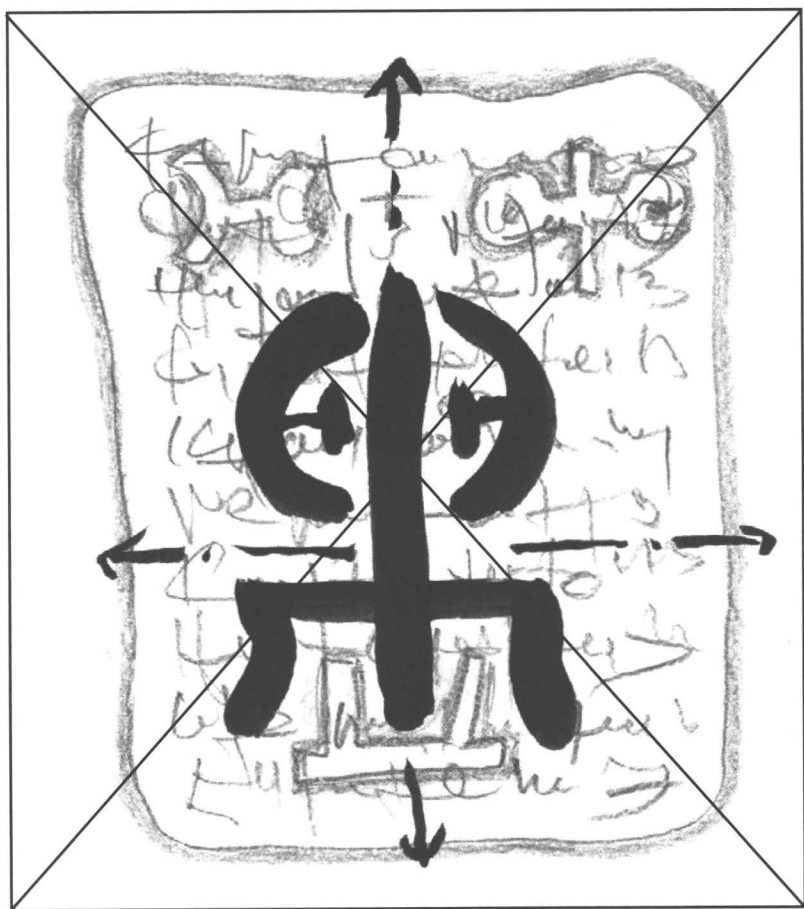
(**Valeriu Anania**. *Memorii*, Iași, Editura *Polirom*, 2008)

Valeriu Anania la Zilele „M. Sadoveanu“ (ediția a XX-a)
5 noiembrie 1991, Iași - Muzeul „M. Sadoveanu“

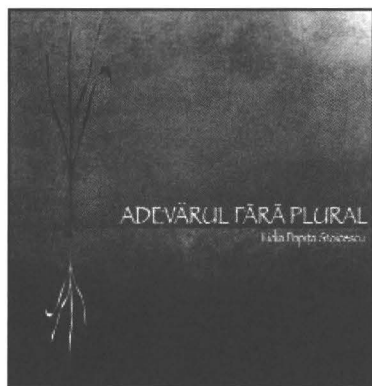
BIBLIOFIL

BIBLIOFIL

FĂRĂ PLURAL, ADEVĂRUL...

Alexandru ZUB

O carte ieșită din comun, sub multiple aspecte, e *Adevărul fără plural*, scoasă de doamna **Lidia Popița Stoicescu** la Editura Paideia¹, acolo unde s-au publicat, în ultimii ani, numeroase lucrări cu tematică spiritualistă. Titlul trimite desigur la știuta sintagmă evanghelică, în care *Adevărul* face corp comun cu *Calea* și *Viața* pentru a constitui programul escatologic creștin.

Autoarea, cu rădăcini semnificative în mediul clerical de peste munți, s-a făcut remarcată inițial ca cineastă, apoi ca romancieră și eseistă amănând teme religioase și morale, în scris și radiofonic, iar în ultimul timp și la televiziunea de

înaltă ținută *Trinitas*. Întâia ipostază e momentan cvasi necunoscută marelui public. A doua, cea de scriitoare, s-a bucurat însă de frumoase aprecieri, la timpul său, prin Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Paleologu, Doina Florea, Gheorghe Vlăduțescu, cel din urmă fiind și prefațator al volumului de eseuri *Adevărul fără plural*.

Cine a parcurs cele trei tomuri românești (*Vai celui singur*), apărute cu ani în urmă², nu poate fi surprins de noua inițiativă, nici tematic, nici de calitatea discursului. Autoarea denotă același interes pentru dimensiunea religioasă a vieții, fie aceasta individuală sau colectivă, aceeași sete de a pune întrebări, același curaj de a căuta răspunsuri, noile sale „texte” alcătuind un *de ce* sistematic și coerent, după cum se remarcă și în prefață: „Același adevăr, într-o diversitate de situații și, astfel, într-o pedagogie mereu reluată, nu și repetată. Fiecare eseu este el însuși, dar toate sunt ca unu. De aici, și frumusețea și adevărul fiecăruia. Ca și ale întregului. Diversitatea creează peisajul, unitatea dă profunzimea”³.

Asemenea însușiri au fost remarcate și de un teolog *en titre*, Ciprian Olinici, într-o luminoasă postfață, în care „timpul meditației și vremea creației” alcătuiesc termenii unei ecuații *sui generis*, definind chiar miezul acestui corpus eseistic de ținută⁴. Două creații plastice, la distanță de milenii, *Gânditorul de la Hamangia* și brâncușiana *Rugăciune*, i-au sugerat postfațatorului unele analogii ideatice, cadrul firesc al „dialogului” cu „aproapele” inițiat de autoare în *Adevărul fără plural*. Meditația și rugăciunea merg împreună. „E o bucurie să privești cerul ridicând ochii spre el. Dar este o minune să poți vedea cerul răsfrânt în cele de pe pământ, pentru că atunci Îl vezi chiar pe Creator oglindit în creația Sa”. O atare sugestie se degajă și din coperta volumului (semnată de Maria Constantinescu), în

care un prea delicat lujer floral leagă („La infinitul ultimei abscise”, după o cunoscută expresie) cerul și pământul. „De fapt, conchide glosatorul, gândirea și rugăciunea sunt o luptă cu timpul, dar una fără front și fără dorința de victorie în timp. Este o imagine a ceea ce afirma André Frossard: *tot ceea ce pierde omul în lupta sa împotriva timpului câștigă în eternitate*”⁵. Presentul și veșnicia sunt de altfel ipostaze definitorii pentru ortodoxie.

Istoria, în viziunea autoarei, face „bună casă” cu tradiția și textele sacre, cu biografiile de sfinți și arhieriei, din timpuri imemorabile până în proximitatea timpului nostru, un timp plin de interogații, dacă nu și, în egală măsură, de răspunsuri adecvate. Mitropoliții Dosoftei, Varlaam și Antim Ivireanul stau alături, firesc, de Sfinții Apostoli, de Maria Egipteanca și de alte figuri biblice. Episoadele comentate în volum, deși scrise în timp, oarecum ocazional, formează un tot, un ansamblu demn de a fi ținut la căpătâi, căci invită la relectură și la meditație.

Dialogul cu sine, adesea tensionat, dramatic, înseamnă totodată și deschidere spre *celălalt*, comuniune cu *aproapele*, după cum insistă cu rost autoarea, convinsă că aceasta e și o cale posibilă a regăsirii de sine, în duh creștin, de transcendere a mundanului. Scrisul, în acest sens, devine legitim o misiune.

Dacă e să caut, fără nici o tentație sistematică, un reper livresc mai aproape de noi, m-aș gândi anume la *Izvorul Luminii* de Florica T. Câmpan, volum de meditații religioase, cu aceeași obsesie a Adevărului, cu accente pe experiența paulină și pe nădejdea mântuirii⁶. Căci Apostolul Pavel „este unul dintre primii care a întemeiat Biserica Vie mai înainte de a fi fost zidită în piatră. El a creat structura organizatoare a Bisericii și a formulat adevărurile creștinismului”⁷. Sunt tocmai adevărurile pe care le regăsim – subliniate cu tărie – și în eseurile subscrise de Lidia Popița Stoicescu, într-un spirit pe care „teologia spirituală” îl reînnoiește mereu⁸.

Cu unelte specifice, romanciera din *Vai celui singur* le puse deopotrivă în evidență, lucru deja sesizat de critică⁹ și întărit anume de noul volum, din care au și fost sedimentate, într-un CD, unele segmente mai de seamă: „un florilegiu de meditații și confesiuni, pricinuite de experiențe – personale sau învecinate – de relația între om și Creatorul lumii, între om și Creație, între om și semenii lui”¹⁰.

Semnaland minimal apariția noului volum publicat de Lidia Popița Stoicescu, nu putem încheia fără a spune că este vorba de o scriitoare ce merită, fără îndoială, un loc mai vizibil în conștiința publică. Ne putem aștepta de la talentul, stăruința și solitudinea ei activă la gesturi creatoare care să o impună pe măsură.

1. Lidia Popița Stoicescu, *Adevărul fără plural*, București, Ed. Paideia, 2010, 590 p.

2. Idem, *Vai celui singur*, I, Iași, Junimea, 1990; III-2, Junimea, 2004.

3. Idem, *Adevărul fără plural*, p. 6.

4. *Ibidem*, p. 576-581.

5. *Ibidem*, p. 577.

6. Florica T. Câmpan, *Izvorul Luminii*, Iași, Ed. Noël, f.a.

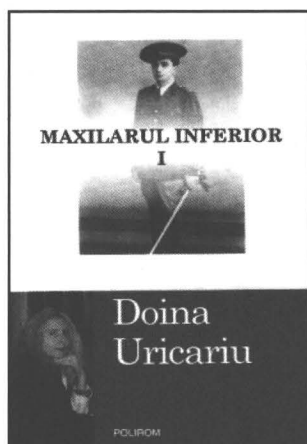
7. *Ibidem*, p. 354.

8. Cf. Slawomir Biela, *Dumnezeu singur ajunge*, București, Ed. Tradiție, 2003.

9. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Prefața la Vai celui singur*, 2004.

10. Lidia Popița Stoicescu, *op. cit.*, p. 10.

Ioan HOLBAN

Poetă importantă a literaturii noastre contemporane, cu o lirică pendulînd mereu între asaltul febril al senzorialului și desfășurarea largă, calmă, temeinică a unui cod cultural ferm articulat în *Vindecările* (1976; 1998), *Jugastru sfiala* (1977), *Vietăți fericite* (1980), *Natură moartă cu suflet* (1982), *Mîna pe față* (1984), *Ochiul atroce* (1985), *Institutul inimii* (1995), *Puterea Leviatanului* (1995), *Inima axonometrică* (2002), autoare a unor dense eseuri monografice - *Apocrife despre Emil Botta* (1983), *Ecorșeuri. Structuri și valori ale poeziei românești moderne* (1989), *Nichita Stănescu. Lirismul paradoxal* (1998) -, editoare a zeci de cărți ale contemporanilor și traducătoare inspirată a lui Alain Gheerbrant și Jean Chevalier, **Doina Uricariu** publică acum în urmă o carte masivă, în două volume, adunînd

aproape nouă sute de pagini, greu de încadrat în canoanele speciilor genului epic; *Maxilarul inferior* (2010) e, deopotrivă, o cercetare istorică, o autobiografie literară, o carte de confesiuni și memorii, dar și una de interviuri: *Maxilarul inferior* s-a scris atunci cînd istoria a putut fi citită și asumată ca o *proză de idei*, altfel spus, cînd structurile imaginarului s-au cristalizat în orizontul documentelor de arhivă, al datelor precise, cărților, certificatelor și al depoziției martorilor, iar istoria a putut fi o sinteză epică: “La scara mică a istoriei intervine acel individualism și e loc liber pentru infinite nuanțe și... indeterminisme. La scara cea mare, istoria poate strivi cu determinismele ei, care cad greu, precum piatra de mormînt peste Christos. Dar într-o zi, o găsești dată la o parte, iar mormîntul e gol. Va trebui să treacă o vreme pentru ca istoria să-și adune forțele și să cuprindă Europa scindată, tot ceea ce unește această zonă, profund, nespectaculos și imperceptibil. Să știm ce a supraviețuit după al doilea război mondial. Ce s-a măcinat, s-a atrofiat ori a fost desfigurată în Europa și în omul european. De-a lungul unei jumătăți de veac sau al unui secol. Să devenim conștienți de determinismele duratei lungi. De impactul macroistoriei. Să cercetăm apoi, la scară medie, grupurile sociale, imperiile, civilizațiile, nucleele umane, de la familii aristocratice și monarhii la grupuri economice și de opinie. Apoi, la scara duratei scurte, a timpului iute, vizibil, marcat de evenimente în trombă și experiența unor indivizi pe care-i cunoaștem, cu numele și destinul lor, să se înregistreze evenimentele, la suprafața lor, existența ca fulgerare, aceea singură în care ne scaldă partea de sînge din scala timpului”.

Acestea sînt palierele istoriei cercetate și etajele narațiunii care se țese în jurul ei din *Maxilarul inferior*. Cartea se scrie, în principal, pe firul convorbirilor purtate la Versoix cu Regina Ana; fascinată de nobilitate, de fotografiile, documentele, mărturiile, înscrisurile și oamenii care îi dau contur (Constantin Brîncoveanu îi pare, în atmosfera de la Versoix, “un bărbat de o rară gentilețe”), Doina Uricariu se apropie de istorie ca și cum ar fi un album de familie sau o galerie de portrete, căutînd orice e *înscris*, din convingerea de nezdruincinat că acolo încep istoria și civilizația: “Descopăr mereu în istorie, gravitînd în jurul acestor familii de regi și prinți, cum se creează instituții și societăți, imense teritorii de civilizație”, scrie Doina Uricariu, descoperind istoria la fel cum descoperi un oraș, “pas cu pas”, în realitatea *văzută*, dar și *reconstruită* prin forța imaginarului pentru că, iată, în copilărie, “se topea” după poveștile “despre mări și țări, palate și conace” ale doamnei Guerrero, lăsînd să se aprindă imaginația la istorisirile “despre regi și regine”. Poveștile cu zîne și cu zmei sînt povești cu regi și regine, iar ceea ce inflama altădată imaginația copilului se transformă, pe o linie care cochetează cu psihanaliza, într-un fel de *complex al nobilității*; în fond, rostul demersului Doinei Uricariu din *Maxilarul inferior* e să descopere *civilizația bine așezată*, teritoriile ei, fie că le află în istorisirile Reginei Ana ori în propriile meditații: “O lume civilizată creează parcuri, nu le desființează, lacomă să toarne beton peste grădini și să înlocuiască pădurea de pomi cu una din stîlpi de beton”; Claridge’s Hotel din Londra “inspiră o civilizație bine așezată”; Biblioteca din fața Palatului din București ar trebui să se cheme Biblioteca Fundațiilor Regale și nu Biblioteca Central Universitară pentru că “așa se întîmplă în țările civilizate”; Florența e “un manual de învățatură în sine, o lecție de civilizație” etc.

Primul teritoriu al civilizației, acolo unde locuiesc personajele din poveștile doamnei Guerrero și celelalte “personaje”, ale cercetătorului în biblioteca de la Versoix, se identifică într-un *castel*, într-un *palat* și chiar într-un *hotel* (e drept, Claridge’s din Londra, “o bijuterie Art Deco”) sau în *conacul* lui Ion Pillat de la Miorcani, cu terasa îmbietoare și colonada sa; și aceasta pentru că palatul (castelul, conacul) e o *locomotivă a istoriei*, nu doar “un columbariu de saloane cu porumbei aristocrați”. De aceea, inamicul cel mai periculos pentru societatea (post)modernă și omul său rămîne “atentatul la adresa civilizației” astfel încît ironia adesea demolatoare și sarcasmul unor pagini din *Maxilarul inferior* sînt provocate de această agresiune a kitschului, înculturii și lipsei de maniere asupra civilizației bine așezate; în această zonă de confruntare se ivesc raporturile tensionale dintre *ticăloșie* (personalizată prin M.C., de exemplu) și *majestate*, dintre aristocrația spiritului și ideologiile de lemn, cînd de fapt, singura noastră monedă de schimb e cultura, distanțele de mentalitate și (bună) creștere dintre copiii crescuți cu guvernantă, într-un mediu aproape aristocratic și copiii crescuți cu cheia la gît, ca și fractura provocată de comunism, în Grecia (ruinele palatului de la Tatoi al regelui elen oferă imaginea unei lumi dărîmate, rănite, dar nu definitiv surpată) și, mai ales, la noi, unde casele naționalizate au fost “lăsate de izbeliște, de chiriașii îngrămădiți cu furca în ele” și unde “patrimoniul a fost omorît, ca și oamenii, ca și prezentul”, începînd cu sobele Meissen, Jugendstil, Belle Epoque, dispărute “sub loviturile ciocanelor” și continuînd, fără oprire, cu mănăstirea Văcărești, în anii ‘80, cu serviciile de porțelan, cristalurile și tacîmurile de argint fu-

rate, de, la Pelîșor, în anii '50, de "scriitorii mercenari". Doina Uricariu iese adesea de pe răbojul cu nume și povești, din teritoriile (re)descoperite ale civilizației, pentru a face crude radiografiile ale (i)realității imediate; "Cernobilul mental al Tezelor de la Mangalia din 1982" cu "gradul de radiații malefic produs de conceptul *omului nou*", noua "aristocrație", de după 1990, a "neamului prost și lipsei de har", formată, în chip generic, din foste vânzătoare din magazinele fostului regim, libertatea cuvîntului care nu a adus "o prea mare schimbare în oameni", dimpotrivă, îi dezvăluie "fața desfigurată și caracterul multor semeni, ce înseamnă o lume inumană, ușor manipulabilă, lipsa de civilizație și minciuna, ca armă letală", martiriul bisericii - acestea sînt datele unei lumi pe care Doina Uricariu o privește cu amărăciunea constatării că nimic nu s-a schimbat, că e o "foarte mare pierdere de speranță, acum, la români": istoria de tristă amintire e, acum, prezentul de "nedemnă trăire la români". Alternativa? Iată : "Atît de mult mi-aș dori ca România să nu mai fie condusă de oameni care n-au de-a face cu muzica, doar cu zgomotul. Și furia de a-și menține puterea, fără să zidească mai nimic din ceea ce s-ar fi convenit să zidim pe plan economic, moral, artistic, spiritual": chiar, ce-ar fi ca România să fie condusă de oameni cărora să le placă muzica (de cameră, sonate, clasică "în interpretări unice")?

Povestea și tot ceea ce o creează în *Maxilarul inferior* (dialogul cu Regina Ana, fotografiile, documentele, arhivele, cărțile, dar și imaginația aprinsă) reprezintă, în fapt, o *inițiere* în lume și în istoria acesteia, o (re)cunoaștere a lor în dinamica înțîmplărilor care transformă *viața* în *destin*. "Meditațiile despre proză sînt meditații despre drumuri", scrie Viktor Șklovski în *Despre proză*; în *Maxilarul inferior*, nu doar proza, ci istoria însăși se configurează în călătoriile totdeauna inițiatice ale personajelor-narator (Regina Ana și Doina Uricariu): în țările nordice și la San Sebastian, la New York și în Africa, la ruinele Marelui Zimbabwe - în *Ocolul Pămîntului*, cum se numește unul dintre capitolele volumului -, apoi, la Oarba de Mureș, în povestea Reginei Ana și în aceea a tatălui mutilat pe frontul celui de-al doilea război mondial, Doina Uricariu caută istoria și sensul propriei biografii. Pe aceste drumuri, descrie, imaginate ori parcurse aievea, povestea cheamă altă poveste; aceea a Reginei Ana pe aceea a căsătoriei părinților și a răniilor primite de Uricariu Gheorghe la Oarba de Mureș (viața "bate" proza, nu doar filmul, cum se vede), povestea băiatului lui tanti Clava din Basarabia și aceea a plămîntului lui. Corneliu Coposu cheamă poveștile din fotografii (cu rostul și rolul madlenei lui Proust, adesea) sau pe aceea a supei de porumbei, la București și în Venezuela; Doina Uricariu intră, prin rădăcina memoriei, în poveștile care se multiplică într-o serie narativă readucînd cititorului farmecul atît de dulce al povestirilor Șeherezadei: "Sunt atîtea povești de spus despre fiecare chip din aceste imagini, încît am rescrie cele *O mie și una de nopți*. Ale Europei de data aceasta. Istoria monarhiilor europene, istoria Europei moderne ar putea îmbogăți istorisirile Șeherezadei", scrie Șeherezada, contemporana noastră.

Nevoia de document e o nevoie acută de real, scrie cît se poate de explicit Doina Uricariu în *Maxilarul inferior*; lucrează cu frenezie și trăiește "o stare euforică" în fața documentelor, studiază îndelung spațiul unde respiră omul căruia vrea să-i facă portretul, iar stadiul la Versoix, explorînd biblioteca, fotografiile și înscrisurile, stînd de vorbă cu maiestățile lor, Regina Ana și Regele Mihai, sau albumul propriei familii îi (re)descoperă, în fond, *documente ale memoriei colective*. În dublul timp al rememo-

rării - când înregistrează casetele la Versoix, în convorbirile cu Regina Ana și când le transcrie -, Doina Uricariu face un inventar al valorilor care compun civilizația din acele documente ale memoriei colective; familia și simbolul biblic protegitor al femeii, identificarea națională și individuală, patriotismul, mândria de a fi român (“În anii ‘50 când se spunea să fim mândri că suntem români, asta însemna să fim mândri că stăm sub cizma rușilor. Și că suntem internaționaliști proletari, uniți sub aceeași minciună. Apoi, să fim mândri că suntem români a însemnat să fim mândri că-i turnăm pe românii care nu se lasă înregimentați de dictatură. Atît de maculată și de deturnată a fost această mîndrie, încît e greu s-o mai invocăm, acum cînd e mai importantă ca oricînd”), monarhia care e “un factor de unificare”, unind un popor, conferindu-i identitatea lui “poate cea mai civilizată”, afinitatea, democrația și aristocrația spiritului, nuanța, toleranța; pledoaria pentru recuperarea acestor valori surpate în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, ca și aproape obsesiva evocare a civilizației oriunde și oricînd i se relevă fac din **Maxilarul inferior o carte a elitelor**: Eugène Ionesco, Regele Mihai, Al. Paleologu, Regina Ana, Acterian, Eliade, Cioran, Steinhardt (un eseu al acestuia i se pare o seră plină de orhidee, vecină bună cu grădina de flori țărănești a unei mănăstiri), Simone Weil, Nelly Catargi, Raoul V. Bossy, figurile ilustre ale monarhiilor europene, de la țările nordice pînă în Spania, re-prezintă, în documentele memoriei colective, echivalentul valorilor mereu invocate, proprii teritoriilor vaste ale civilizației.

Refacerea ierarhiei de valori e, însă, condiționată de *recuperarea adevărului*, de năruirea zidului Berlinului din fiecare om pentru că, iată, “oamenii ar trebui să fie atenți ca nu cumva să existe în ei un zid al Berlinului, o fărîmițare a spațiului lăuntric, o falie în interiorul propriului lor suflet”. Doina Uricariu scapă de retorica aproape fatală a sintagmei cu ajutorul eseistei și poetei. Astfel, eseista aseamănă complicata și, nu de puține ori, dureroasa operație de recuperare a adevărului cu felul de a citi o fotografie (unde filosofia poziției mîinilor, de pildă, poate instrui asupra adevărului din cronici și însemnări autobiografice) sau a unei picturi din Pompei; “Există acolo o pictură în care temele mov sunt suprapuse pe un fundal roșu. Ea reprezintă momentul de dezvăluire al misterelor, în cadrul unei ceremonii de inițiere. Gesturile rituale sunt doar schițate. Desenul marchează simbolurile. Vălul e dat la o parte, dar pentru cei neinițiați taina rămîne de neatins și totul pare plin de echivocuri. Exact ca românii care, chiar și atunci cînd cunosc istoria lor din ultimele decenii, din lecturi, dacă nu dintr-o experiență directă, au aerul că ar privi-o din afară, asemenea vizitatorilor de la Vila Misterelor din Pompei”.

În replică, ușor de anticipat, poeta face apel la metaforă: “Ne scufundăm în trecut, în noi - scrie Doina Uricariu -, ca păsările care caută pești în adînc, gîște, și rațe, și lebede, și pelicani, și ce-om mai fi, toți ne scufundăm după acești pești care pot să ne scape, ai memoriei. Ce hulpavi, ne vînăm sub ape memoria”. Metaforei oamenilor vînzîndu-și, hulpavi, memoria i se adaugă, în orizontul autobiografiei, aceea a refacerii maxilarului inferior; de aici provine și titlul surprinzător al cărții Doinei Uricariu; “Am citit anatomia maxilarului inferior ca și cum l-aș fi mîngîiat pe tata. Cînd glonțele exploziv i-a smuls jumătate de mandibulă, limba și i-a produs practic un crater în obraz, în bărbie, în falcă, el a distrus acest os nepereche, descris în tratate. Cum poate fi refăcut un os nepereche, singurul os mobil al viscerocraniului? (...) Bătălia dusă o viață pentru refacerea și prezervarea mandibulei unui mare invalid de război merită să

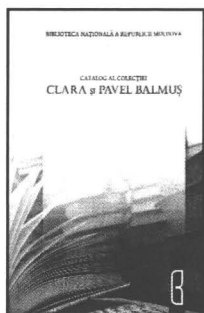
ne aducă aminte că istoria și memoria noastră au fost nu doar ținte de tragere continuă, ci chiar oameni uciși sau răniți. Cît sunt de vindecați acești răniți? Se poate vorbi despre transplantul de istorie. Despre transplantul de memorie. Cu grefon propriu sau extern”.

Maxilarul inferior e și o autobiografie literară, un hronic și un cântec al vîrstelor scriitoarei; responsabile cu scrierea și (în)cîntarea lor rămîn poeta, cu fine distilări lirice și eseista, cu (auto)ironia sa caldă, subtilă, ușor corozivă, ca în acest *autoportret*, singurul, de altfel, din carte; “Cred că am trăit o parte din îndrăgostirile mele numai privind lumea din jur, citind despre ea. Acesta a fost norocul meu, într-un fel, să-mi găsesc de lucru scriind și citind. Altfel, cu energia pe care o am și pasiunea care mă mistuie, cine știe ce incendii aș fi provocat în mine și în ceilalți. Cultura a liniștit firea mea pasională, mi-a dat punga cu cuburi de gheață pe care o folosești ca să mai diluezi paharul cu whisky. Cu cititul și privitul celor se sunt mi-am creat sistemul de ecluze. Cum simt că nivelul a crescut peste limita admisibilă, cum dau drumul șuvoaielor să inunde bazinele în care nu sufăr. Dacă n-aș fi citit și iubit ceea ce am citit, cred că viața mea în România devenea ceea ce și era pentru mai toată lumea, un serial al supraviețuirii și al înrăirii. Am cunoscut mulți oameni pe care comunismul i-a înrăit, i-a prost, i-a ticăloșit. Bag seama că au citit mai puțin decît mine sau au avut o chimie diferită de a mea. De fapt, m-am umplut de povești și am reușit să văd mereu altceva”: viața Doinei Uricariu în România e, în bună măsură, și viața noastră aici, cu bunele și cu relele ei, cu superbiile și sucurile negre ale otrăvurilor de zi cu zi.

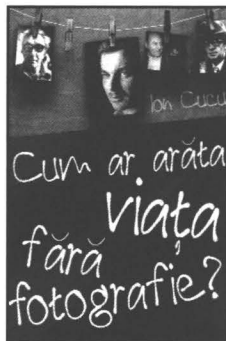
EX LIBRIS

Dorina GRĂSOIU
„Bătălia“ Arghezi.
Receptarea operei de la debut
până la centenarul poetului
 București, *Editura Nouă*, 2010

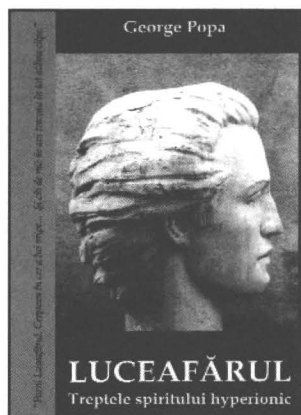
Catalog al colecției
Clara și Pavel BALMUȘ
 ediția a II-a
 Chișinău, *Biblioteca Națională*
a Republicii Moldova, 2010

Ion CUCU
Cum ar arăta viața fără fotografie?
 - volumul I dintr-un interviu de *un cristian* -
 București, *Casa de pariuri Literare*, 2010

TREPTELE SPIRITULUI HYPERIONIC

Constantin CUBLEȘAN

Cercetarea operei eminesciene pe care o întreprinde **George Popa**, cu statornicie, în numeroasele sale studii (cărți) dedicate acestuia, este una ce vine din perspectiva judecării implicațiilor filosofice. Exegețul însuși și-a construit un sistem de gândire, personal, asupra sensurilor și semnificației umanității în marea dinamică existențială cosmică, având ca sprijin tocmai ideile poetului, pe care le dezvoltă într-un discurs eseistic de rafinament și subtilitate interpretativă. Domnia sa, odată cu atâția alți comentatori ai creației eminesciene, observă că există un fir ideatic foarte pregnant, bine strunit, ce traversează întreaga creație a lui Eminescu, dându-i unitate și consistență. Deșigur, poemul **Luceafărul** este cel ce dă măsura cotei de vârf și în acest sens revenirea constantă asupra

discuției lui este într-un totu îndreptățită. **“Luceafărul** – spune domnia sa – constituie o sinteză de spații fizice și – corespunzător – sufletești, rezumând sferile ontice posibile în concepția umană. Aceste spații desfășoară o impresionantă suită de planuri tensionale, a căror mișcare coregrafică metamorfozează variate stări spirituale, și sunt chemate să delimiteze antinomic două sfere existențiale: absolutul și contingentul”. E exprimată aici ideea pe care se dezvoltă studiul (în trei trepte) consacrat, cel mai recent, **Luceafărului: Luceafărul. Treptele spiritului Hyperionic**”.

Mai întâi, George Popa face distincția, necesară, între “spațiul strâmt” al omenescului și “spațiul stelar” al Luceafărului, un spațiu “Situat în afară de timp și de loc”, un spațiu al “absolutului” unde se află *ființa supremă*. Năzuința pământencei Cătălina, către *ideal*, mărturisește “elanul structural al ființei umane către dezmarginire”, dorința *finitului* de a participa *la cosmic*. Este, de fapt, o încercare de a-și depăși “spațiul condiției umane”. De cealaltă parte, Luceafărul, *ființa de lumină* (“lumina are aici funcție ontologică”) care, pentru a putea comunica cu *lumea omenescului*, trece prin diverse transformări, “întrupări”. O primă “apropiere” este aceea în care “lumina celestă a Luceafărului trece prin spațiul realității” din afara spațiului răsfrângerii”, prin cel al oglinzii și de aici “în văzduhul visului”. E spațiul în care încearcă să se unească “fizicul cu metafizicul”. O nouă treaptă *intermediară* se face prin foc “într-un spațiu tensional al flăcărilor iradiante”. Și la această “pătrundere a absolutului în orizontul vremelniceului”, Luceafărul o cheamă pe Cătălina în alte sfere, celeste, pentru împlinirea unei iubiri ideale, dar fata de împărat nu se poate ridica până la “nivelul planului existențial” propus. Insuccesul comunicării Luceafărului cu *fecioara*

determină în el o răzvrătire împotriva propriei ființe și pleacă “spre adâncimile cele mai iradiante ale conștiinței sale de făptură superioară”. Zborul către demiurg trece printr-un spațiu “construit din convulsii de lumină”. El se prezintă în fața unei *Judecări axiologice* în urma căreia înțelege că “ireductibilitatea sferei absolutului la sfera contingentului” nu mai este “de ordin ontologic” ci de “ordin axiologic”, pentru ca finalul poemului să evidențieze doar distincția între orizontul *teluric* și cel *ceresc* al existențialității.

În cel de al doilea eseu – **Transvaluarea hyperionică a temporalității** – din tripticul ce alcătuiește prezentul studiu, pune în discuție problema *denivelării valorice* între “două registre ontologice pe scheme antinomice”. Factorul timp este de luat aici în considerare. *Cercul strâmt* al omenescului trebuie înțeles – ne spune George Popa – ca fiind tocmai limita temporală a acestuia, “o lume a finitudinii”. Noutatea pe care marșează exegetul în interpretarea sa constă în faptul că lumea finitului este marcată de *norocul*, de bucuria de a trăi, “care trăiește și își depășește în vibrație, în ardere, în intensități condiția îngrădirii în spațiu și durată”. De cealaltă parte, *ființele astrale* au nemurirea, sunt *neschimbătoare*, dar nu cunosc fericirea pentru că “nu cunosc iubirea”, nu cunosc variata desfășurare de stări ale simțirii proprii suflului omenesc”. Eseiștul își propune să urmărească astfel, *raportul* dintre cele două spațialități – umană și astrală – în **Luceafărul**. Drama hyperionică rezultă din neputința schimbării unui “neconținut etern” într-un “conținut pământesc, dar extatic”. De aici se ajunge la impasul de natură ontologică a timpului însuși: ”impas în înțelesul că nici una dintre cele două formule, nici cea a timpului efemer, dar <fericit>, specific condiției umane, – nici timpul imuabil și etern, dar anistoric, fără mlădierea existențială, nu constituie alternative ontice satisfăcând axiologic la modul absolut”.

Din perspectiva eternului, oscilația temporalității de ordin omenesc “oscilând de la transfigurare la neant”, apare ca un *nonsens*. Entitățile cerești, prin *lipsa de istoricitate*, de *culoare și vibrație* existențială, prin lipsa participării *afectuoase*, duc la înțelegerea – din perspectiva umană - că sunt niște *morți* (“căci eu sunt vie, tu ești mort”). În **Luceafărul**, zice George Popa, se încearcă soluția unor antinomii efemeritate/veșnicie, pământesc/ceresc prin “sintetizarea celor două forme ontologice de tip: ieșirea dintr-o veșnicie imuabilă și trecerea către o eternitate în mișcare, adică spre o veșnicie care se poate autoreînnoi perpetuu prin infuzarea cu viață”. Dar concluzia este că “cele două temporalități, cele două formule existențiale sunt ireductibile una la cealaltă”.

George Popa pune o întrebare cel puțin incitantă, căutând a desluși *opțiunea* poetului însuși, a lui Eminescu, în acest caz și - detaliind semnificațiile punctelor de interferență a celor două forme de temporalitate - constată că “balanța dintre imanent și transcendent, dintre uman și suprafiresc înclină către sfera omenească” așa încât poemul **Luceafărul** apare ca unul al “reabilitării sferei contingentului omenesc în raport cu lumea fantomatică a ideilor omenești”, ca în nenumărate alte poeme ale sale.

O altă întrebare, în prelungirea celei dintâi, este cea referitoare la preferințele autorului și a opțiunii cititorului pentru una dintre cele două condiții ontice. Examinând lirica, în genere, eminesciană și, evident, poemul **Luceafărul**, George Popa se vede îndreptățit să afirme că Eminescu “dă mărturie faptului că preferă ruinele fierbinți ale arderii umane efemere pustiului descarnat al supratemporalității stelare”. *No-*

rocul despre care se vorbește în finalul poemului este acela al puterii umane de a-și trăi clipa fugară ce i s-a dat, cu mare “încărcătură de intensitate”, acest “noroc” fiind, de altfel, “trăsătura esențială a destinului omenesc”. Din această perspectivă este adusă în discuție, ca argument esențial, **Oda** (în metru antic) în care se întâlnește, tot așa, o “anumită nuanță a opoziției dintre cele două destine: uman și astral, între două ordine de temporalitate: efemer și veșnic”. Analiza poemei e de subtilitate interpretativă, demonstrându-se că aici “timpul uman pare preferabil prin modularea infinită a conținutului său, prin însușirea de a îngădui ieșirea eului din el însuși și a putea comunica și a se armoniza prin iubire cu restul lumii”, și ajungând la conștientizarea *impasului* celor două forme de timp, “poetul cheamă nepăsarea, renunțarea și intrarea în stingerea definitivă”. E pus în discuție, într-un paralelism ideatic, și poemul **Povestea magului călător în stele**, văzând aici “eul geniului” ca o “conștiință pură supratemporală”.

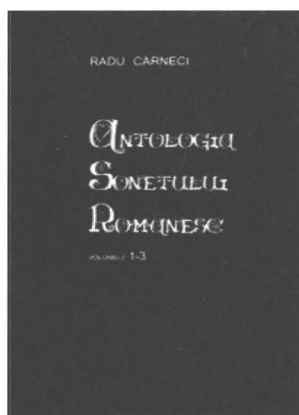
În fine, cel de al treilea eseu - **Eliberarea dincolo de dincolo** – se structurează pe întrebarea: “Ce este libertatea metafizică *absolută*?” Apelul se face la filosofia *brahmaniană*, eseistul venind apoi la *gândirea* lui Giordano Bruno, care “se afla în ideea lui Eminescu privind refundamentarea operei sale”, căci într-un manuscris, poetul se exprima în sensul nevoii de a modifica finalul **Luceafărului** (“cu mult schimbat à la Giordano Bruno”), v. ms.2257, f.4291. George Popa își propune să elucideze ce ar fi să însemne acest “à la Giordano Bruno” și ducându-se la opera acestuia, atrage atenția că pentru ilustrul italian “suprema eliberare înseamnă întoarcerea la Neînceputul absolut, dincolo de orice model de ființare, de orice model de <lume>”, concepând o *transcendență* de “dincolo de orice sistem ontologic, o *antilume*”. Aici – devine concluzia – este “sălașul geniului”. George Popa constată că această *supra-realitate* este relevată de știința contemporană nouă, astfel încât acel *Archaeus* eminescian “nu este o speculație gratuită a minții sau misticism, ci o <fulgurație intelectuală> a instinctului metafizic relevând un adevăr ultim, cel al deconștientării metafizice radicale, al totalei eliberări”. Tocmai de aceea, **Luceafărul** îi apare ca “o melodie fără sfârșit, constituită din deschideri metafizice întrebătoare mereu și mereu redate – metaforă muzicală a spiritului omenesc”.

Într-un soi de *anexe*, de *apendice* – **Addendum** – sunt trecute în finalul acestui triptic eseistic pe tema treptelor temporalității în **Luceafărul**, câteva meditații privind relația dintre **Faust**-ul goethean și **Luceafărul** lui Eminescu, punctând convergențele și divergențele ideatice și factologice semnificative ale subiectelor și tratării acestora, în cele două capodopere. Mai este atașat și un frumos exercițiu liric, un poem personal – **Lume și geniu** – pe care autorul îl vede ca o “continuare imaginară a dialogului ceresc”, inspirat din poemul eminescian și din textele filosofice ale lui Giordano Bruno, dar sugerând și contactul cu ideile hegeliene, pentru a poetiza, encomiastic, un soi de definiție a personalității lui Eminescu: ”Da, - zice Demiurgul lui George Popa – pe pământ apare-un ins,/ O altă lume-n lume,/ Cât vecii gândul lui e’ntins/ Și geniu-i al său nume”.

^{*)} George Popa, **Luceafărul. Treptele spiritului Hyperionic**. Sibiu, Editura Arhip Art, 2010. Cu versiunea engleză datorată Aurorei Ștef. Traducerea versurilor în engleză aparține lui Dimitrie Cuclin (1972). Carte distinsă cu Premiul Național “Mihai Eminescu”, la Festivalul literar “Mihai Eminescu”, ediția a XX-a, 2011.

ISTORIA UNEI SPECII LITERARE: SONETUL ROMÂNESC

Liviu GRĂSOIU

Către sfârșitul lui 2010, în ziua Sfintei Ecaterina, a fost prezentată publicului ieșean eleganta casetă cuprinzând trei volume, reunite sub titlul *Antologia Sonetului Românesc*. Autorul este același incurabil iubitor de poezie și de carte frumos editată, binecunoscutul poet, traducător și editor Radu Cârnelci, iar locul unde s-a desfășurat ceremonia întâlnirii cu cititorii a fost ales cum nu se putea mai inspirat: Vila Sonet, acolo unde a trăit și a trudit întru veșnicia sonetului, legendarul Mihai Codreanu, personalitate a Iașilor din anii interbelici, iar după aceea devenit umbră protectoare a visătorilor moldavi. Lucrarea da-

torată lui Radu Cârnelci vine în continuarea altor inițiative, antologii dintre cele mai neașteptate, ce completează bibliografia unei creații originale, impunătoare, egală cu sine la un nivel estetic superior. „Antologia Sonetului Românesc” a beneficiat de sprijin financiar din partea M.C.C. prin Administrația Fondului Cultural Național, de Editura Muzeului Literaturii Române din București, de consultanții numiți Nicolae Dragoș, Dumitran Frunză, Dieter Fuhrmann, C.D.Zeletin, George Corbu, Tudor Opriș, Arcadie Suceveanu și Șerban Codrin, redactor de carte fiind Lucian Chișu, directorul M.L.R. Un colectiv competent și câte o Postfață pe măsură la fiecare volum, semnată (în ordine) de C. Ciopraga, D. Micu și M. Cimpoi.

Ideal ar fi fost desigur ca întreaga casetă să apară odată, dar pesemne că banii s-au livrat cu încetinitorul și după îndelungate intervenții, ceea ce s-a simțit în organizarea materialului, prevăzut a fi repartizat în două volume, apoi în trei, adăugându-se secvențe inutile (prin aceea că sunt incomplete). Chiar dacă își au rostul lor în panorama generală propusă, ele luminează doar în parte atât concepțiile artistice ale unora dintre antologați, cât și semnificațiile transpunerii unor piese în alte limbi.

Ambiția lui Radu Cârnelci se înscrie printre proiectele grandioase (aș spune) vizând prezentarea literaturii române. După moda dicționarelor exhaustive, a is-

toriilor literare cu a căror greutate fizică autorii se mândresc căci încearcă puterile bietului intelectual și-i dezechilibrează bugetul și așa ciopârțit de mai marii zilei, după eforturile sisifice (adesea nefinalizate încă) de a mai întocmi câte o ediție completă a clasicilor disprețuiți de noii barbari, după constatarea că edițiile critice nu mai pot fi realizate pentru că specialiștii sunt pe cale de dispariție, iar munca patriotică a epuizat demult energiile, s-a trecut la întocmirea de antologii tematice, locale sau acoperind o anumită perioadă istorică continuând o tradiție ilustră. Radu Cârnelci a izbutit în ceea ce și-a propus: a înălțat un monument editorial sonetului autohton, pornind de la actul său de naștere datorat lui Gh. Asachi, parcurgând apoi mai bine de un secol și jumătate și scoțând la lumină efortul (mai strălucitor ori mai sărac) al tuturor celor ce au comis această bravură: punerea pe hârtie a măcar unui sonet, adică încercarea de a-și măsura forțele cu duritatea diamantină a ceea ce editorul numește *Coroana de aur a poeziei*. Chiar dacă această caracterizare are în ea ceva din emfaza macedonskiană, nu poți (în calitate de critic) să nu fii de acord că rigoarea, eleganța formală, bogăția sentimentelor, mularea în anumite limite a tiparului fix în funcție de talentul și forța inspirației poezilor autentici rămân trăsăturile definitorii ale acestei specii a genului liric, a cărei isterie se numără cu veacurile și poate fi aflată în orice literatură europeană (ori având statut de prelungire a acesteia). Iată însă ce crede însuși Radu Cârnelci despre numita alcătuire de 14 versuri: „*O, Prinț, ivit sub zodia minunii / Sonet încins cu legi domnitoare / din care armonii se nasc, odoare / dând străluciri adânci înțelepciunii // Pilduitor genunchii-și pleacă unii / la chipul tău, cuvinte domnitoare / sculptându-te, iar frumusețea doare / de necuprins ca-ntinderea genunii // Și timpul trece, însă nu te fură / nu-i pentru tine negurosul Lethe; / drept în toga-ți – fragedă armură - / Surâzător și trist ca vechi portrete / sublimului dai veșnică măsură / iar trecerii mirabile regrete...*” (**Prințul Sonet**) Pe un ton ceremonios, cu oarecare prețiozitate, transmisă de vechii trubaduri, poetul oficiază parada de gală a celor invocați. Poate că **Antologia...** ar fi fost mai nimerit să poarte un alt titlu, care să marcheze mai precis prezența, în ordine cronologică, a tuturor celor ce au scris și ori *numai* sonete.

Categoria celor ce au compus și sonete este, evident mult mai amplă decât a acelor specialiști *numai* în sonete. Ce-i drept faima unora din cea de-a doua categorie se datorează mai ales cultivării sonetului. Cazul ilustru îl reprezintă V. Voiculescu, a cărui experiență propusă a încoronat o operă poetică de primă mână. Voi reveni asupra acestui unicat. Până atunci să subliniez că titlul ales de Radu Cârnelci (**Antologia Sonetului Românesc**), face trimitere exactă și la modul în care confrății săi (contemporani sau din alte vremi) au tratat sonetul. Adică desul de liber, indiferent că respectau formula celui italian, francez ori englez. Importantă pentru Poetul român s-a dovedit fixarea și comunicarea mesajului în doar 14 versuri. Ritmul, versificația, dispunerea rimelor au căpătat cele mai neașteptate forme. O *indisciplină* creatoare, ce a contribuit la vitalitatea speciei, tocmai prin ruperea intenționată a corsetelor. Sigur că nu și-a permis acest lucru,

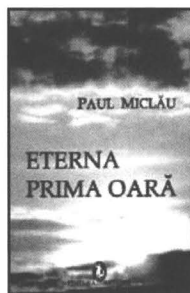
părintele necontestat, Gh. Asachi și nici chiar tumultosul I. Heliade Rădulescu, cel dintâi care a inoculat celor două catrene și două terține necesara doză de lirism, subiectivism și tentă filozofică, preluate firesc de către urmași. Parcurgând uriașul inventar alcătuit de Radu Cârnci, se impune observația că antologatorul a acordat mai multă atenție *autorilor* decât rezultatului estetic. Scotocirea în cele mai uitate unghere ale literaturii române înseamnă un act de devoțiune rarisimă, în acești ani când nume mari, repere de necontestat nu se bucură de nici măcar o simplă apreciere (favorabilă ori nu) din partea unui critic de calibrul lui N. Manolescu. În replica sa (probabil involuntară) Radu Cârnci nu doar că îi amintește pe foarte mulți uitați, dar le publică și câte o piesă ori două, pentru ca posteritatea să decidă, să aleagă între meșteșugarul priceput sau rudimentar, între aceia pentru care sonetul s-a dovedit o întâmplare, o demonstrație că pot și ei versifica (aici intră în general criticii, prozatorii și gazetarii) ori între ponderea sonetelor în ansamblul unor creații solide, complexe, unde coexistă formele cele mai diverse, de la poemul într-un vers, la poemul amplu, de inspirație socială ori istorică. Spre a fi mai bine înțeles, am făcut trimiterea la creatori de valoarea lui I. Pillat, Aron Cotruș, Lucian Blaga, Ion Barbu, Adrian Maniu, B. Fundoianu, Dan Botta, Tudor George, Horia Zilieru, Șt. Augustin Doinaș, Horia Bădescu, Șerban Foartă, Gh. Istrate ș.a. Dacă, inițial, sonetul a avut un caracter mai cu seamă galant, transmițând fiorii iubirii, sau elegiac, în timp el s-a diversificat incredibil, dovedindu-se apt spre a sintetiza, cristalin și precis, orice idee, orice concept, orice trăire. Deschizând la întâmplare monumentală *Antologie* se poate fiecare convinge de acest adevăr. Ca și de acela că de la începuturi și până la Eminescu (deci în circa 40 de ani) sonetul (ca și întreaga poezie românească) a reușit un salt uriaș, aproape incredibil, căci de la Eminescu totul s-a scris altfel, în altă cheie, în altă tonalitate, tinzând spre înălțimi amănunțite. Sonetele sale au ridicat atât de sus ștacheta estetică, încât înșiși emulii macedonskieni, școliți la parnasianism și simbolism, s-au lăsat copleșiți la modul exclusiv artistic. Așa se face că poeți al căror suflu nu avea amplitudinea titanilor, s-au exprimat la un nivel realment demn de a stârni admirație. *Media* liricii noastre (inclusiv a sonetului) rămâne și acum impresionantă, iar ea s-a păstrat și în anii dictaturii comuniste, barzii de ocazie nereușind să altereze armura bine sudată de artiști adevărați, obligați să iasă din scenă, spre a reveni ulterior, cu aură de martiri și simbolizând poezia eternă. Este citat mai întotdeauna V. Voiculescu, surpriza cea mare a generațiilor de după războiul al doilea. Prin *Sonetele imaginare...* se încunună nu doar opera sa poetică, ci și eforturile nobile ale colegilor săi de generație (M. Codreanu detașându-se prin constanță inconfundabilă).

Se deschidea totodată o nouă cale, riscantă și cam dură pentru cei ce se încumetau în dovedirea calităților obligatorii sonetiștilor. Rezultatele au fost adesea notabile, însă impresionează armata celor care se închinău acestui „Prinț”: sonetul. Se pare însă că efortul i-a speriat pe unii, poeți impunători nedovedindu-se

tentați de asemenea încercări. Nu știu ca, de pildă, Alexandru Al. Philippide, Cezar Baltag sau Mihai Ursachi, valori incontestabile, să fi publicat vreo piesă în respectivul format. După cum mi s-a confirmat studiind *Antologia...* inademența principalilor optzeciști la rigorile specifice. Se pare că mult mai lesne se umplu cu poeme interminabile pagini de reviste ori de carte, libertatea totală a discursului liric fiind pe măsura neli-niștilor și prea lesne influențabililor poeți afirmați după 1980. Nu-i am în vedere aici pe aceia a căror trăire se consumă în exprimări concise, inteligente, generate de idei și de cultură asimilată. Din păcate, ei sunt în minoritate numerică. Îmi vin în minte nume precum Ion Stratan, Gabriel Chifu, Lucian Vasiliu, Marta Petreu, Cassian Maria Spiridon, Traian T. Coșovei.

Pe căutătorii de noduri în papură îi va consola omiterea talentaților Mircea Micu, Pan Izverna ori Dionisie Duma, dar în privința preferințelor pentru o anume piesă din creația marilor poeți, aici discuția devine inutilă, subiectivismul celui ce a inventat rondo-sonetul coexistând cu acela al fiecărui dintre noi.

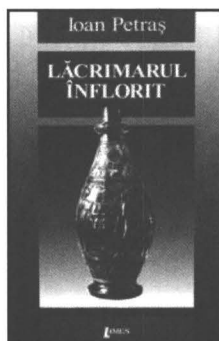
Ar mai fi de semnalat și creditul acordat de Radu Cârnecki câtorva tineri în care probabil Domnia Sa vede viitorul sonetului românesc. Sper să nu se fi înșelat, iar peste vreo 2-3 decenii, să spunem, un alt entuziast erudit să dăruiască un monument editorial asemănător cu acesta comentat – cam superficial – mai sus.

Paul MICLĂU
Eterna prima oară. Sonete.
București, *Artemis*, 2010

Aurel RĂU
Optzeci de poezii
Cluj-Napoca, *Napoca Star*, 2010

Ioan PETRAȘ
Lăcrimarul înflorit.
Prefață de *Mircea Petean*
Cluj-Napoca, *Limes*, 2010

Grigore ILISEI

Silvia Buțureanu
(1926-2010)

Deși avem speranța reîntâlnirii în ceruri, despărțirile de cei pe care i-am cunoscut, sau de cei neștiuți direct, dar însemnând ceva pentru comunitate, au răsunet trist și prelung în lăuntricitatea ființei noastre. De ne-au fost apropiați și dragi, reverberarea e dureroasă și de multe ori de netălmăduit cât trăim.

A plecat dintre noi o făptură care, cu siguranță, dă naștere unor astfel de simțiri. A avut un loc în inimile multora dintre absolvenții Secției Franceză de la Facultatea de Filologie a Universității «Alexandru Ioan Cuza». Magistrul de literatură clasică franceză, decanul dintre anii 1976-1984 al Facultății, director în același interval al Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, **Silvia**

Buțureanu, cea care a trecut la cele veșnice în acel noiembrie imprimăvărat din 2010, la 84 de ani, avea un fel de a fi cald, binevoitor, generos, dar și exigent și neconcesiv. Deși aparențele o înfățișau poate puțin distantă în aristocrația sa de plăsmuire cu trăsături mai degrabă ale nordului scandinav, Silvia Buțureanu nu era o alcătuire omenească glacială. Combustiile ce-o cutreierau erau însă bine stăpânite. Lăsa impresia unui olimpianism și a seninătăți clasice. E de presupus că această cumpănire a judecăților și comportamentelor, măsura lucrurilor, ce ținea de organicitatea sa, își aveau sorgintea tocmai în conceptele clasicismului francez al secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, pe care l-a predat cu harul dascălului vocațional, cu temeinicie și chiar cu o ardență bine temperată, așa cum o împunea gravitatea și importanța subiectului. Nu s-a limitat doar la exercițiul didactic, căruia i se dedica devotat și afectuos, ci s-a ocupat, cu uneltele cercetătorului acribios și de studierea diferitelor aspecte ale creației clasicilor francezi. A dat contribuții substanțiale, cu acente originale, în chestiuni majore ca: «*Literatura franceză a clasicismului și epocii luminilor*», «*Characterul erudit, taxinomic și normativ al clasicismului*», „*Eстетica antiromanului în «Jacques le Fataliste» de Diderot*”. Autorul de studii și articole s-a oprit și asupra literaturii franceze contemporane, cercetând între altele comicul în opera lui Eugen Ionesco, repetițiile în proza lui Antoine de Saint Exupéry. S-a consacrat și confluențelor literare franco-române și a publicat solide articole despre traduceri franceze din Eminescu, Coșbuc, Caragiale, precum și un binevenit studiu privitor la ecourile operei lui Anatole France în România. În articolul publicat în 1965 la secțiunea de Limbă și literatură a „*Analelor științifice*”

ale Universității „Alexandru Ioan Cuza“, Silvia Buțureanu a trecut în revistă traduceri franceze din Eminescu, pornind de la descoperirea din 1905 a poetului național în Franța. Cel care a semnalat întâia oară în spațiul galic existența unui mare liric român a fost poetul francez Lucien Bazin, care i-a închinat «un înflăcărat imn»: «À Mihail Eminescu, poète national roumain», publicat în volumul său de versuri «L'aube intérieure». Nicolae Iorga a semnalat în «Semănătorul» această reverență, scriind că e întâia închinare ce se aduce din largul lumii culte». Silvia Buțureanu reproduce un fragment din poezie, subliniind că semnatarul acesteia dovedește uimitoare pătrundere în personalitatea artistică a poetului nostru: «În tristele amurguri ce-mbrac-a noastre frunți/ Cu negură de visuri, când singuri îți arăți/ Al lunii disc de aur vrăjind singurătăți,/ Când raza ei coboară peste câmpii și munți./ În ceasurile acelea de teamă ne-nțeleasă ?/ Când mărire respiră o dulce adiere/ Atunci plutești, poete, scăpat de-orice durere/ Și Țara ta și-o legeni cu drag, ca pe o mireasă». În acest studiu, rod al unei riguroase, dar și înfiorate aplecări, ni se înfățișează întregul tablou al tălmăcirilor în franceză ale lui Eminescu, analizate meticolos în articulațiile artei traducătorilor, revelându-li-se meritele indiscutabile, dincolo de gestul de stimă, dar și limitele. În acest sens concluzia întinsei și doctei cercetări este cât se poate de grăitoare, cu toate adierile de tristețe: «Nu există încă în limba franceză o traducere cu adevărat reușită și deficiența provine poate-așa cum afirmă Al. Philippide – din structura desosebită a sistemelor prozodice din cele două limbi. Dar nu e mai puțin adevărat – și faptul este cunoscut – că nici unul dintre traducătorii lui Eminescu nu este un artist autentic, un poet cu gamă de simțire asemănătoare». Și contribuțiile privitoare la traducerea lui Coșbuc în franceză, care se opresc la transpunerile realizate în antologii apărute în Franța, semnate de Hubert Juin, un publicist francez și prieten al României și Septime Gorceix, se disting prin aceeași capacitate de revelare a originalității acestor încercări și a felului în care autorii ajung sau nu la esențe, la ceea ce este specific poetului tradus.

Scriitorul francez căruia i s-a robit benedictin Silvia Buțureanu a fost Colette. S-a ocupat atotcuprinzător de opera sa în teza de doctorat intitulată «*Colette et la recherche de soi-même*», susținută cu succes în 1973 sub conducerea profesorului N. I. Popa, care i-a fost un veritabil mentor și a poftit-o să intre în echipa de cadre didactice de franceză a Universității ieșene. Teza, ce se constituie într-o cuprinzătoare monografie, una dintre cele mai importante abordări de acest fel din cultura română, a fost pregătită minuțios în stagii de documentare în Franța, la Paris și Strasbourg. Lucrarea a impus-o ca o specialistă de marcă a creației acestei mari scriitoare franceze. Articolele privitoare la Colette, tipărite de-a lungul timpului în diverse periodice, au luminat multiplele fațete ale acestei personalități de statură universală, prezentând legăturile ei cu lumea animală, cu natura și conturându-i efigia de creator de univers convergent. Portretul pe care l-a configurat Silvia Buțureanu, într-un larg spectru de nuanțe, s-a focalizat îndeosebi asupra aventurii interioare. Monografia în întregul ei pledează argumentat și convingător că: ”Nu există «mai multe Colette » – romanciera cuplului libertin, prietena naturii și animalelor, memorialista indulgentă – cum susține Maria Le Hardouin, ci o singură Colette, care străbate din unitatea intimă a operei. Toate cărțile sale nu formează,

în ultimă instanță, decât o carte, în care se conturează puternic portretul celei care le-a scris. Dacă în primele opere investigația este spontană, experiențele ulterioare îi adaugă sporuri de adâncime, demersul devine deliberat, intuiția se transformă în reflecție, autocunoașterea este proiectată pe ecranul larg al condiției umane».

Mijloacele și limbajul critic din arsenalul cercetătoarei era sincron cu ceea ce se petrecea novator în câmpul criticii acelei vremi. De altfel Silvia Buțureanu a fost printre acei exegeți români care au luat în discuție și au familiarizat cititorul român cu promotorii curentelor cele mai noi ale domeniului. Este de notorietate un amplu excurs asupra poeziei lui Jan Starobinski, care este, remarcă Silvia Buțureanu, una a «privirii, «ochiul viu». Aceasta «trebuie să surprindă, în cazul fiecărui scriitor studiat, mecanismul interior care, străbătând obstacolul, duce de la aparentă la esență».

S-a petrecut spre stele un om din cei aleși, cu un neadormit spirit critic, din care-și trăgea, de bună seamă, firul modestia sa proverbială. A săvârșit tot ceea ce-a săvârșit smerit, cuviincios și cu inima mereu deschisă către semenii. A știut să-i respecte și să-i așeze pe toți, pe care viața i-a scos în cale, la locul potrivit și meritat. E pilduitor pentru concepția sa despre viață modul în care și-a modelat fiica, pe Rodica Dimitriu, cea care o continuă în Universitatea ieșeană cu o splendidă carieră la Catedra de Engleză.

Astfel de făptuitori de bine, cu amiroși de înțelepciune, sunt sortiți neuitării. Rămân în amintire cu reputația de oameni buni și înțelepți.

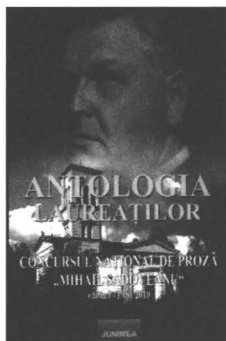
EX LIBRIS

**Români din afara granițelor țării.
Istorie, cultură, spiritualitate.**
Volum coordonat de Iulian Pruteanu-Isăcescu
Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010

Anuarul Muzeului Literaturii Române Iași
Anul III
Iași, Junimea, 2010

Antologia laureatilor
Concursul Național de Proză „Mihai
Sadoveanu”, Iași, ediția I
Iași, Junimea, 2010

A citi este probabil o formă de supraviețuire în spirit, nu numai impulsul care ne scoate dintr-o acută indiferență sau somnolență, este în același timp o formă de justificare intelectuală, trecând uneori de la discursul pronunțat de oralitate la cel fixat pe hârtie. Subiectul asupra căruia se apleacă cititorul nu este atât de important sau în orice caz nu atât de vital cât ispita de a citi despre el. Luăm în calcul probabilitatea lecturii pentru că ea face parte, vrând – nevrând, din destinul omului, din acel prescrist independent de voința lui. Și nu în ultimul rând, lectura este o bună terapeutică pentru a rezista în fața mediocrității care are tendința de a se extinde acaparator. Omul adună în timp ceva, adună o zestre care, cu șansă, se poate transforma ea însăși în operă. Desigur, apare și vulnerabilitatea ca parte a statutului ontologic al individului. Poate fi un mare vulnerabil la alte ispite, viața e complexă. Dacă nu rămâne un ignorant și insensibil, se va lăsa ușor „pradă” subtilității de a citi, chiar și din inocenta curiozitate de a vedea cum funcționează expansiunea intelectuală.

Atunci când nu avem încotro s-o luăm, spunem că alergăm în utopie sau în nostalgie, într-un timp visat sau într-un spațiu exotic. Ne afundăm în lectură. Marii gânditori au ajuns, pe căi diferite, aproape unanim la ideea că existența noastră întregă n-ar fi supraviețuit fără istoria trăită și lăsată nouă mărturie în piatră, în hrisoave, cărți și mituri esențiale. Nume de glorie precum Homer, Dante, Shakespeare, Goethe, Cervantes, Tolstoi, Eminescu, Hugo, Rilke, Whitman, Tagore ne subjugă magnific, inițiindu-ne în marea literatură a lumii. Ne întoarcem la literatură pentru că aici ne întâlnim cu reperele idealismului renascentist, reconfortant și senin într-un timp grăbit și bezmetic, aici poate o clipă de euforie se transfigurează în infinit, clipa în care mirarea însăși naște înțelepciune, precum sunetul fantastic din vibrațiile clopotului cu subtilă structură alchimică. Marguerite Yourcenar remarcase la vremea ei golul imens ce apare ca o discontinuitate uneori dezagreabilă între epoci, sisteme, curente și generații, fapt care a ridicat sentința până la rangul de principiu: mai mult decât un ideal etic, moartea este un ideal estetic. Dar acest lucru ne întoarce la modelul uman dintr-un trecut îndepărtat, ceea ce este cu neputință din moment ce azi nu se mai operează cu sacri-

ficii, voințe, gânduri și idealuri de tip cavaleresc sau trubaduresc, nici cu acceptul semnelor relevante ale „decăderii” în ispite nobile. Contemporanii lui Pascal, clasicizanții în genere, apoi romanticii au impus principiul ținând fie de cogitoul cartezian, fie de iluzia „rescrierii”. Contemporanii noștri, semioticienii sau poieticienii, reconstruiesc și redefinesc statutul scriitorului în raport cu profilul epocii lor. Raporturi rigurose studiate între personaje și obiecte, între creator și receptor, între scris și citit – toate acestea solicită o foarte serioasă asimilare, literatura mergând până la a se confunda cu viața. Unii scriitori consideră important un text în relațiile lui de intertextualitate, în determinările și impulsurile care vor fi existând la apariția lui. Literatura este însemnată pentru om în măsura în care ea l-a marcat, înlesnindu-i cunoașterea și autorevelarea, este importantă pentru că declanșează idei și mecanisme care până la lectură erau doar în stare latentă. Apoi, și nu în ultimul rând, textele literare invită cititorul la meditație, preluând din dilemele și accentele autorului acele elemente și nuanțe care-i corespund cel mai bine existenței lui. Lectura s-a transformat într-un perpetuu subiect existențial.

Se spune că în Evul Mediu cei care știau să citească nu erau condamnați la moarte, indiferent care ar fi fost motivul osândirii lor. *Citesc, deci exist* căpăta valoare de viață și de moarte, lectura devenea o veritabilă protecție și a existenței fizice, cartea era dorința înfiorată și vibrația spiritului, reprezenta ieșirea din non existență. Nu se cunosc prea multe amănunte din acea vreme privind subiectul, dar faptul că reflecțiile de toate tipurile (mai ales cele filosofice) au dăinuit, multe dintre ele sub vălul anonimatului, întărește orice presupunere cu trimitere la cititul cărților. Epocile următoare aveau să răspândească cu adevărat cartea în lume, consemnările care accentuau rolul cunoașterii prin lecturi se înmulțeau. Paradoxal, odată cu sfârșitul Evului de mijloc se cam pune capăt privilegiului amintit. Pe la anul 1750, un Diderot este arestat pentru că a publicat opusculul „Scrisoare asupra celor orbi spre folosul celor ce văd”. Un exemplu din lanțul multelor jertfe întâmplare ulterior. *Citesc, deci exist*, dar nu mai suntem atât de siguri de calitatea existențială din zilele noastre. Cititul ca îndeletnicire de suflet și minte se diluează văzând cu ochii. Presimțiri năvalnice și neliniști mistuitoare. Nu facem analize cu înverșunare și dispreț, nici judecăm cu inclemență pentru că exigențele ar putea să se revendice doar de la principii prea dure. Actualitatea sintagmei *Citesc, deci exist* ne duce cu gândul mai ales la ceea ce ar avea ca rezultat conversațiile purtate prevenitor și amiabil, pentru că numai ele lasă teren favorabil dialogului tolerant și mișcării dezinvolve în lumea scrierilor. Seducția cărții va rămâne totuși precum speranța la care nu renunță nimeni.

VICTOR ION POPA ÎN CORESPONDENȚĂ

Dumitru IVĂNESCU

Remarcabil prin activitatea sa multilaterală, desfășurată în perioada interbelică, de publicist, poet, pictor scenograf, director de scenă, dramaturg, romanțier, nuvelist, profesor la Conservatorul din București și animator al teatrului de masă, Victor Ion Popa a rămas pentru cei care l-au cunoscut omul de o energie fără seamă a cărui principală calitate era, după cum bine observa unul din contemporanii săi, aceea de a avea „o mie de calități”. Câte ceva despre preocupările sale atât de diverse vorbesc și scrisorile inedite pe care le reproducem mai jos, adreseate de către autorul lui **Tache, Ianke și Cadâr** inginerului P. Vasiliu din Huși, frate cu Aurel Vasiliu, acesta din urmă cunoscut mai ales pentru studiile sale de istorie literară dedicate lui Mihai Eminescu.

Prima dintre scrisori și cea mai interesantă dintre cele de față, trimisă în primăvara anului 1935, – rândurile lui Victor Ion Popa nepurtând nici o dată, anul 1935 fiind trecut pe scrisoare de către destinatar, ca de altfel și la celelalte două, ambele din 1936, – e o mică mostră de ceea ce era în stare acest om: „*teatru, turnee, cărți de scris, expoziții de întocmit și de desfăcut*”, după propria-i mărturisire. Purtând o doză de ironie tandră, scrisoarea e sincera mărturisire despre viața cotidiană a scriitorului. Ca fapt de istorie literară, anii 1935-1936 ai corespondenței de față coincid cu scrierea piesei de teatru **Răzbumarea sufleurului**, oferită ulterior Teatrului Național din Iași și susținută în Comitetul de lectură al respectivei instituții de către un alt om de teatru, Sandu Tleajen. În finalul referatului făcut cu acest prilej, Tleajen afirma următoarele: „*Prin meșteșugul stăpânit de autor cu o rară măiestrie, prin ținuta literară plină de culoare și vioiciune, prin conflictul puternic urmărit în ascensiune al fiecărui act și, mai ales, prin vigoarea cu care autorul a reușit să smulgă un subiect de adâncă semnificație umană din mediul actoricesc destul de des exploatat, piesa **Răzbumarea sufleurului** merită să fie reprezentată. Prin această lucrare dramatică Teatrul Național din Iași va adăuga victoriilor sale de până azi încă o biruință autentică de artă teatrală cu o piesă românească*” (ANI, Teatrul Național Iași, dosar 830, f. 36). Spectacolul de premieră a piesei **Răzbumarea sufleurului** a avut loc la Iași, în ziua de 11 martie 1937, în regia lui G. M. Zamfirescu, decoruri Th. Kiriacoff. Dintre interpreți n-au lipsit Cezar Rovințescu, Margareta Baciuc, Bruno Braesky, Șt. Ciubotărașu, Remus Ionașcu, C. Sava, Gh. Popovici etc.

Celelalte scrisori, existente, ca și prima, în Colecția Documente a Arhivelor Naționale Iași, emise un an mai târziu, oferă unele informații despre intențiile lui V. I. Popa de a reabilita casa părintească de la Dodești.

Îngăduiți-ne familiaritatea acestei titulaturi – singura pe care o găsim mai ritmată și mai rimată cu aceea ce păstrăm în inima noastră din foarte repede – trecătoarele clipe ale ceasurilor petrecute în Huși.

Și dacă ne îngăduiți familiaritatea asta, trebuie să ne îngăduiți și amarnica imputare că n-ați mai dat pe la noi, deși am auzit că ați fost prin București și totodată să ne dați voie a mărturisi că ne copleşim și noi de muștrări, că v-am lăsat atâta vreme fără vești.

Adevărul e însă că amândoi – soață și soț – am fost într-atât de mult copleşii de treburi: teatru, turnee, cărți de scris, expoziții de întocmit și de desfăcut, încât noțiunile de timp s-au făcut praf. Și ca o dovadă, iată. Scriem acum și parcă nu ne-am văzut de câteva zile, iar nu de șase luni, ori Dumnezeu mai știe câte sunt.

Asta ne-ar da dreptul să o facem pe nevinovații, dar n-o să întrebuițăm argumentul ci o să ne cerem frumos iertare pentru nepromptitudine și o să recunoaștem că s-ar fi convenit s-o avem.

În sfârșit, după ce protocolul e împlinit – uf! – iată-ne la pas egal cum se zice în aviație și gata să schimbăm mingile prieteniei cu aceeași elasticitate pe care o dă neprihănirea.

Prima minge salută și întreabă despre sănătate, voe bună și ocupații.

A doua dă vești că domnul Victor Ion Popa după ce a ajuns în București la 1 octombrie, a intrat imediat pe șantier lucrând din zori până în miezul zilei și după un ceas până în miezul nopții la Expoziția Echipelor (cred că ați primit cartea – catalog).

Asta a ținut până pe 9 decembrie, când domnul Victor Ion Popa, amintindu-și că două luni de zile a lucrat în frig, în hardughii goale fără foc dar cu ciment pe jos, a lăsat grija suferințelor eventuale la un fir alb din trupul său, care se numește nervul sciatic. Acest nerv și-a luat sarcina în serios și l-a trântit la pat pe susnumitul domn, așa încât l-a prins Crăciunul în bandaje, salicilat, diplosal, gardau, sloan's liviment și alte otrăvuri de felul acestora.

Dar abia a făcut efortul să se îndrăvenească și îndată un editor nemilos i-a adus aminte că-i datorește un roman de vre-o doi ani (luase un acouton bun atunci d. Victor Ion Popa!). Deci sus numitul a pornit să scrie și a scris cât a putut până la 17 ianuar când a trebuit să plece cu iubita-i soață în turneu (25 de zile) în țară, când n-a făcut decât nervi și nu s-a ales decât cu vre-o 40 de cărți citite, el care trebuia să termine pe acea „una” pe care o începuse.

S-a întors acasă și a isprăvit cartea pe la 18-19 februar. Apoi l-a prins

„Luna Bucureștilor” (e secretarul general al Comitetului, vezi Doamne!) și de-o săptămână încoace l-a prins și o gripă.

Astăzi însă s-a sculat din pat și e vesel. Dovadă e chiar scrisoarea asta zăpăcită care miroase întocmai ca ploaia de afară: a primăvară, a negrijă și a guturai! Pasămite d. Victor Ion Popa a început să prindă grai de când i-a dat voie doctorul să mănânce supe false și macaroane adevărate (ceea ce nu-i o apreciere sau un diagnostic asupra conflictului italo-abisinian ci pur și simplu dietă medicală).

Dar dacă părăsim câmpul destul de trist al amintirilor neplăcute și pornim spre un viitor, care, forțamente e roz și primăvărat, și doamna și domnul n-au decât nădejdi frumoase și visuri trandafirii.

Dar fiind că nu poți face planuri de viitor fără să nu te razimi pe datele trecutului, am început a culege amintirile clipelor petrecute în tihna orașelului dumneavoastră mititel, dar bușit de copaci, oameni inimoși, ... (Text ilizibil, circa patru cuvinte, n.m D.I.).

Ba nu zău, nu vi-i păcat să strângeți atâta liniște sănătoasă, atâta aer curat și atâta tihnă și să n-o dați și altora măcar în firimituri? Noi v-am da bucuroși din canonul și zdruncinul nostru sleitor, dar ne sunteți prea dragi să vă osândim la suferințele noastre.

Care e atunci morala? Credem că una singură. Scrieți-ne două rânduri și nu ne mai ocoliți niciodată pentru că, – pe Dumnezeu! – de se mai întâmplă pozna asta, dăm foc Hușului și ne bucurăm privindu-l de sus, de la Dobrina, cum se bucura Neron privind Roma!...

Și acum sărutări, sărutări de mâini și salutări (împărțiți-le care cum se cuvin) de la Maria Mohor și Victor Ion Popa.

2

Scumpe prietene,

Duminică 5 iulie sosesc la Dodești cu echipa regală, pentru cele trei luni de lucru. Dacă-ți pot cere – și aș face-o cu toată stăruința – sacrificiul să dai o goană până acolo, ca să ne vedem și să stabilim un program de lucru, îngăduie-mi s-o fac fără să fiu amenințat de remușcări că te fur tihnei duminicale sau altor treburi mai de seamă. De poți, pune-l la acelaș canon și pe bunul, pe simpaticul nostru medic primar, dr. Theodoru, căruia nu-i scriu fiindcă nu știu cum să îndrept scrisoarea ca să nu încurce drumul spre celălalt dr. Theodoru, pare-mi-se și acela medic și la fel de primar...

Deci, nădăjduind că ne vom vedea duminică, pentru că anul acesta eu nu voi mai sta într-una la Dodești, ci voi veni doar din când în când – și datele nu le știu, ele depinzând de asprimea treburilor mele în București – te rog să transmiți doamnei omagiile mele și calde salutări ale doamnei mele, iar dumneata primește de la fiecare din noi strângerea de mână pe care o cheazășuește neclintita noastră prietenie.

Victor Ion Popa

3

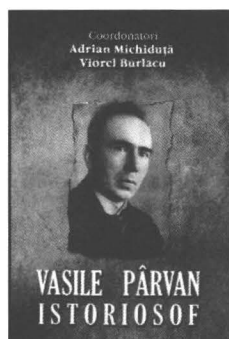
Scumpe domnule inginer și
scumpă rudă

Îți trimit oamenii cu căruțele pentru adusul... lăzii cu cue și a lemnarului. Totodată te rog din inimă să intervii și mata pe lângă prietenul Enciu ca să aranjeze cum crede de cuviință pentru ca să ni se dea de la Bulboaca sau Chițcani cei 12 piloți de 9-10 metri pentru așezarea picioarelor, fiindcă lemnele pe care le avem aici nu sunt bune – așa spune picherul. Lemnarul s-ar duce de aici să și le aleagă singur. Eu încep mâine dimineață dărâmarea podurilor. Cu cele mai calde mulțumiri și o strângere de mână absolut familiară.

Victor Ion Popa

Adrian MICHIDUȚĂ, Viorel BURLACU (coord.)
Ștefan Zeletin - Un romantic al filosofiei românești
Tecuci, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos“ Galați, 2010

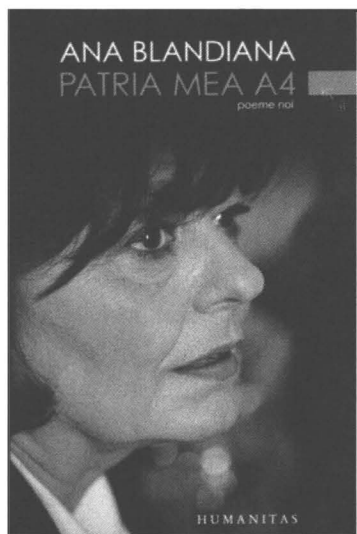
Adrian MICHIDUȚĂ, Viorel BURLACU (coord.)
Vasile Pârvan istoriosof
Tecuci, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos“ Galați, 2009

Un om pentru istoria Bârladului
Bârlad, Fundația Culturală „Dr. Constantin Teodorescu“, 2010

UN DESTIN POETIC

Carmelia LEONTE

Uneori mintea o ia înaintea privirii și creează forme sau cuvinte care nu există acolo unde credem că le vedem. Mi s-a întâmplat acest fenomen când am citit titlul noii cărți de poeme semnate de **Ana Blandiana: Patria mea A4**, Humanitas, 2010. De fiecare dată am citit *Sufletul meu A4* și aveam impresia că așa se intitulează cartea. Am început să scriu despre ea, despre simbolistica sufletului în format A4, cum mi-o explicam eu, să perorez pe seama metaforei și a îndrăznelii de a-ți prinde sufletul în acest format, când, spre uimirea mea, aruncând încă o privire întâmplătoare pe copertă, pentru a nu știu câta oară, am văzut în sfârșit titlul corect. Imediat am pus punct acelor rânduri unde demonstrez cum se poate cuibări sufletul în interiorul unei pagini,

ca într-o placentă albă din care se va naște.

Patria, care va să zică. Asta e cu totul altceva. Sau poate că nu? Oricum Ana Blandiana scrie despre sufletul ei, cel vegheat de îngeri, ca despre singura patrie în care se poate odihni și în oglindirea căreia se poate recunoaște.

Hazardul sau poate Dumnezeuul lecturilor a făcut să citesc în același timp cu legerea de eseuri *Cuplul* de Suzanne Lilar. Mi-am amintit astfel de reproșurile pe care Aristotel i le-a adus lui Platon, privind „separarea” spiritului de trup. De fapt, arată Suzanne Lilar, dualismul platonician nu este o opoziție între două lumi, ci între două ordini sau două planuri de viață al căror conflict îl trăim noi înșine. Amintesc toate astea pentru că, deși Ana Blandiana îl evocă pe Plotin, e mai bine să ne întoarcem la Platon pentru a observa conflictul dintre spiritul care vrea să învingă și trupul care învață să moară. Un asemenea conflict, trăit pe cont propriu de fiecare dintre noi, ajunge să pervertească înțelegerea lucrurilor. Poeta deplânge rigidizarea existenței umane, dedublarea schizoidă a sensurilor profunde. Principiile sunt întotdeauna gemene și vrăjmașe. De pildă, virtutea purificatoare a luminii nu exclude soarele negru al poeziei, în umbra căruia sentimentul poetic devine contradictoriu și enigmatic. Îmbătrânirea lumii, deși ar trebui să aducă un plus de

înțelepciune, se traduce mai ales printr-o carență de libertate. Aceste „principii” sau idei fundamentale, pe care se sprijină creația, ies la suprafața existenței, capătă forme concrete, inepuizabile și respingătoare. Una dintre ele este moartea, manipulare supremă în scena vieții. O alta este mecanica perfectă a naturii, percepută drept supremă cruzime. Este o mecanică de ceas deșteptător care în mod contradictoriu induce somnul (inconștiența). Însă poeta a schimbat liniștea... expresionistă și somnia lui Blaga pe revolta lui Arghezi. Ea are nevoie de claritate ca de aer și încearcă, pentru o limpezire a situației, să treacă metafizica prin filtrul rațiunii. Poezia devine o judecată de apoi cu semn schimbat, în care divinitatea este somată să răspundă unor acuzații grave: „Dumnezeu care i-ai învățat pe fiecare altceva/ Și știi dinainte tot ce i se va întâmpla fiecăruia,/ Aș da orice să înțeleg ce-ai simțit/ Când ai stabilit proporțiile/ Otrăvurilor, culorilor, parfumurilor,/ Când ai așezat într-un cioc cântecul/ Și în altul croncănitul,/ Și-ntr-un suflet crima și în altul extazul./ Aș da orice, mai ales, să știu/ Dacă ai avut remușcări/ Că pe unii i-ai făcut victime și pe alții călăi./ Egal de vinovat față de toți/ Pentru că pe toți i-ai pus/ În fața faptului împlinit./ Dumnezeu al vinovăției de a fi hotărât singur/ Raportul dintre bine și rău,/ Balanța menținută cu greu în echilibru/ De trupul însângerat/ Al fiului care nu-ți seamănă” (*Rugăciune*). Dar a încerca să supui transcendența legilor empirice nu poate constitui decât o nouă sursă de suferință. Faimosul strigăt arghezian „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!” deschide un drum înfundat. Pentru că, în mod evident, convingerea interioară, Împărăția cerurilor nu pot fi pipăite. (Veți spune: Dar Apostolul Toma cum a făcut asta? El a avut șansa lui în istorie, unică și irepetabilă.)

Ana Blandiana, în schimb, pipăie vinovăția lui Dumnezeu, cel care, în loc să ne ofere câte o doză homeopatică de moarte pentru a ne vindeca (sau pentru a deveni conștienți de posibila noastră nemurire), ne aruncă într-un crâncen spectacol al cruzimii, ca într-o groapă cu lei: „Mai nevinovată, dar nu nevinovată/ În acest univers în care/ Înseși legile firii hotărăsc/ Cine trebuie să ucidă pe cine./ Și cel ce ucide mai mult este rege: Cu ce admirație este filmat/ Leul placid și feroce sfârtecând căprioara./ Iar eu, închizând ochii sau televizorul,/ Am senzația că particip la crimă mai puțin./ Deși știi că-n opaițul vieții/ Trebuie pus mereu sânge./ Sângele altuia.// (...) Mai nevinovată, dar nu nevinovată,/ Totuși mai nevinovată decât tine./ Autorul acestei perfecțiuni fără milă,/ Care ai hotărât totul/ Și apoi m-ai învățat să întorc și celălalt obraz” (*Animal Planet*). Din rațiuni estetice și de persuasiune mesajul cristic este răstălmăcit. Desigur, nu e vorba de a ne umili și mai mult, ci de a nu răspunde la rău prin rău, de a depăși legea talionului. În felul acesta deja nu mai suntem coparticipanți la crimă.

Ana Blandiana folosește poezia ca instrument de îndreptare a destinului. Dar uitându-se în jur nu poate să nu observe ineficiența instrumentului ales. Gloatele tropăie la fel de sfidător, corbul croncăne întotdeauna sinistru, materia se dis-

truge și, odată cu ea, civilizațiile. Poeta surprinde o solemnitate în mișcare, dar aceasta nu poate fi ținută pe loc, ci intră rapid în disoluție. Nu se supune simțului tactil. Tristețea (rilkeeană) provenită din conștiința limitării nu poate fi suplinită prin nimic. Acordurile diafane ale harfei rănite tremură pe suprafața universului, ea însăși zgrunțuroasă. Materia este agresivă: taie, zgârie, rănește. Și apoi... dispere! Supremă contradicție, concretul însuși nu este consecvent cu sine pentru că, iată, nici măcar materia nu rămâne sub incidența pipăibilului. Poeta este tracasată de formele aerului care îi distorsionează înaintarea prin lume, desfoliind-o treptat. Această inconsistență a materiei, a vieții, a vârstelor rănește prin nedreapta ei emfază. Inconsistența se umflă pe suprafața lucrurilor, cu pretenții dictatoriale. Ea nu poate fi contracarată nici măcar de sugestia (baudelafricană a) frumosului ca expresie a stingerii. Nimic nu o învinge. Poate doar... nevinovăția? Dar unde să o găsim? În neștiință? Un asemenea răspuns este nemulțumitor pentru cineva care visează la împăcarea dintre spirit și materie. Materia însăși ar trebui să știe, nicidecum spiritul să ignore. Conflictul poate fi depășit prin convertire. Dar misterele sângelui duc dincolo de pragul memoriei, însă niciodată pe culmea extazului unificator. Și atunci? Rămâne în picioare miracolul constituirii, din toate aceste neșanse și frumuseți, a unui destin exemplar. Un destin poetic.

EX LIBRIS

Adela POPESCU

Între noi - timpul / Entre nous - le temps.

99 poeme / 99 poèmes.

Traduit du roumain par

Claudia Dumitriu et Zaharia Macovei

București, *Anima*, 2010

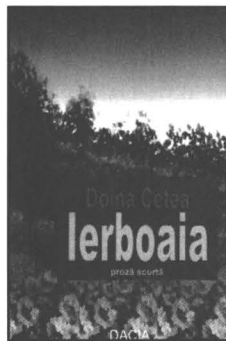

Vasile TĂRĂȚEANU

Eu sunt cel ce sunt. Poeme.

Traducător: **Vitali Kolodii**

Cernăuți, editura „Alexandru cel Bun”, 2010

Doina CETEA

Ierboafia. Proză scurtă.

Cluj-Napoca, *Dacia XXI*, 2010

CONSTRUCȚII IDEATICE EMBRIONARE

Ioan RĂDUCEA

Volumul lui **Andrei Pleșu** *Note, stări, zile. 1968 - 2009** adaugă compartimentului de bază, intitulat identic, alte două fragmente, cu subtitlurile „Texte comentate” și „Anexe”, neobișnuită instituționalizare a reflexului, de tip clasic, de a comenta pasajul care se vedește interesant. Autorul a simțit nevoia să desprindă două fragmente din opera lui Emil Cioran, să le citeze și să le gloseze, pe rînd. Mai ales de la citatul „indiferența șade bine bătrîneții” se obțin, pe trei paragrafe numerotate, observații la rîndul lor citabile, precum „e bine să îmbătrînești din vreme” (celălalt citat este despre independența spiritului). Totuși, capitolul „Texte comentate” se face ridicol prin scur-

time, doar 4½ pagini, utile mai mult să semnaleze ideea resuscitării marginaliilor la opere consacrate.

„Anexele”, care cuprind două tipuri de „recitiri” (Nichita Stănescu formula mai bine, *Cartea de recitare*), consemnează pasul anterior, al depozitării textelor decupate, constînd într-un colaj de citate captive, plăcute autorului, poate și prin eterogenitatea lor, de la Avva Agathon (în *Pateric*) la Delavrancea orator sau Eminescu publicist. Ele nu sînt defel interpretate, în afară de comentariul implicit presupus de selectarea lor, însă un intertitlu mărturisește intenția educativă: „Mică antologie pentru vremuri de tranziție” (25 p.).

Asemenea volute finale sînt utile descifrării textului central, o variantă de jurnal al tensiunii spiritului, organizat cronologic, cu intermitențe, care trece cu abilitate peste marile momente ale vieții și carierei, cele mai multe eludate fie și în aluzii. Andrei Pleșu iese a doua oară în fața publicului cu notații jurnaliere, căci fragmentarismul este principiul de discurs potrivit, de vreme ce gîndim intermitent și numai asemenea notații respectă procedura intimă a gîndirii. Față de *Jurnalul de la Tescani* (1993; ed. a II-a, 1995) ideea nu pare să se fi schimbat, dar s-a cîștigat o arie tematică mai largă și o perspectivă de bildungsroman.

Prima însemnare este de la 19 ani, datată 1 ianuarie 1968 (autorul s-a născut la 23 august 1948), fixînd tema riscului intelectualității: „un păgubos joc dublu: să trăiești și să te analizezi în același timp” (p. 11). Curînd, tînărul reflexiv este absorbit de tematica religioasă, e gata „să se convertească”, obținînd și cîte o imagine memorabilă: „Efectul palpabil al slujbei: oamenii devin lumînări” (p. 13). Tendința de platitudine a retoricilor divergente, reunite sub același semn, se diminuează prin detașarea cîtorva preferințe. Autorul se eschivează de la jurnalul existențial, preferă construcția aforistică, pe teme elevate. Din viața cotidiană ni se oferă concluziile unor stări nedetaliat, ajungîndu-se la o mecanică a extragerii de sensuri generale, uneori cu efect rizibil: după așteptarea (zadarnică) a două domnișoare (la 3 iunie 1969, „marți”), grava concluzie că așteptarea unei femei care întîrzie „e ocupația «destinală» a masculinității”! Notația s-a făcut la 21 de ani, e de sperat că a fost păstrată din amuzament.

Paginile sînt, de la început, pline de citate, destule momente fiind consemnate exclusiv prin excerpte din varii surse, ca mod de a schița evoluția spirituală, astfel că plăcerea lecturii depinde de șansa pe care o avem să ne potrivim cu gusturile lectorului din text. Nici autorul nu e prea sigur de el și merge cu însemnările la C. Noica, să fie verificat. I se reproșează tocmai excesiva siguranță a notației. După cîteva săptămîni, primul an autoficțional se încheie frumos, în ajun de Crăciun: „Marți, 24 decembrie: Singurătatea adevărată... aceea din care nici reușita nu te poate scoate.”

Actul de raportare la propria fenomenalitate a unei personalități este miza unui asemenea text și ea este cu atît mai atractivă cu cît manifestă oscilații în tipurile de discurs utilizate, inovînd semnificativ în cîmpul notației biografice. Cu tot fragmentarismul, farmecul variației stilistice se păstrează, ajungîndu-se la enumerarea numirilor populare ale ciupercilor: „trufa, zbîrciogul, creasta cocoșului...”, ca probă de baroc românesc; la metaforă – pe pajiște, femeile în rochii sînt „mînăstiri la șes” (p. 26); la poem chiar, „turnat vertiginos”, „în cheie vag supra-realistă”, după cum se cenzurează, inoportun, inspiratul. De altminteri, această cenzură, care îl va fixa în cele din urmă în limitele stilului eseistic (uneori) strălucitor, singur și-o reproșează, cîțiva ani mai tîrziu – p. 42: „Nimic clar, nimic adînc, nimic eficace. Mereu aceeași bilbiială plină de morgă”. Unele notații constituie mai curînd microeseuri de substanță, pe teme precum modernitatea curentelor politice, șansele investigației științifice, asceza, ieșirea din timp, diferența preot/teolog... Toate se dovedesc a fi doar moduri embrionare de a consuma virtualele vaste construcții ideatice pe care le-ar fi deschis temele respective.

În ceea ce privește condamnatul poem, el se încheie cu distihul „Cine-i

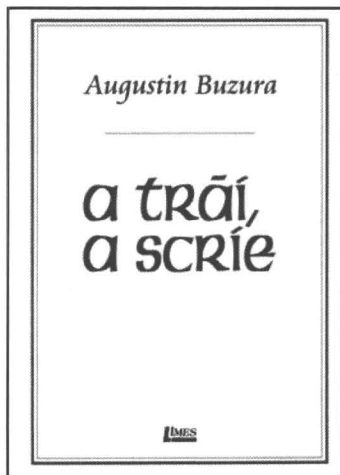
contra nu-i creștin, /Ba eu sînt că mă abțin”, indicînd, în afara pasagerii libertăți suprarealiste, o constantă a volumului și poate cea mai semnificativă preocupare a scriitorului, cea de reintegrare a sfințeniei în intelectualitate (a elaborat, în acest sens, și un tratat, *Despre îngeri*). Pentru lărgirea suprafeței spirituale creștine sînt adunate cu bucurie multe citate, care vor accentua, desigur, exilul interior al tînărului, mai ales în anii comunismului.

Previzibile, prin specialitatea urmată (istoria artei), erau notațiile de estetică vizuală – la H. Bosch, excelent și ca formulare: „luxuria imaginii e mai ispititoare decît luxuria cărnii” (p. 57). Efectul maxim se obține dacă trăirile estetice sînt suprapuse pe cotidian. Două pagini de coșmaresc urban în Țara Bascilor, la Bilbao, „abces dentar” în care „te dizolvi” se încheie antiflastic: „Aici, la Bilbao, s-a născut Unamuno” (p. 59). După o vreme, sensul van al erudiției este detectat și pagina începe să fie dominată de relații despre maestru, Constantin Noica, și despre cercul său, prin aceasta conturîndu-se valoarea de document istorico-literar a cărții.

Cele mai coerente însemnări de după 1989 nu sînt pe teme politice, deși naratorul a ajuns și ministru, ci despre transcendent, acum din perspectivă matură (mai ales după șansa unor convorbiri cu părintele Galeriu). Pe baza unei catehizări suficient de clare pentru a nu mai suprapune religiozitatea cu mistica culturii (cazul curent printre intelectuali, pînă azi) se schițează soluții filozofice, lingvistice etc. din punctul de vedere al credinței. Calitățile stilistice merg pînă la agreabile inovații și, denunțîndu-se erorile Cercului de la Viena, se reține „febrilitatea comatoasă a inteligenței”, față de „viața reală a spiritului”, pe care tot *Patericul* o cuprinde mai bine. La un alt Crăciun, mai recent, cuvintele sînt majestuoase: e „sărbătoarea unei invazii. Cerul ia cu asalt pămîntul... Cuvîntul ia cu asalt carnea” etc. (p. 171).

Apărată cu tenacitate de-a lungul anilor, libertatea spirituală a autorului verifică o axiologie clară, creștină, cultivată în spirit clasic. În aceste condiții n-ar trebui să pară surprinzătoare ușurința cu care este identificat riscul major al ciberneticii, asociată de obicei cu nenumărați termeni pozitivi. Într-o însemnare din anul 2006, ea este percepută ca „experiență a dependenței”, „fără precedent”, virtual transformabilă în „terrorism soft”. Fie și printr-o singură remarcă de acest gen, volumul face ca funcția socială a intelectualului să fie suficient demonstrată. Faptul că spectacolul funcționalității sale stă pe arta varierii biografemelor a fost demonstrat pe note, stări, zile.

* Andrei Pleșu, *Note, stări, zile. 1968 – 2009*. București, Editura *Humanitas*, 2010.

„Am spus deseori că îmi măsoar viața în cărți și nu în ani” – așa își începe confesiunile lucide, dar și polemice – firește, și subiecte pe frecvente pagini, doar oameni cu suflet suntem – scriitorul și publicistul **Augustin Buzura**, în volumul *A trăi, a scrie*, ediție îngrijită de Angela Martin (*Limes*, Cluj-Napoca, 2009). Am citat din prefața-mărturie „De la un zid la altul”. Prozatorul de forță artistică indubitabilă, probată în atâtea romane de referință în literatura română contemporană, se simte peste tot. Și omul sincer care este Augustin Buzura, pe alocuri, cu un umor ardelesc de cea mai bună calitate. Dar nota dominantă a scrisului, a destăinuirilor sale (implicit, în interviuri publice) este, cum știm, seriozitatea judecăților de va-

loare. Emoționant și pentru noi, cititorii – darmită pentru scriitor, cunoscut în toată pătura cititorilor de literatură bună din România comunistă „atâta câtă era această pătură, mult mai subțire după 1989 –, este un episod, între destule momente tulburătoare trăite de Augustin Buzura care nu spera „nici măcar o clipă că pe parcursul vieții” (sale) va avea șansa să asiste la căderea comunismului. Iată-l: „*Abia întors acasă* (de la București la Cluj – n.a.), *m-am pomenit chemat la poartă de o tânără care mi s-a adresat pe un ton cum nu se poate mai firesc, de parcă ne-am fi știut dintotdeauna: «Domnule Buzura, noi vom ieși în stradă. Am venit să știți și dumneavoastră».* Lucra la o fabrică de confecții, după cum aveam să aflăm mult mai târziu și gestul ei de mare încredere mi-a răsplătit toate neliniștile îndurate din cauza urmărilor și confruntărilor cu cenzurile, toate eforturile de a spune adevărul, de a nu mă preda”. Și mai spune ceva foarte evident acest episod petrecut în zilele revoluției de la Timișoara, după ce prozatorul primise veste – și chiar zgomotul focurilor de armă, prin receptorul telefonului – de la Cornel Ungureanu, criticul și istoricul literar, „*prietenul de cursă lungă*”. Spune că Augustin Buzura era – este – o personalitate cunoscută și respectată în orașul viețuirii sale, ani mulți, unde și-a scris cele mai multe și importante cărți ale sale. Aici, în această prefață, care sintetizează gândurile, opiniile, opțiunile, proiectele exprimate în tot volumul, își dezvăluie și dezamăgirile postdecembriste: lipsa de idei, de proiecte

a intelectualilor (oare se include și pe sine?), foști turnători ai Securității și zecești scribi/ cântăreți ai cuplului Ceaușescu au devenit, brusc, după evenimentele din decembrie 1989, mari luptători pentru democrație, cu o indecență pe cât de suspectă, pe atât de reprobabilă, neplăcuta experiență provocată odată cu întemeierea Fundației Culturale Române (devenită Institutul Cultural Român, care „s-a debarasat de tot ce s-a construit vreme de cincisprezece ani”), semne îngrijorătoare că ne-am putea întoarce la ceaușism fără Ceaușescu etc. Totuși, ne întrebăm: aceeași teamă l-a încercat și în timpul regimului Iliescu, atunci când minerilor care terorizaseră capitala li se mulțumea ca unor tovarăși de nădejde?!

O interesantă, revelatoare convorbire a scriitorului Augustin Buzura cu fosta cercetătoare de la o secție specializată a postului de radio „Europa liberă”, Crisula Ștefănescu, convorbire care a avut loc la München, în perioada octombrie-decembrie 1989. Între multe date privitoare la biografia scriitorului, mustind de secvențe memorabile, de sumar, dar autentic *Bildungsroman*, aflăm – deloc surprinși, dimpotrivă – că modelul intelectual, modelul de muncă scriitoricească, pentru ardeleanul Augustin Buzura a fost și, probabil, mai este Liviu Rebreanu, iar opera, de o perfecțiune absolută, rămâne aceea semnată de Shakespeare. Apropo de erorile, impardonabile, totuși, ale unor critici: „În privința celor două volume de început, criticii făceau trimiteri la scriitori pe care nu-i citisem. Eram foarte în urmă, cum ți-am spus, cu lecturile”. Povestește, apoi, cum s-au născut romanele *Absenții*, *Fetele tăcerii*, *Refugii*, *Orgolii*, *Drumul cenușii*, care au fost relațiile cu Marin Preda, cu Adrian Păunescu, cu Ana Blandiana și Romulus Rusan, cum decurgeau discuțiile – tensionate – cu cenzorii, cu unii critici și cu alți scriitori, despre libertate și dictatură, despre literatura română contemporană, despre lecțiile istoriei etc. Lucidă și dreaptă judecată are romancierul (și publicistul) Augustin Buzura atunci când în discuție este adusă poziția/ atitudinea Occidentului față de România și valorile ei: „Un mare poet al nostru, vorbesc de Nichita Stănescu, a trăit când România era «cea mai», cea mai independentă, cea mai... și cea mai... De ce nu l-a băgat nimeni în seamă? N-a fost mare? Este vina României că nu l-a afirmat. Dar, oare, nu și a celor ce nu s-au uitat nici măcar din greșeală în ograda noastră? Este lovit un negru în Africa de Sud și, pe bună dreptate, toată lumea îl plânge pe bietul nenorocit! Eșuează pe plajă o balenă și iarăși: tragedie universală. Dar se întâmplă ceva în Europa cu douăzeci și trei de milioane de oameni, ca să nu mai pun la socoteală și milioanele vecinilor, și prea puțini sunt dispuși să vadă ce se petrece în realitate, nu în aparență”. Generosul Augustin Buzura, dar și intelectualul care știe să prețuiască valorile breslei, crede că „nu văd de ce Marin Preda ar fi mai prejos decât unii dintre cei care au luat premiul” (Nobel), își manifestă „toată admirația pentru Dinescu”, acordând faimosul interviu într-o publicație franceză, în plină dictatură ceaușistă.

Și un adevăr valabil și acum, la 21 de ani de la rostirea lui (cu tristețe): „Ceea ce este foarte rău la noi, de pildă, că reapar teoriile cu cartea «pe înțelesul oameni-

lor» și alte teorii, cu substrat politic, își găsește echivalent și aici (în Occident – n.m. – V.I.), într-o serie de teorii altfel formulate, dar cu același înțeles. Ceea ce mi se pare o degradare”.

La întrebarea finală („... de ce romanele tale sunt optimiste...”), scriitorul răspunde: „Optimismul lor provine din încrederea mea oarbă în nenorocita asta de viață! Și de națiune”. Răscolitor răspuns. Și emblematic pentru acest romancier.

Textul convorbirii a apărut inițial în volumul *Teroarea iluziei*, în 2004, așadar, după 15 ani. De ce nu a fost difuzat – evident, parțial – la „Europa Liberă”? Explică doamna Crisula Ștefănescu: „Cum oaspeții noștri urmau, în majoritatea cazurilor, să se întoarcă în țară și să fie chestionați de Securitate în legătură cu cei pe care-i întâlneau în Occident, aveam mare grijă să nu-i expunem inutil. De multe ori, numai un număr limitat de persoane știau despre prezența unui scriitor sau a unui artist la München. Întâlnirile și discuțiile nu aveau loc în clădirea „Europei Libere”, ci acasă sau într-un restaurant nefrecventat de români, fără să înregistrăm, bineînțeles, nimic”.

În capitolul *Tentația risipii*, este publicat un pseudojurnal, un recurs la memorie legat de avaturile apariției romanului *Fetele tăcerii*, geneza romanului *Vocile nopții* și alte mărturisiri. Toate, foarte preocupante. Găsim în aceste pagini și relatări despre „avantajele” pe care le-a avut scriitorul Augustin Buzura cunoscându-l oarecum pe Gogu Rădulescu, lider comunist, și amănunte, unele picante – dramatice, despre urmărirea prozatorului de către securiști și turnători ai Securității, referiri la „Dicționarul Scriitorilor Români”, coordonat de Mircea Zăciu.

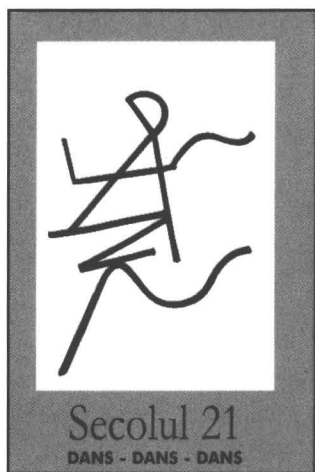
Un compartiment dens cuprinde mai multe interviuri cu scriitorul Augustin Buzura (o convorbire e tripartită: romancierul și doi critici de prim-plan – Eugen Simion și Valeriu Cristea).

Polemistul Buzura, cu arme bine ascuțite, cu lovituri argumentate, dar nu pătimăse, nicidecum, fatale, e prezent și într-un pasaj ca acesta: „Din păcate, Breban nu a figurat niciodată în acest dicționar (*Laffont – Bompiani* – n.m.), deci n-am avut cum să-i iau locul. Dacă Dumitru Țepeneag tot nu are ce face la Paris, decât să meargă la editura care îmi tipărește cărțile și să mintă că am plagiat, că traducerea era proastă etc., etc., mai bine s-ar strădui să facă lobby pentru Breban, deși, în buna tradiție dâmbovițeană, sunt sigur că nu absența valorosului nostru coleg îl interesează pe acest Sancho Panza *de poche*, ci prezența mea. Oricum, îi promit și alte dureri de acest gen”. Pe Paul Goma, căruia îi apreciază gestul din 1977 și „eforturile de a descrie sistemul penitenciar de la noi (...), dar m-aș opri aici. Căci, după cum s-a văzut, nici curajul nu i-a dat în clocot. A fost suficient că generalul Pleșiță să-l prindă de barbă, ca numai după patru zile să revină la sentimente mai bune față de secretarul general al partidului. Scrisoarea prin care-i cere îndurare lui Ceaușescu este model de lașitate și turnătorie. A divulga numele tuturor celor care l-au ajutat cu bani, a trecut în dreptul fiecăruia suma primită...” Și un alt fapt pe care nu-l iartă Augustin Buzura: i-a insultat pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, „fără de care

n-ar fi existat". Să judecăm și să despărțim apele.

Opul *A trăi, a scrie*, pe lângă certa valoare de document literar, semnat de unul dintre cei mai importanți prozatori români, are și virtuți sapiențiale. Și, pe urmă, e reconfortant să citești rânduri ca acestea: „*Cele mai importante lucruri pe care le-ai descoperit gerontologii sunt munca până la epuizare și proiectele cât mai îndepărtate. Nu mă pot preda nici în fața vârstei, nici în fața diverselor maladii. Cred că dacă voi muri vreodată, voi muri scriind la computer... Mă simt în formă și tânăr. Trecut, dacă vrei, într-o altă dimensiune intelectuală*”.

O REVISTĂ - CARTE DE BIBLIOTECĂ PERENĂ

Dacă în anii studenției noastre, mai cu seamă, în ultimii doi ani, citeam cu oarecare regularitate „Gazeta literară” (din 1968, „România literară”), „Contemporanul”, mai rar, „Iașul literar” (din 1970, „Convorbiri literare”), „Cronica”, după absolvire, când scăpasem la ceva parale, mi le procuram aproape frecvent – primele două și „Lucașfărușul” – de la un „debit de tutun și ziare”, pe care domn’ David mi le reținea cu amabilitate de negustor sadea. Pe lista mea de presă literară am inclus, sporadic, ce-i drept, și alte publicații, inclusiv, „Les lettres françaises” (aceasta, vădit de stânga, dacă nu chiar comunistă, de aceea, și permisă pe piața noastră, ca și „organul” Partidului Comunist Francez, *L’Humanité*, însă, citind-o, revista, îmi exersam și cunoștințele de

franceză și, prin contrast, aflu că există în literatura franceză contemporană nu numai Louis Aragon, J.-P. Sartre **eiusdem farinae**, ridicăți mereu în slăvi drept „cei mai”, ci și alți scriitori, de regulă, puși la zid). Dar revista care mi-a deschis cel mai mult orizontul asupra literaturii universale „la zi”, cu nume mari, ale căror cărți au fost traduse ceva mai târziu, a fost „Secolul 20”. Din ea am citit prima oară traduceri ale lui Mircea Ivănescu din James Joyce („Ulysses”), poeme de Ezra Pound, informații despre și corespondență, cu certe calități literare, de Martha Bibescu, traduceri din Kafka (am și acum în fața ochilor pagina cu titlul nuvelei „Metamorfoza”, care m-a răvășit), informații despre biografia lui G. Brassai și legăturile acestuia cu lumea artistică pariziană, despre dansul novator al lui M. Béjart, primele date despre poetul-matematician, gânditor original al unei noi estetici, Pius Servien, poeme de acesta, fiul marelui matematician și fondatorul astronomiei la noi, ca disciplină academică propriu-zisă, N. Coculescu, traduceri din Ivan Bunin, premiat Nobel, fugit din Rusia bolșevică în 1920 și stabilit în Franța, din Virginia Woolf, proză de Milan Kundera, în traducerea lui Jean Grossu, așadar, înainte de stabilirea sa în Franța, când a trecut la literatura de ex-

presie franceză etc., etc. Mi-amintesc, ca azi, că la puțin timp după ce citisem „India”, „Șantier”, „Șarpele” (editate la „Naționala-Ciornei”, evident, în perioada interbelică, împrumutate de la un coleg de slujbă, acesta, împrumutându-le la rându-i, zicea, din biblioteca lui Traian Chelariu), în „Secolul 20” a apărut nuvela „La țigănci”. (Despre Mircea Eliade nu aveam decât sumare informații, din „Istoria...” călinesciană și aceasta împrumutată, pe scurte termene, de la un profesor de literatură din generația interbelică, Conu’ Mișu, despre care am mai povestit undeva). Abia în 1969 apar două volume din beletristica fantastică a savantului, cumpărate „cu pile” la o doamnă librăreasă-șefă.

Revista la care facem acum referire (la un moment dat, apăsarea foarte... neperioidic, temându-mă, în anii optzeci, că va fi suspendată, dictatura găsea oricând pretexte să interzică ceva, darmite o publicație de literatură universală cu destule semnături incomode, nealiniat, de „foști”) a intrat în biblioteca mea ca o carte de căpătâi, ocupând un loc de onoare. Pe scurt, cam asta e relația noastră cu „Secolul 20”, de un deceniu, „Secolul 21”.

Ultima apariție (1-11/ 2010) e consacrată dansului. Artă care – îmi spun – a mai fost subiectul unor dezbateri în paginile publicației. Mă uit în colecție și, într-adevăr, descopăr că numărul 1 din anul 1968 era dedicat poeziei și dansului; unde sunt texte despre Maia Plisețkaia, despre Balanchine, Maurice Béjart, despre Frederick Ashton care, înainte de a începe repetițiile se retrăgea în oratoriul din Brompton pentru a-l chema pe Dumnezeu în ajutor, ca totul să-i iasă bine, nu un triumf voia, ci să aibă sentimentul firesc al datoriei împlinite, ca atunci când lucra cu Anna Pavlova, de la care moștenise un esențial punct de vedere: **pas de deux** să transmită o sensibilă scenă de dragoste, o dramă între două ființe. (Oare câte dintre dansurile contemporane, destule, simple elucubrații de gimnastică, nici măcar aerobică, mai pot transmite sentimente de dragoste, de iubire frumoasă?). Și cine putea să scrie mai adecvat și cu reală competență despre M. Béjart decât Irinel Liciu?

În numărul pomenit din anul recent încheiat, putem citi despre dansul românesc la bilanț, despre epoca de aur – fără nici o ironie, în relație cu „iepoca” – a baletului românesc, „când pe scena noului teatru de Operă de pe Splai aveau loc spectacole extraordinare”, despre prezența lui Diaghilev și Stravinski, despre baletele lui Mihail Jora, un capitol de „mișcare liberă” cu Geta Brătescu, G. Călinescu, Mariana Celac (referiri la arhitectul B. Ioanide – 1887-1968), recuperări (Floria Capsali, Trixi Checais, Stere Popescu, Irinel Liciu), despre măștri și discipoli etc.

Închei cu un punct de vedere exprimat de Vivia Ștefănescu vizându-l pe unul dintre marii coreografi ai culturii noastre: „*Nu cunosc, în toată istoria dansului românesc, nicio altă personalitate atât de longevivă și de complexă din punct de vedere profesional, în afara regretatului maestru Oleg Danovski*”. E vorba de Ioan Tugearu.

Numeroase imagini foto (unele, color), de o frapantă expresivitate și de o bună calitate a reproducerilor, dau un plus de consistență și farmec revistei.

URZEȘTE POEMUL ÎMPREJURUL ZIDIRII CĂZUTE*

Cristina CHIPRIAN

Fortăreața, noul volum al lui **Miron Kiropol**, radiografiază o stare lirică reconfirmată și identifică o direcție a poeziei contemporane: *creația ca re-geneză*. Universul poetic se restructurează din elementele pure ale începutului, atinse de perfecțiunea primei arderi, dar și de imperfecțiunile formei nedecise. Subiectul liric trăiește bucuria și spaima nelimitării („*ca și cum aș fi matrice unui zeu*”; „*De azi cu totul devin îndrăzneală/ A unui univers mereu incoruptibil*”) și trebuie să accepte lumea așa cum el însuși o imaginează („*Iar știința mea [...] Năștea din valuri pământurile fortărețelor*”).

Ipostaza inițiativă a eului poetic este aceea de a trăi fără a exista, de a fi în lume fără a-i putea supraviețui devenirea, deoarece esențialul se află rupt de ființă: „*Trăiesc și va trebui să cânt în derivă*”; „*Acolo în retorica mișcare/ Sunt eu și totul se clatină*”. Reperete înalte strălucesc în ceață, ca și cum n-ar fi încă determinate. Creatorul arhetipal este marcat de multitudinea formelor și pluritatea atitudinilor, de libertatea apăsătoare a celui care reface tiparele. Ineditul acestei ipostaze de nemărginire conduce către imaginarul extatic: „*Vremea izbi cu vis orice piept în mine*”.

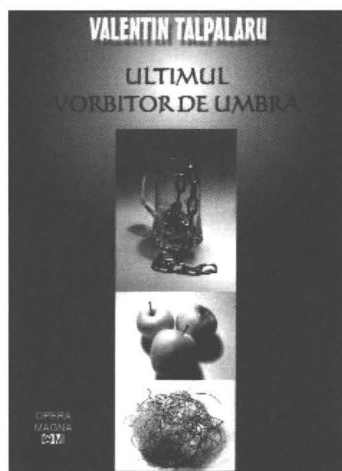
Universul, reconstruit în manieră magică, este lipsit de „*Cuvânt și Apoteoză*”, urmărit de spectrul voinței supradimensionate, care nu poate găsi întruparea. Primordialele își pierd funcționalitatea iar elementele își redistribuie forțele: „*Orice esență și boltă se măresc/ Umplându-ne tot atât cât și abisul*”. În universul cu matrici re-formate, subiectul se caută pe sine și se raportează la orizonturile (in)certe.

Poezia își caută legile și cuvintele, iar poetul are nevoie de curaj și determinare agonice. În contextul universului propriu reconstruit, Miron Kiropol are viziunea unui Dumnezeu prunc, înfășurat în abis, care încă nu știa să vorbească. De aceea a fost nevoie să găngurească și să creeze „*toate nuanțele infinitului*”. Vocabulele, nerostite, transportau totuși puterea esenței și suflul divin, iar poezia a apărut pentru a-l face pe om „*devenire a gănguriturii divine*”. Mesajul textului este vizionar: „*Oamenii și animalele vor veni să se roage pentru tine/ Ca la origine*”.

„Fortăreața”, simbol al unor fortărețe edificate de autor în cursul existenței sale, reprezintă o construcție *inspirată*, care își alege materialul în „sfărâmarea” continuă a ființei umane. Sensul „*trăit pe jumătate*” este emblematic pentru forța re-genezei umane și pentru profunzimea înțelegerii, care se disipează cu fiecare cuvânt rostot. Este „*un vis păgubaș*”, corespunzând unei eternități de trăire și unei continuități înțelepte. Este o întreprindere necesară, întrucât astfel creatorul va fi mântuit de „*însemnele Maledicției*”, adică de limitele sale umane. Opera este o înălțare și o compensație pentru „cel izgonit”, străin de suflul divinității dar și de natura terestră. În interiorul „*fortăreței*”, viața e o „*întunecare ce place*”.

* Miron Kiropol, **Fortăreața**. Iași, Editura *Timpul*, 2009.

GATA SĂ ARDEM ODATĂ CU VOCALELE NOASTRE*

Titlul volumului oferă mai multe deschideri asupra universului imaginar al lui **Valentin Talpalaru**. „Vorbitorul” aflat în exercițiul funcțiunii meta-lingvistice este poetul, creatorul prin cuvânt, care de-codează la rândul său mesajul original. Termenul „umbră”, având o valență dublă (de substantiv sau adjectiv) prezintă o subtilă conotație lingvistico-geografică (limbă vorbită într-o anumită regiune) dar și vocațional-temperamentală (așezat sub semnul umbrei). În acest context, adjectivul „ultim” are valoare de înseriere, dar și expresia calității. Volumul *Ultimul vorbitor de umbră* marchează un itinerar specific prin imperiul Lirei, recuperatoriu pentru valorile poeziei tradiționale și/ sau personale, dar și un itinerar exploratoriu al unor lumi contemporan-paralele, pro-

iectate uneori în registrul postmodernist.

Uimirea în fața miracolelor lumii deschide volumul, făcând aluzie la blagiană tăcere descoperitoare de adevăr. Urmează apoi structura interogativ – meditativă de extracție arhezană („*Cine nu mai vine deloc...*” – **Poarta dindos**). Erosul, străbătând majoritatea poemelor, exprimă sentimentul înrădăcinat în ființă și eternizat („*Locuiești în partea mea de rai*” – **Administrativă**) dar și senzualitatea grațioasă (**Indiscreție**) sau dorul ancestral („*De la mine pîn la tine/ nici nu-i cînd și nici nu-i cine*” – **Des-cîntec de aproape**).

Un filon liric postmodernist transfigurează imaginile conferindu-le sugestie atitudinală („*Pînă la capăt voi fugări ziua*”; „*Trag timpul de mîneacă*”). Tragicul intersectează cotidianul și întârzie mântuirea („*Moartea vine tîrziu de la drum... soartă de stea care cade mereu*”). Ipostaze culturale neomogene traversează ținutul ubicuu

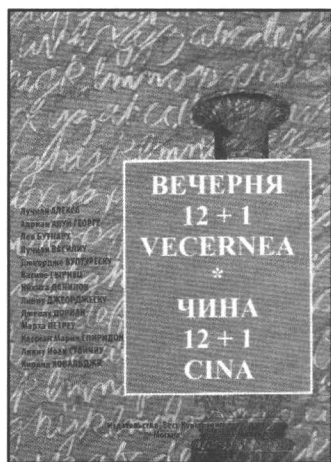
al spiritului, supraetajat în punctuația parantezei – „(Stelele încîlcite se vaietă)”; „(Știi tu, din jale s-a ntrupat Electra)” –, sau supralicitat în aldine – „și nimic nu mă tulbură”. În discursul poetic dialogat intervine replica unică – vocea destinului nedescris (Bună ziua). Imaginarul grotesc substituie viziunea rafaelită (Invitation au voyage – “vele din gene de femeie”/ În parc – „tu fluieri și îi imiți zborul negru”). Lexicul marchează suprapunerea de registre și sensibilitate: „din snopul de tăceri civile/ îmi treier cina micului eon” – Scurtă ochire.

O artă poetică descifrăm în poezia care dă titlul volumului: creatorul se află pe drum care îi pune la încercare harul, puritatea convingerilor, puterea de înțelegere; el se asociază sau se dedublează, practicând ipostaza vorbitorului de umbră („care deschide întunericul”), a gânditorului („lîngă el se naște un zvon/ și cuvintele se ridică în picioare”), a confesorului („eu comunic prin rime mai bine...”). În finalul acestui salt către umbră, rațiunea este recuperată („De rest neșuătorul mi-a vîndut lumină”). Cartea este cenzurată din interior și redusă la o primă pagină – probabil a esențelor. Motivul umbrei, al misterului opțional, revine: „Prin ascunzișuri de hârtie” – Pod de umbre.

O înaltă alchimie a expresiei poetice susține ambiguitatea lingvistică extinsă în Libații: „Astfel se naște apocalipsa/ din setea unei alte alme”. Decriptat în registrul neologic termenul *alte* exprimă noblețea, aspirația absolută aflată astfel în relație cu sfârșitul apoteotic al lumii. De asemenea neologicul *elipsă* exprimă o traiectorie ascendent-descendentă sau o structură deficitară. Astfel, poetul scoate din umbra neexprimării sferele de înțeles care gravitează în cosmogonia cuvântului.

* Valentin Talpalaru, *Ultimul vorbitor de umbră*. Iași, ed. Opera Magna, 2009.

TREBUIA SĂ FIU AICI ȘI ACUM*

Conform subtitlului, cartea este „un florilegiu de poezie contemporană română și rusă,” apărut în ediție bilingvă și incluzând creațiile a 13 poeți născuți de o parte sau de alta a Prutului: **Lucian Alecsa, Adrian Alui Gheorghe, Leo Butnaru, Lucian Vasiliu, George Vulturescu, Vasile Gârneț, Nichita Danilov, Liviu Georgescu, Gellu Dorian, Marta Petreu, Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Chiril Covalgi**. Este o selecție atent alcătuită, în traducerea lui Chiril Covalgi și Leo Butnaru.

Conștiința înscrierii într-o structură culturală națională sau supranațională se exprimă în versurile lui Vasile Gârneț („noi basarabeni, suntem traducători –

trădători”) și ale lui Liviu Ioan Stoiciu („de ce m-am născut în românia...”). Generația afirmă un crez sau chiar mai multe: „A încercat să schimbe filosofia teoretică sau lirică / pe teoria practică [...]” (Leo Butnaru); „precum rugăciunea sau meditația/ care nu plictisesc niciodată” (Vasile Gârneț), iar uneori o ierarhie de valori descompletate: „joc fără reguli/ biserică fără Dumnezeu” (Chiril Covalgi).

În completarea acestor ancorări culturale, poezii antologice fac să răsunе coarda tragicului modern, definitiv ascunsă în vibrația eului liric. Secolul XX își prezintă paradoxurile în structuri oximoronice: „Se sfârșea sfârșitul unei lumi/ și începea începutul unui om” (Nichita Danilov); „Sînt obosită [...] sînt euforică sînt pentru totdeauna/ înfrîntă” (Marta Petreu); „pe unii nici moartea nu-i face mai liberi” (Vasile Gârneț); „din somn nu te trezești atît de ușor ca din moarte” (Gellu Dorian). Liricul vizionează, presimte sau imaginează extremele, împingând limitele umanului înspre imaginar și meditativ, într-o circumscriere mai generoasă a sferei. Această mișcare de lărgire a orizontului se identifică a fi una dintre țintele selecției.

Este un joc de potențialități și direcții, stări de agregare, culori și transparențe ce condiționează înțelegerea Totului și „pendularea în sfera prezentă”, de unde „nimeni nu se va întoarce.” Incertitudinea prezenței și accepției sacrului proiectează viziuni apocaliptice, epifanii neașteptate sau ascensiuni virtuale. Ființa umană caută purificarea sau semnul unificator: „Rugul se ruga de stele... Sufletul trecea râul cîntînd” (Liviu Georgescu); „într-un ochi al bătrînului de/ la masa din colț s-a răzlețit o flăcăruiе” (George Vulturescu). Imaginarul sacru redistribuie registrele, consfințind contaminarea cu profanul: „Cârciuma este un pian la care toți cîntă,, (Gellu Dorian); „ascult vecernia și spun/ nimic deosebit nu s-a-ntîmplat” (Cassian Maria Spiridon).

Delimitarea inferioară, prin raportare la animalic, conferă discursului poetic rezonanțe profunde și nonconformism: „în orice/ literă e doar reptila din mine,, (George Vulturescu); „Sînt animalul dresat de poezie [...] mi-e frică precum cărnii abandonate de duh” (Adrian Alui Gheorghe); Subumanul reprezintă o contrapondere a divinului, imaginând destructurări ale ființei și detalieri estetizante: „în aceste trupuri de febră e o scurgere de/ substanță [...] bolgie cu bolgie” (George Vulturescu); „instinctele i se ascut în zecimi de secundă/ la polizorul vertebrelor [...] mă urzică până și sentimentul patern/ mă doftoricește un maidanez,, (Lucian Alecsa); „vine, din când în când, zgârîind cu/ ghearele [...] Mă așez de cealaltă parte a gemului și-i strig” (Liviu Ioan Stoiciu).

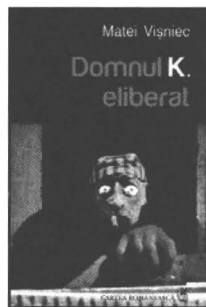
Dubla proiecție a umanului extinde câmpul reflecției poetice și diversifică ipotezele creatorului. Inspirația este o experiență existențială trăită peste limitele cunoscute, transpusă incomplet în cuvinte: „ci mai mult prin imagini/ cu trei și patru și cinci dimensiuni/ care trec dincolo de înțelesul cuvintelor” (Nichita Danilov); „Farul trimite semnale în univers [...] Limbajul e mai etern ca orice cuvânt,, (Liviu Georgescu); „poezia mi-a dat putere să urlu” (Adrian Alui Gheorghe). Poemul se confundă cu însăși viața, de aceea alcătuirea lui nu trebuie să pară schematică, adică avînd început și sfârșit, margini și îngrădiri: „la început chiar din/ miezul înfinitului, care, se spune/ e cu centrul pretutindeni și hotărnicirile nicăieri.” (Leo Butnaru).

Alte delimitări ale umanului se sugerează în experiența conștientizată a iubirii sau în reflecția asupra morții, pe care imaginarul poetic le unifică și le confruntă simultan: „după liniștea pe care o sărutai în cârciumi/ zile lungi și albastre ca mărzelele de la gâtul femeii” (Gellu Dorian); „Arunc zarurile peste trupul unei femei/ ea mă privește și plânge.” (Nichita Danilov). „Ea știa că tandrețea ar fi putut s-o împace cu sine” (Marta Petreu); „Cum se spune la viață? Tramvai! / cum se spune la moarte? Tramvai/ Cum se spune la iubire?” (Adrian Alui Gheorghe); „Aș vrea să spun ceva despre cenușa ochilor tăi crepusculari” (Lucian Vasiliu). Condiția umană se relevă ca o taină în care te inițiezi perpetuu sau prin care încerci să te autodefiniești: „la tine totul e tristețe și suferință/ ești irespirabil” (Vasile Gârneț); am iubit/ siguri că nimic nu ne poate salva (Cassian Maria Spiridon): „ăsta mi-e destinul/ stau liniștit în afara cârnii” (Lucian Alecsa); „Câtă incoerență în/ filosofia generală a parțial învinșilor...” (Leo Butnaru) „acolo uit să vorbesc/ în liniștea desăvârșită a unui strigăt de moarte” (Lucian Vasiliu) „Microfonul Universului/ e deja inclus/ iar eu ce am de spus?” (Chiril Covalgi).

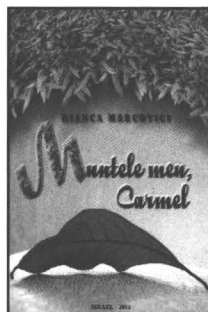
Indiferent de tendința în care s-au încadrat sau de direcția pe care au imprimat-o creației lor, cei treisprezece poeți cuprinși în antologie ilustrează un meridian liric bântuit de semne și revelații unice, confruntat cu limite existențiale și influențe specifice, care au determinat proiecții și viziuni originale.

* **Cina. 12 + 1. Vecernia.** Florilegiu de poezie contemporană română și rusă. Traduceri de **Leo Butnaru** și **Chiril Covalgi**. Moscova, Editura „Vest-Konsalting”, 2010.

EX LIBRIS

Matei VIȘNIEC
Domnul K. eliberat. Roman
București, Cartea Românească, 2010

Bianca MARCOVICI
Muntele meu, Carmel
(culegere de texte antologice și inedite)
Israel, 2011

Paul ARETZU
Cartea cu anluminură
Pitești, Pământul, 2010

REDESCOPERIREA FEMINITĂȚII

Laura SOLOMON

Apărută la Editura *Alma Mater* a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, cartea **Victoriei Huiban**, *Feminitate și erotism în literatură*, este nu doar un rod al muncii de ani și al lecturii – pe tema abordată – de zeci de ani, ci și ivire în lumină a unui laitmotiv al vieții și al creației autoarei: eternul feminin.

Titlul, nu îndeajuns de cuprinzător pentru un conținut atât de bogat (deoarece cartea nu abordează tema feminității numai în literatură), readuce în atenția cititorilor o problematică deseori abordată, dar niciodată epuizată, niciodată golită de sens, ci, dimpotrivă, cu ramificații semantice care se îmbogățesc, se multiplică, se adâncesc odată cu trecerea vârstelor istorice ale umanității, de la apariția Evei și până astăzi.

Tema este tratată nu numai prin aplicații pe opere literare, ci și prin trimiteri la alte arte, cum ar fi pictura sau științe, precum: istoria, psihologia, filosofia, prin tehnici care aparțin semanticii, stilisticii sau chiar, uneori, psihocriticii. Prezentările diacronice, de perspectivă, care atestă o largă deschidere culturală, sunt completate de analizele minuțioase, pe text, ale unor opere literare alese cu grijă, după anumite criterii („complexitatea viziunii asupra personajului feminin, diversitatea perspectivelor narrative, dar și preferința, mai mult sau mai puțin explicită, față de anumite texte, deoarece, în esență, receptarea literaturii are un caracter emoțional-subiectiv.” p. 297), analize care probează atât spiritul riguros, științific, cât și creativitatea autoarei.

Structura cărții este circulară, paginile de **Concluzii** evidențiind toate sensurile anunțate în **Introducere** și tratate în celelalte trei capitole, sensuri referitoare la modul în care se configurează, în textul literar, imaginea femeii. Atența analiză a conceptelor **feminin**, **feminitate** și **feminism** constituie baza teoretică – absolut necesară tratării unei teme atât de ample – pentru viitoarele analize aplicate personajului feminin din literatura română modernă, perioada interbelică. În viziunea autoarei, „esența feminității pare a fi mult râvnita frumusețe. (...) Ambivalența frumuseții își are, de fapt, sorgintea în complexitatea contradictorie a feminității: ea reflectă desăvârșirea celestă, trezind nostalgia absolutului, dar și incită, seduce, sfâșie și provoacă, având gustul fatalității ...” (pp. 21-22). Atributele feminității sunt: ispitirea, seducția, magia, grația, frumusețea sau puterea de sacrificiu. Deosebit de pertinentă este prezentarea istoricului ideologiei feminismului, de la începuturi (plasate în Evul Mediu târziu), trecând prin faza de cristalizare – ca manifestare în plan politic, social și cultural –, din secolul al XVIII-lea și până astăzi – la feminismul contemporan (după 1960), aflat sub semnul operei

lui Simone de Beauvoir. Cititorului interesat de această tematică va găsi aici cele mai importante titluri de studii feministe: *Râsul Meduzei*, de Hélène Cixous, *Timpul femeilor* și *Geniul feminin*, de Julia Kristeva, *Pentru o poetică feminină*, de Elaine Showalter, *Paternitatea literară*, de Sandra Gilbert, *Gândul umbrei*, de Mihaela Miroiu etc. Fraza cu care autoarea își încheie capitolul introductiv conduce cu ușurință spre problematica abordată în următoarele trei capitole: „Feminismul reprezintă, astfel, dincolo de inerente manifestări extreme, ideologia care a redat fiecărei femei demnitatea, oferindu-i libertatea de a alege, de a-și explora posibilitățile și de a-și înțelege mai profund natura, în raport cu sine și cu ceilalți.” (p. 60).

Din nou în perspectivă diacronică, imaginea femeii este prezentată – de această dată –, „între realitate și ficțiune”, din Antichitate până în secolul XX. Cu ambiții exhaustive, exemple deosebit de numeroase, dar într-un stil clar, în fraze curgătoare, care conduc cititorul din aproape în aproape, capitolul al doilea pleacă fie de la imaginile idealizate ale femeii din miturile antice (Gheea, Isis, Penelopa etc.), fie de la imaginile întunecate ale acesteia (Elena, Eriniile, bacantele), trece printre personajele feminine ale lui Dante, François Villon, Shakespeare, Petrarca, Boccaccio, Corneille, Balzac, Stendhal, Charles Dickens, Dostoievski, ajungând până la G.B.Shaw, Ibsen sau Alfred Jarry.

Capitolul al treilea, intitulat *Arta portretului feminin în proza interbelică*, este, de fapt, un studiu analitic destinat prozei lui Felix Aderca și a lui Gib Mihăescu. Personajele feminine se află, în scrierile lui Aderca, sub semnul senzualității, remarcă Victoria Huiban, ca element cheie al feminității. Descoperind simboluri recurente – cum ar fi cel al șarpelui –, autoarea le decodifică, oferind cititorului o multitudine de semnificații, în centrul cărora stă tot femeia – aceeași, aparent, din totdeauna și care, declarativ puternică, „rămâne fragilă și dezarmată în fața celui pe care îl iubește, căci setea de tandrețe rămâne vulnerabilitatea sa.” (p. 131). Pornind de la mărturisirile prozatorului însuși, autoarea conchide că cele mai reușite personaje ale acestuia sunt personajele feminine, deoarece Felix Aderca „nu se proiectează în operă doar ca personaj masculin (...), ci se regăsește, ca Flaubert în madame Bovary, în aproape fiecare femeie pe care privirea cercetătoare a dublului său ficțional a descoperit-o, a captat-o și a cuprins-o în propriul său suflet...” (p. 141).

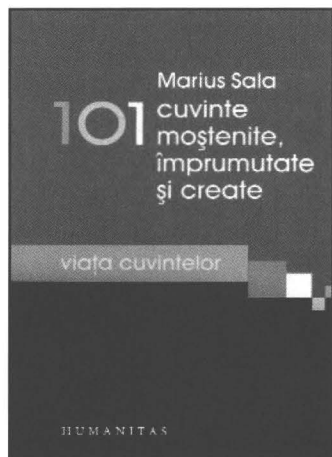
Într-o combinație de stil științific, riguros, în care elementele de teorie literară (referitoare la tehnicile portretizării) se încadrează perfect discursului analitic și stilului eseistic, învolburat, interogativo-declarativ – subcapitolul dedicat conturării ipostazelor feminității în proza lui Gib Mihăescu evidențiază – prin multiplele exemple – nuanțele atât de diferite ale aceleiași teme, „de la trivialitate și patimă adulterină, la idealizare și fidelitate absolută” (p. 142), toate, însă, subsumate aspirației spre idealitate: „Cu diferite măști, toți eroii din roman sunt niște însetați de idealul feminin...” (G.Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*). Bogata galerie de tipuri feminine din nuvelele lui Gib Mihăescu (fecioare, adulterine, soții devotate, femei demonice sau angelice, curtezane) este

înlocuită, în romane, de un prototip al feminității, preponderența idealului feminin fiind sugerată – spune autoarea – chiar de titluri: *Femeia de ciocolată*, *Brațul Andromedei*, *Rusoaica*, *Donna Alba*. Personajele masculine, însingurate, se caracterizează printr-o sete erotică de feminitate, dorință împlinită, uneori (vizând ipostazele exemplare ale femeii), doar la nivel imaginativ, ca în cazul lui Ragaiac din *Rusoaica*: „pentru a o vedea mai bine, împrumutam fetei mult așteptate când trăsăturile Avdotiei Alexandrovna, sora lui Rascolnicov, când ale Zinei, ori Dariei din *Poseđații*, ale Natașei din *Război și pace*, ale Nastasiei Filipovna din *Idiotul*, ale Ekaterinei Ivanovna ori Grușencăi din *Frații Karamazov*, sau ale Soniei, din *Crimă și pedeapsă...*” (Gib Mihăescu, *Rusoaica*). După lungi și atente analize ale personajelor, atât feminine, cât și masculine, autoarea își încheie capitolul printr-o sintetică încadrare tipologică: în proza lui Gib Mihăescu, dincolo de multiplele ipostaze ale feminității, reprezentativă este *femeia depărtărilor* – femeia de ciocolată, femeia astrală, fata „cu ochii în infinit”, nobila Donna Alba sau fantasma-tica Rusoaică.

Capitolul dedicat Hortensiei Papadat-Bengescu vizează nu atât concepția scriitoarei despre ideea de feminitate, cât mai ales imaginea scriitoarei înseși, fie oglindite în conștiința contemporanilor sau a posterității, fie autoreflexându-se – real sau imaginar, prin scrisori, mărturisiri, interviuri sau prin propria operă. Prin însuși modul de concepere a acestui capitol autoarea, Victoria Huiban, câștigă la nivel de originalitate, fără a pierde, însă, teren, nici în plan științific, pentru că toate argumentele aduse sunt solide, susținute de o bibliografie pertinentă. Imaginea Hortensiei Papadat-Bengescu în conștiința contemporanilor este refăcută, ca un puzzle, prin prisma unor personalități precum: Garabet Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Ovid Crohmălniceanu, Vladimir Streinu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu ș.a.. Dintre perspectivele posterității (Constantin Ciopraga, Florin Mihăilescu, Mircea Anghelescu tec.), autoarea se oprește la câteva aspecte, considerate reprezentative: comparația cu Virginia Woolf, cu Marcel Proust, evidențierea imaginarului apei, a „poeticii privirii”, existența sub semnul interiorității sau pluralitatea de nuanțe estetice. Autoportretul „în fărâme” prinde contur prin creionarea mai multor ipostaze: „prietena devotată sau discipola din scrisori, scriitoarea matură din autobiografie, *Fetița* din memorialistică, privită nostalgic în oglinda timpului.” (p. 272). Personajele feminine bengesciene sunt „(...) derivate din structura sufletească a autoarei și se înscriu în același tipar: femeia singuratică, contemplativă, narcisistă, excesivă în reacții.” (Elena Zaharia-Filipaș, *Studii de literatură feminină*), personaje prin care, de altfel, scriitoarea se „eliberează de sine însăși”.

Cartea Victoriei Huiban se adresează atât unui lector inocent, interesat de tema abordată, cât și lectorului competent, care va găsi în aceste pagini analize mi-nuțioase stilistice, corecte determinări conceptuale și erudite trimiteri culturale.

Stelian DUMISTRĂCEL

Sub un enunț metaforic, ca și cel din titlu, acela de „Viața cuvintelor”, Editura „Humanitas” a lansat un proiect editorial coordonat de **Marius Sala**, vicepreședinte al Academiei Române, care semnează volumul deschizător al colecției respective, intitulat *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*. De altfel, toate aparițiile viitoare sunt puse, evocând (polemic?) un simbol cultural al narațiunii, sub regimul (din păcate restrictiv), al cifrei **101**.

Ca o datorie de onoare, subliniem faptul că acad. Marius Sala este nu numai cel mai important exeget contemporan al domeniului (prin numeroase lucrări de specialitate, tipărite de-a lungul a trei decenii, în țară și peste hotare), ci și cel mai activ și mai cunoscut interpret, pentru un public mai larg, al lexicului limbii române, prin captivantele-i expuneri din cadrul ciclului despre istoria cuvintelor de la TVR Cultural, publicate apoi în două volume, și *Cuvintele – mesageri ai istoriei* (2009). Iată, în acest sens, o motivare editorială din partea autorului: „Mi-a făcut mare plăcere să constat că emisiunile mele despre istoria cuvintelor românești de la Canalul Cultural al Televiziunii Române, ale căror texte au fost publicate în cele două volume intitulate *Aventurile unor cuvinte românești* (2005, 2006), ca și articolele mele din revistele „Magazin istoric” și „Istorie și civilizație”, au trezit interesul unui public larg pentru probleme privind etimologia. De aceea, m-am gândit să imaginez o colecție de cărți concepută ca itinerar în lumea cuvintelor românești. În diversele volume ale acestei serii, publicul interesat ar urma să afle, de la specialiști în lingvistică, informații variate despre originea și evoluția cuvintelor românești”.

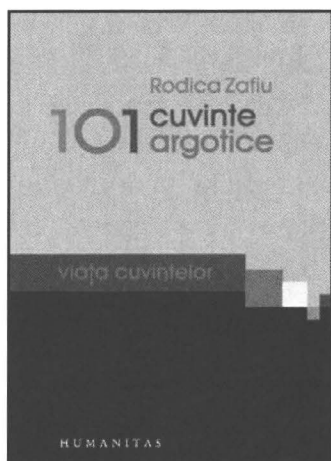
Pentru o scurtă trecere în revistă a conținutului volumului la care ne referim, insistăm asupra ideii de *biografie*, de scriere a vieții cuvintelor, oglindită și de un original sumar. Prima parte a volumului, *Despre cuvinte, în general*, este una de teorie a limbii în ceea ce privește lexicul, cu implicații de filosofie și de is-

torie a limbii, într-o expunere elevată, dar accesibilă unui public larg, intenție și realizare puse în lumină de intitularea secțiunilor, de tipul *Certificatul de naștere al cuvintelor* (în legătură cu etimologia, din care aflăm și de ce despre unele cuvinte se poate afirma că sunt „fără dată de naștere”), *Apariția cuvintelor* (cu pertinente exemple privind clasele „creații interne” și „împrumuturi”, ultimele fiind *directe*, dar și *indirecte*, concept prin care se trimite la așa-zisa categorie a „cuvintelor călătoare”) și, în sfârșit, „*Moartea*” *cuvintelor* (capitol în care se răspunde întrebării „De ce mor cuvintele?”).

O a doua parte, *Despre cuvintele românești, în special*, după o introducere generală privind *Moștenirea latinească*, atrage atenția asupra unui triptic reprezentând o schiță a tipului lingvistic dacoromânesc, ca un idiom *împrumutător*, *creator*, dar, la rândul său, și *exportator* de cuvinte. Este în general recunoscut statutul românei ca „mare importator de cuvinte” (autorul volumului *L'emprunt linguistique*, Louis Deroy, a caracterizat româna chiar drept un „paradis al împrumuturilor”). Dincolo de aceasta, însă, important este fenomenul creației pe teren românesc (prezentat în secțiunea *Româna – creator de cuvinte*), cu referire la un aspect tehnic, derivarea, dar cu extinderea discuției asupra unor trăsături aparte ale acestui mijloc de formare a cuvintelor, derivarea *expresivă*, ca rezultat al afectului, și ca manifestare a posibilității de a forma nume comune de la nume proprii.

Pentru publicul larg, dar și pentru specialiști, un interes aparte îl suscită cel de al treilea element al tripticului, secțiunea ce propune imaginea românei ca „exportator”: cuvinte românești au fost împrumutate de vorbitorii tuturor limbilor învecinate teritorial sau de cei ai minorităților naționale de pe teritoriul românesc, prin relații de diferite tipuri cu românii. O situație aparte are, de exemplu, termenul *brânză*, răspândit într-un larg areal european central, dar mai ales sudic, sud-estic și estic, fie prin transhumanță, fie prin comerț (cuvântul respectiv este prezent în nu mai puțin de treisprezece limbi, printre care bulgara, sârba, maghiara, ceha, polona, rusa, ucraineana, dar și turca, neogreaca sau italiana!).

Biografiile, înfățișând adevărate aventuri în ceea ce privește circulația și evoluția semantică a celor *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, oferite de acad. Marius Sala în prezentul volum, constituie și o promițătoare introducere pentru următoarele apariții din colecția „Viața cuvintelor”; coordonatorul promite publicarea unor volume cuprinzând radiografiile ale unor domenii cum sunt termenii religioși, termeni care numesc monede, referitori la muzică, la șah etc.

La rândul său, în cel de al doilea volum din colecție, **Rodica Zafiu** prezintă biografiile, deosebit de interesante și atrăgătoare, a *101 cuvinte argotice*. Ținem să reamintim faptul că autoarea, profesor la Universitatea din București, și-a făcut o adevărată pasiune din cercetarea și comentarea cuvintelor de diferite categorii ale limbii române, în special a celor de actualitate, în cadrul unor rubrici din periodice de cultură: „Lucefărul”, „Dilema”, dar mai ales în cea săptămânală intitulată *Păcatele limbii*, din „România literară”.

Cu dificultatea selecției pe care o constituie nu doar (până la urmă!) convenționala cifră 101, ci mai ales faptul că, sondând mediul așa-numitelor structuri paradigmatică (sinonime, antonime și chiar omonime), cu preferința pentru zone ale variației diastatice și diatopice, în carte sunt discutate (probabil) aproape o mie de cuvinte, prezentăm numele de bază ale câtorva dintre personajele, mai *trecurăle* sau mai *june*, ale căror biografii sunt atent urmărite și explicate de autoare din perspectiva nașterii și a unei viețuiri mai mult sau mai puțin publice: *abureală, bengos, caraliu, cocalar, diliu, gagiu, încliflat, lovele, machit, marfă, muclis, nașpa, produs, șmen, tiră, ușchit, zotcă*.

O bogată documentare, pornind de la dicționare și lucrări de erudiție până la mesaje de pe internet, dar cu precădere pătrunderea lucrurilor, finețea analizei, ca și precizia și eleganța exprimării fac din contribuțiile lexicale ale Rodicăi Zafiu o lectură incitantă și, în același timp, agreabilă. Desigur, pe unii i-ar putea contraria interesul de a atrage atenția unui public mai larg asupra unor piese dintr-un mozaic având, până nu demult, chiar pentru lingviști, o reputație mai mult decât îndoielnică, aceea de limbaj „secret” al unor categorii sociale în parte marginale și marginalizate, începând de la destul de puțin vinovații elevi și chiar studenți (mai ales a celor din internate) și de la militari, dar ajungând până la răufăcători de diferite specii, printre care și hoții, în „acțiune” și, mai apoi, în închisoare.

Cuprinzătorul studiu introductiv al volumului ne răspunde din plin la această întrebare și la multe altele, provocate de parcurgerea istorisirii vieții cuvintelor analizate. Pentru a se feri de profesori, de superiorii ierarhici și, în general, de societate, indivizii acestor categorii au recurs la folosirea unor cuvinte și expresii, apărute pe diferite căi, înțelese, mai întâi, numai în mediul respectiv, ceea ce a determinat caracterul „criptic” al argoului. Dar apartenența la (unele din) aceste grupuri nu a creat, numai-decât, doar sentimentul inferiorității sociale, ci și

un anumit orgoliu, o anumită bravadă față de... restul lumii; așadar, de aici, caracterul „identitar” al argoului. În sfârșit, deoarece comunicarea umană, în diferite împrejurări, se caracterizează și prin ceea ce specialiștii au numit „joc și glumă” (în germană „Spiel und Scherz in der Sprache”), este ușor de înțeles de ce cuvinte și turnuri lingvistice ale argoului, inițial secrete, dar (poate chiar din această cauză) apreciate de marea masă a vorbitorilor ca deosebit de expresive, au pătruns în vorbirea familiară.

Pe nimeni nu mai miră faptul că, de pildă, unii termeni, ținând cândva de numitul caracter secret, au ajuns să fie cunoscuți și acceptați în registrul numai informal, dar mai ales în registrul ludic al mediului familiar; printre aceștia se află, de exemplu, dintr-o epocă mai veche, *barosan*, *mișto*, *șpagă*, *șmecher*, sau (a) *șuti*, (a se) *ușchi*, iar, din vorbirea expresivă actuală a mediilor „exotice”, *ciumete*, *co-calar*, *nașpa*, *șmen*, *țeapă*.

Desigur, dacă niciun părinte nu le recomandă copiilor săi folosirea unor astfel de termeni în public sau, să zicem, în vorbirea cu bunicii, după cum niciun profesor nu acceptă utilizarea lor în cursul lecțiilor, este greu să li se interzică tinerilor integrarea în mediul vârstei lor prin adoptarea unei vorbiri mai... colorate, caracteristică unei atmosfere dezinhibate și unei anumite dorințe de a se delimita social.

Cercetările Rodicăi Zafiu, bazate pe aproape totalitatea surselor și exegezelor de profil ținând de domeniul autohton, contribuie în mod esențial la impunerea unei adecvate evaluări sociolingvistice și psiholingvistice a argoului ca manifestare a universaliiilor mentale, iar, pe de altă parte, răspunde curiozității publicului larg asupra originii și sensului unor cuvinte aparte care învârstesc expresiv nu numai vorbirea familiară, ci, adesea, și discursul public.

Volumul *101 cuvinte argotice* oferă, în același timp, specialiștilor, prilejul unei plăcute noi confruntări cu admirabila uimire exegetică și disponibilitate interpretativă a Rodicăi Zafiu față de creativitatea lingvistică.

Recomandăm călduros cititorilor nu numai aceste două volume, dar, în același timp, îi provocăm să urmărească apariția celorlalte cărți de biografii din seria de la „Humanitas”, asigurându-i de bucuria cunoașterii pe care ne-o aduce, mai ales într-un astfel de format, cercetarea lingvistică, una ce are, după cum a afirmat Magistrul Eugeniu Coșeriu, în interviul maraton intitulat *Lingvistica integrală*, „cele mai multe legături cu modul de a fi al omului, cu toate activitățile umane în general”, așadar un statut care îi impune cercetătorului (mai puțin celui care se ocupă cu „lingvistica formală”, cu gramatica de exemplu, adăuga nu fără maliție Coșeriu), în afară de cultura lingvistică, racordarea la cultura propriu-zisă și la științele culturii: istorie, literatură, filosofie.

SABIA TĂCERII, SABIA LUMINII

Petruș ANDREI

Volumul *Ursine Sabia tăcerii* de **Simion Bogdănescu**, beneficiază de o postfață generoasă, pertinentă și persuasivă din partea editorului-scriitor Valeriu Stancu.

Titlul volumului este, ca și ale celorlalte anterioare, incitant și inspirat: „a ursi”, în credințele populare înseamnă a hotărî soarta, destinul unei ființe abia născute; ursitoarele din basmele noastre nu aveau decât această menire; pe de altă parte, „ursin” este, după cum înfățișează prima copertă a cărții, un animal marin, asemănător scoicii, ale cărui glande reproducătoare sunt comestibile; (și fructele de mare bogdănesciene sunt bune la gust dar trebuie să știi să le deschizi...); de asemenea, într-un vers pillatian aveam să întâlnim asemenea ființe submersibile, misterioase și criptice: „*Pescui ursine rare mărărint cu luci de stea*”.

Sabia, spada sau paloșul (conform, *Dicționarului de simboluri*) sunt arme de penetrație, instrumente ale adevărului în acțiune și, după Boileau, „*Rien n'est beau que le vrai*”. Sabia cu care Alexandru cel Mare a tăiat nodul gordian simbolizează înțelepciunea de a înălțura obstacolele; de remarcat că lampa și garda săbiei se îmbină sub formă de cruce. „*Sabia este un simbol al puterii în stare să dea sau să ia viața*”. Ea „simbolizează forța solară”, cu înțeles falic, indicând o „energie generatoare”.

După izgonirea din Rai, Dumnezeu a așezat la răsăritul grădinii Edenului heruvimi cu săbii de flăcări pentru a păzi drumul către Pomul Vieții, paradisul devenind astfel „tărâmul interzis”.

Dar de ce „sabia tăcerii”? Din mai multe motive presupunem: există în popor superstiția potrivit căreia, în noaptea Sfântului Andrei, fetele care își fac pe ursită și aduc de la izvor, în toiul nopții, apă neîncepută, trebuie să păstreze pe tot parcursul drumului, legea tăcerii, altfel distrug „*vraja nepătrunsului ascuns în adâncimi de întuneric*” (Lucian Blaga).

Tăcerea ar fi, asemeni pământului necultivat o vreme, mai roditoare, orice creator având o perioadă de gestație înainte de a naște copilul său de spirit. Sunt tăceri mai grăitoare decât cel mai viu dialog, vorba poetului: „*Mi-e dor cumplit de-un clar de lună/ Și de-o tăcere dimpreună*”.

Însoțit de muzele sale: Bendis, Pythia și Nausicaa, poetul pribegește, asemenea lui Ulysse, pe „marea Egee” sau pe o mare de durere ori pe o „mare de rune” sau pe „mări sub pustiuri”, meditănd, într-o lume indiferentă sau chiar ostilă, asupra destinului său, asupra posterității, asupra staturii și statuii sale, asupra timpului și spațiului.

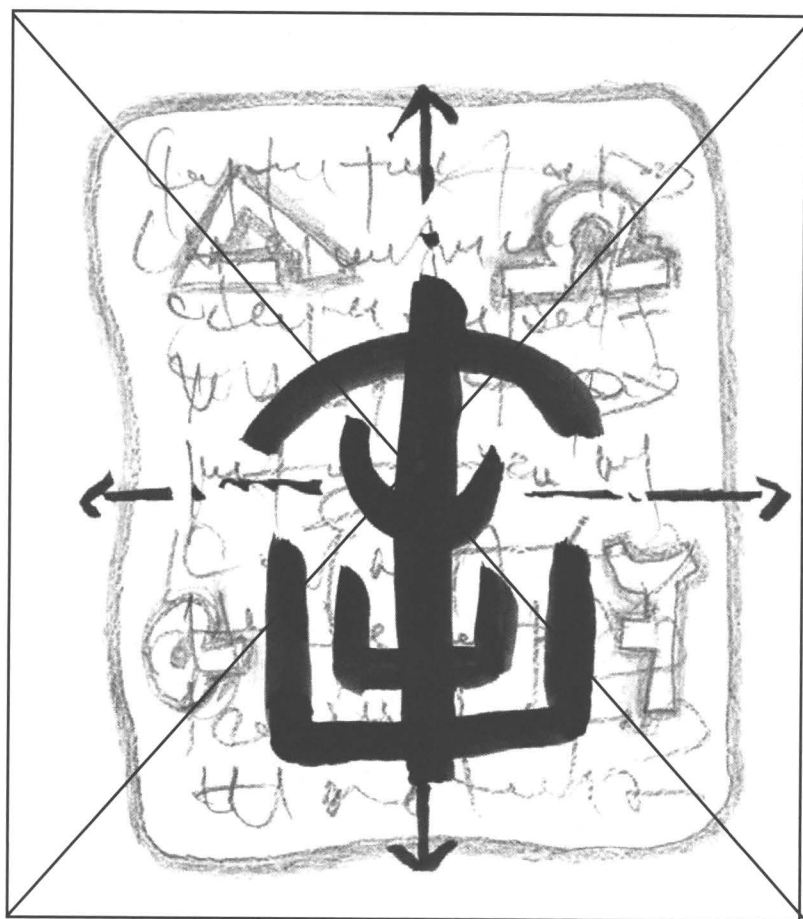
Izvoarele de inspirație ale acestui volum se duc, în timp, dincolo de practicile creștine, în stră-vechime: în descânțece, în vrăji, în magie, de aici și magia verbului și versului său.

În stilul poetic bogdănescian, încântă sintagmele inedite, metaforele surprinzătoare, personificările și alegoriile...

Când viorile lui Petrică sau Minulescu tac, se aude un solo de vioară cu-n arcuș stârnit de vânt ori o lacrimă cerească: „*Vioară albă, albă nimănu/ flori de cireș în degete-amăru/ licorn de zare, frăgezit licorn,/ mort muzical cu tine mă întorn/ Nu are struna voce s-o îndemn/ mă chinuie și demonul de lemn/ Nu urcă nota sacră peste grui/ cu ce să-nsânger spicul nimănu/ Vioară albă, un mormânt de ieri/ vinele mele strune nicăieri.*”

ARCA LUI NOE

ARCA LUI NOE

Lan Lan (China)

S-a născut în 1967 - Provincia Shandong.
A publicat cărți de poezie, eseuri și basme. E
scriitoare profesionistă în Provincia Henan.

Realitatea

Nu e ziuă, nu e noapte.
Nu e bine, nu e rău.
Un grup de oameni suferă.
Doar atât.

Ne e cuvântul absolut.
Cenușa aceasta de hârtii răspândite de vânt.

Un grup de oameni suferă.
Doar atât.

În pământul arat totdeauna
doar o femeie cu un coș în mână
seamănă fără nici o vorbă.

Spui ca vei pleca

Spui că vei pleca. E bine.
Asta înseamnă că nu mai ești.

Cine sunt eu atunci?

Ești pus înapoi în originea apei de timp
iar cuvântul m-a lăsat încet, încet
în malurile de trecut unde
zboară cenușa memoriei

Cine sunt eu atunci?

Traduceri de Gao Xing

CINSTIREA RECIPROCĂ A CĂRTURARILOR POLONEZI ȘI ROMÂNI

Nicolae MAREȘ

A fost meritul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, poate și al lui Ion Bianu, care cu siguranță au propus și susținut alegerea, la 20 martie 1890, printre membrii corespondenți ai Academiei Române, atunci când Polonia era de mult dezmembrată, a profesorului **Emil Kałuźniacki** (1845-1914). Astfel intră în Panteonul științific românesc eminentul slavist polonez, profesor de filologie slavă comparată la Universitatea din Cernăuți. Savantul se remarcase de ani buni în ochii românilor prin publicarea *Uricelor domnești* în „Akta grodzkie i ziemskie”, cât și a documentelor moldovenești și muntenesti (*Dokumenta moldawskie i multańskie*). Emil Kałuźniacki s-a mai remarcat și ca autor unor studii istorico-literare privind coloniile române în Galiția.

În 1888 îi apăruse *Evangeliarum Putnarum*, iar în 1896 *Actus epistolaque Apostolum*. A fost membru al Academiei de Științe din St. Petersburg și Doctor honoris causa al Universității din Cernăuți.

Peste opt ani, la 19 decembrie 1898, Carol I semnează decretul regal prin care se înființează consulatul general (onorar) de la Varșovia, condus de Iosif Landau. Pentru secolul al XIX-lea sunt două gesturi culturale și politico-diplomatice remarcabile din partea autorităților românești, încât le-am putea denumi de recunoaștere a Poloniei. Nu cunoaștem alte țări central sau sud est europene care să fi făcut gesturi similare.

După reconstituirea statelor unitare român și polonez, în noiembrie și decembrie 1918, primul membru de onoare străin al Academiei Române (28 mai 1928), dintre învățații polonezi, a fost renumitul mineralog și petrograf **Józef Morozewicz** (1865-1941), membru al Asociației Geologice a Carpaților, participant la reuniunea geologilor din 1927 de la București. A fost apreciat în România și pretutindeni în lume pentru studiile și cercetările chimice ale rocilor minerale, cât și ca descoperitor al câtorva specii noi.

Nicolae Iorga este primit, la rându-i, cu mare fast, la 18 iunie 1924, ca membru al Academiei de Științe și Arte din Cracovia (Akademia Umiejętności).

La 26 mai 1931, savantului român Nicolae Iorga i s-a decernat - din partea Universității din Vilnius - titlul de Doctor Honoris Causa, cu ocazia marcării a 350 de ani de la înființarea ei. Din răspunsul cordial dat alocuțiunii rostite de ministrul polonez la București, K. Szembek, reținem evocarea pe care istoricul o

face în planul raporturilor bilaterale: „De la emigranții polonezi de la 1863 melancolicii moldoveni au tras elemente de energie și entuziasm”. Referindu-se la tratatele dintre România și Polonia cerea, probabil, și din postura de prim-ministru: „să le transformăm în realități fecunde și să nu stea prin sertare”.

La 27 mai 1932, Academia Română a ales printre membrii corespondenți pe istoricul polonez, **Olgierd Górka** (1887-1955), fost atașat militar la București, în anii 1919-1921, profesor la Universitățile din Lwów și Varșovia, un apropiat al lui Nicolae Iorga. În anii '30 Olgierd Górka a descoperit la Munchen o cronică contemporană a lui Ștefan cel Mare, care a produs o mare vâlvă printre medievistii români, ea fiind publicată în 1931 în „Analele Academiei Poloneze” (1931), însoțită de un vast studiu intitulat: *Kronika czasów Stefana Wielkiego Moldawskiego* (O cronică a vremii lui Ștefan cel Mare) – demers științific reluat în paginile „Revistei istorice române” sub titlul *Cronica epocii lui Ștefan cel Mare – 1457-1499*. În 1932 a scris lucrarea „Akkerman et Kilia et la campagne de 1497” în care a făcut dese referiri la evenimentele din timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Dintre lucrările sale mai amintim de studiul: *Realitatea istorică și sensul poziției politice a Poloniei în sud-estul Europei* (1934).

Peste numai doi ani, Academia Română îi va alege, la 28 mai 1934, printre membrii de onoare străini pe **Stefan Mazurkiewicz** (1888-1945), profesor și decan al Facultății de Științe a Universității din Varșovia, conducător al *Școlii de matematică* din capitala Poloniei, specialist în calculul probabilităților și în teoria mulțimilor cât și pe cunoscutul matematician, **Waclaw Sierpiński** (1882-1969), profesor la Universitatea din Lwów din 1910; internat în Rusia în timpul primului război mondial. Din 1918 profesor al Universității din Varșovia, devine unul din creatorii principali ai *Școlii de matematică de la Varșovia* – cunoscut prin studiile sale din domeniul teorii numerelor, teorii mulțimilor, topologiei etc. Membru al Academiei Poloneze de Științe. Alegerea din mai 1934 a fost reconfirmată și după război, la 3 februarie 1965.

Fără a se declara expres a fi o reciprocitate, Universitatea din Varșovia acordă în vara anului 1934 titlurile de Doctor Honoris Causa academicienilor români: **Dimitrie Pompeiu** și **Gheorghe Țițeica**, în domeniul matematicii.

În timpul vizitei oficiale efectuată în România de șeful statului polonez, **Ignacy Mościcki** (1867-1946), la 21 iunie 1937, Academia Română îl alege printre membrii străini de onoare, cinstindu-l astfel pe fostul profesor la Universitatea din Friburg (Elveția), unde acesta condusese un laborator de fizică cu specializarea în electrotehnică și electrochimie. Se cunoștea că în 1913 cercetătorul s-a întors în Polonia și a înființat Școala Politehnică din Lwów, unde a condus catedra de electrochimie, iar din 1916 Institutul de gaze, transformat în Institut de cercetări chimice. Din 1921 a fost directorul Uzinei de produse azotice din Chorzow. Autor a importante invenții, printre care condensatorul electric (1904). Din iunie 1926 președintele Poloniei.

1934 – *Varșovia* – Universitatea acordă titlurile de Doctor Honoris Causa academicienilor români: Dimitrie Pompeiu și Gheorghe Țițeica, în domeniul matematicii.

Alegerea la 3 februarie 1965, ca membru corespondent al Academiei Române a fiziologului polonez de formație pavloviană, **Jerzy Konorski**. (1903-1973) deschide o nouă etapă în această cinstire reciprocă. Învățăturul polonez era cunoscut faptul că în 1934 a pus bazele unui laborator de studierea fiziologiei creierului, al Institutul de Fiziologie Experimentală de la Varșovia. S-a remarcat în studierea funcțiilor scoarței cerebrale prin metoda extirpărilor. Membru al Academiei de Științe din Varșovia și al Academiei de Științe din New York.

Tot atunci au mai fost aleși **Janusz Groszkowski** (1898-1984), eminent specialist în domeniul radioelectricității și electronicii, al tehnicii vidului, cu contribuții deosebite în elaborarea principiilor de funcționare și construcție a radarurilor. În timpul celui de al doilea război mondial a lucrat la sistemul de decodare a bombelor zburătoare V1 și V2, pus la dispoziția Londrei prin intermediul Armatei Naționale din Polonia. Doctor Honoris Causa al Politehnicii din Varșovia, Łódź și Gdańsk, al Academiei de Științe din Cehoslovacia, Ungaria, URSS, Bulgaria, Cuba. A mai fost ales istoricul Henryk Jablonski (1909-2003), membru al Academiei Poloneze din 1952, ministrul învățământului, luptător în mișcarea de rezistență din Franța, fost președinte al Consiliului de Stat, autor a numeroase studii legate de mișcarea socialistă.

În anul 1996, istoricul **Dan Berindei** a fost ales membru titular străin al Academiei Poloneze de Științe și Arte, când devine și președinte al Comitetului Național al Istoricilor din România.

La 27 iunie 1997, Academia română îl alege printre membrii de onoare străini pe geologul și cercetătorul polar polonez, **Krzysztof Birkenmajer** (născut 6 oct. 1929 la Varșovia). Cercetător la Institutul de cercetări geologice al Academiei Poloneze de Științe, s-a impus prin cele 13 expediții efectuate în Groenlanda și Antarctica de vest. Autor a peste 600 de lucrări în domeniul geologiei. A fost secretar al Comitetului Internațional de Cercetare al Antarcticii.

La începutul mileniului al III-lea, la 6 iunie 2001, Adunarea Generală a Academiei Române îl alege, prin vot secret, ca membru onoare din străinătate pe Suveranul Pontif, **Ioan Paul al II-lea**. Academicianul Virgil Cândea avea să sublinieze că: „Teologului și gânditorului aplecat asupra adevărilor eterne și problemelor de etică ale societății, chemat în ultimul sfert de veac să se pronunțe și să intervină în marile confruntări internaționale de la sfârșitul războiului rece, printr-o susținută acțiune de apărător al libertății și al demnității umane împotriva totalitarismelor de toate nuanțele, i-a fost dat să facă pași determinanți de apropiere între plan spiritual, gest așteptat de aproape un mileniu de la sfârșirea unității creștine și, astfel, a Europei”.

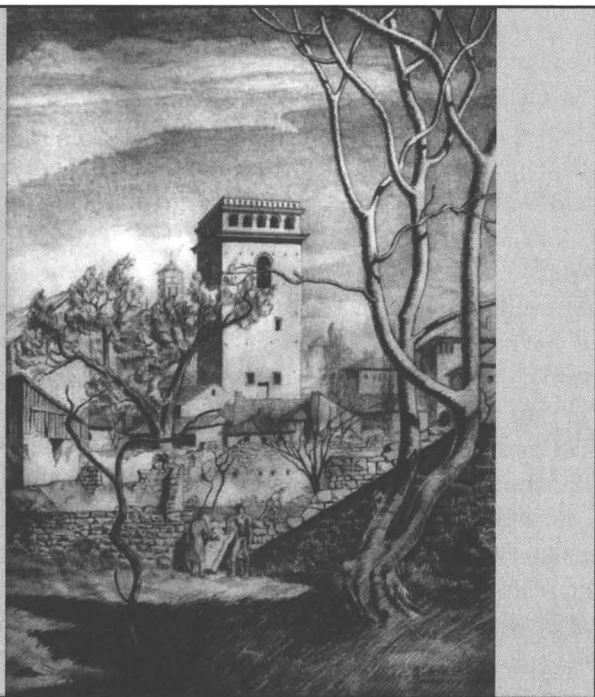
Virgiliu ONOFREI

Cred că dinaintea Providenței suntem egali, că în scurgerea timpului sub cerurile care ne privesc în tăcere neastâmpărul de fiecare zi, viața unuia nu e mai prețioasă decât a celuilalt și că odată cu dispariția unui om piere un univers irepetabil, de gânduri, de visuri și de sentimente.

Și totuși, ce rămâne după trecerea noastră ? Rămâne, pentru o vreme, urma faptelor, cele care ne diferențiază și ne dau măsura propriei vieți.

Unii sădesc un pom, ridică o casă, cresc un copil pentru a deveni om, iar alții nu fac nimic din toate astea. Pentru unii, viața e un ținut al veseliei pe care-l străbat fără bătaie de cap, adulemcând plăcerea ca un copoi în căutarea vânatului. Pentru alții, dintre îndemnurile lumii și ale propriei firi, lupta pentru a fi în față la împărțirea bucatelor este cea care le stârnește elanuri virile, le înfierbântă sângele, împingându-i în răspântiile vieții spre acumularea grăbită de averi, titluri și onoruri, prin care își evaluează existența mulțumiți de sine, înainte de a dispărea în ce-

Desen de **G.M. CANTACUZINO**
(colecția Muzeului Literaturii Române Iași - donația familiei)

nușa rece a stingerii definitive.

Toate sunt zădărnice, goană după vânt, spune Ecclesiastul, și poate așa ar fi spus, pentru a-și simți mai ușoară povara destinului, și G.M.Cantacuzino, el atât de brutal și de nedrept despărțit, în vremuri stricătoare de conștiințe și vieți, de ceea ce și pentru el, ca om, a avut desigur preț – soție și copii, bunăstare, succes și notorietate, ajuns la capăt de drum.

Un drum de suișuri și coborâșuri, cu preaplin de lumină și amarnice întu-necări, început în 1899 la Viena, și încheiat prematur, la Iași, la 1 noiembrie 1960, după ani de căutări și acumulări, dar nu doar pentru sine ci și pentru ceilalți, pentru noi toți, devenit astfel drum al dăruirii. Afând de un asemenea destin, însuși Ecclesiastul ar fi evitat să mai rostească sentința biblică și astfel, nu ar mai fi trecut în ochii lui G.M.Cantacuzino, pentru care „Totul are un sens, chiar dacă toate trebuie să piară”, drept un „fățarnic dezabuzat”.

Când a murit, în timp ce încă mai lucra la ansamblul Mitropoliei, muncitorii de pe șantier i-au cioplit o cruce de piatră pe care au scris Profesor Arhitect George Matei Cantacuzino. Ea îi stă la căpătâi în iarba „Eternității” și spune în două cuvinte, prea puține, care a fost menirea scurtei sale vieți.

A fost arhitect, unul dintre cei mai proeminenți ai perioadei interbelice, a fost și profesor, dar nu numai atât, acest pribeag pe căile artelor, în căutarea absolutului, a frumosului creat de Dumnezeu sau de mâna omului, pe care l-a sporit el însuși cu mintea și simțirea, lăsând urme statornice în cultura românească.

Nu se împacă statornicia cu pribegia, veți spune.

În lumea de azi, a competiției acerbe, eficiența maximă și specializarea de excelență într-un domeniu limitat sunt exigențe axiomatice ale reușitei.

Societatea are propriile nevoi și își creează algoritmi de funcționare, din care nu lipsesc aceste exigențe. Își creează și structurile profesionale potrivite, tot mai compartimentate, tot mai multe la număr și mai diminuate în cuprindere.

Acestea sunt cerințe obiective, desigur, născute din dezvoltarea cunoașterii și multiplicarea formelor de activitate umană, deci și a profesiilor și a derivatelor lor.

Pentru susținerea lor, societatea mănuieste abil bagheta magică a specializării, pe care o îndreaptă spre individul anonim, abstract, fără altă identitate decât cea cuprinsă într-un număr, cerându-i în același timp, contradictoriu, o adaptabilitate promptă la schimbările accelerate de pe piața muncii și din nomenclatorul de profesioniști. A te sustrage acestor tipare ce te restrâng, ascultând de chemări rebele dinăuntrul tău sau din afara ta, care-ți promit deschiderea, este după unii totuna cu rătăcirea spre ratăre, și de multe ori cei ce gândesc așa au dreptate.

În atari condiții modelul Renașterii rămâne pe soclul pe care l-a așezat istoria, nu mai coboară pentru oameni. Totuși, dacă societatea își rezolvă mai bine problemele fasonându-l pe individ potrivit nevoilor ei de eficiență maximă, mă

îndoiesc că acesta, captiv al unui spațiu restrâns și predeterminat, cu ambiția mereu ațâțată de stridentele chemări ale imperativului „be the best !”, se va vedea vreodată ca om deplin, adică liber. Liber în spirit, liber în aspirații, indiferent la ocheadele succesului rapid și cu orice preț, liber să răspundă chemărilor de lumină din sine sau din lumea cea mare de dincolo de nori, din care într-o zi va realiza că face parte.

Firește că pentru cel care nu aude nici o chemare, nici o șoaptă, nici venită din sine nici de aiurea, societatea, oferindu-i o ocupație prefabricată, precis delimitată, cu care să-și treacă viața de rutină, face o faptă bună, îl îngrădește dar îl și servește.

Ce faci însă, când cele cu multe chipuri ale frumuseții, artele, te cheamă irezistibil, iar în sufletul tău respiră nevoia vitală a zborului către ele ? Ce faci când chemarea muzelor devine polifonică, iar a te lăsa legat de catargul unei singure arte și al eficienței prin specializare unilaterală, oricât de plină de promisiunea succesului ar fi, nu te izbăvește ?

Faci ce a făcut și G.M.Cantacuzino, îți rupi legăturile și ascuți îndemnul muzelor, chiar dacă schela certitudinilor riscă să se rupă, încercându-te pe tine însuși îndoiala, chiar dacă unii vor vorbi în apropierea ta, pentru a te micșora, de diletantism, de lipsă de profunzime și de risipire.

Așadar, cine a fost George Matei Cantacuzino ? Poate că, ascultând de înscrisul de pe crucea de la „Eternitate”, ar trebui să reducem unghiul aprecierii sale la ceea ce a creat ca arhitect.

Cred însă că, dimpotrivă, trebuie să-l deschidem și, lăsând arhitecturii locul bisectoarei, ce i se cuvine de drept, să ne bucurăm de izbânda cantacuzină în alăturarea într-o singură ființare, a trei arte – Arhitectura, Pictura și Literatura, sub tutela unei vaste culturi, a unei neobișnuite înzestrări plurivalente și a setei de absolut, care au făcut posibil ca, în miezul secolului al XX-lea, în România să existe un Om al Renașterii.

În ultimii ani, petrecuți la Iași, a locuit într-o chilie umilă de monah și s-a dedicat cu obstinație muncii de creație. În arhitectură, pentru construcțiile și amenajările ansamblului de la Mitropolie, în pictură și acuarelă prin care portretează Iașul, locul unde „dorul și miresmele te copleșesc”, și în cuvântul scris, din care s-au născut „Scrisorile către Simon”. Trei arte, cărora le-a fost hărăzit un om cu egală vocație pentru fiecare dintre ele, un om al plenitudinii spirituale, de noblețe înnăscută, singular în cultura românească.

Pentru mine, artistul G.M. Cantacuzino și opera sa, multiformă și totuși unitară, deși folosind mijloace de expresie diferite, reprezintă un miracol. De miracol ține faptul că un om născut și educat, la începuturile sale, într-o altă cultură decât cea românească și în sunetele altor limbi decât ale celei vorbite de români, a ajuns să iubească atât de curat și să slujească atât de înalt România, această „Țară

de farmec și de puține virtuți, în care se găsesc câteodată eroi dar nu sfinți, nici filosofi, în care lumea moare ușor fără a ști să trăiască”. Un om care ar fi putut trece prin viață cu pas ușor, la brațul protector al unei genealogii prestigioase, pierdut în reverii sterile, înconjurat de fantezmele înaintașilor cantacuzini, sau să se irosească în saloanele parfumate ale protipendadei ori în bâlciul disputelor politice.

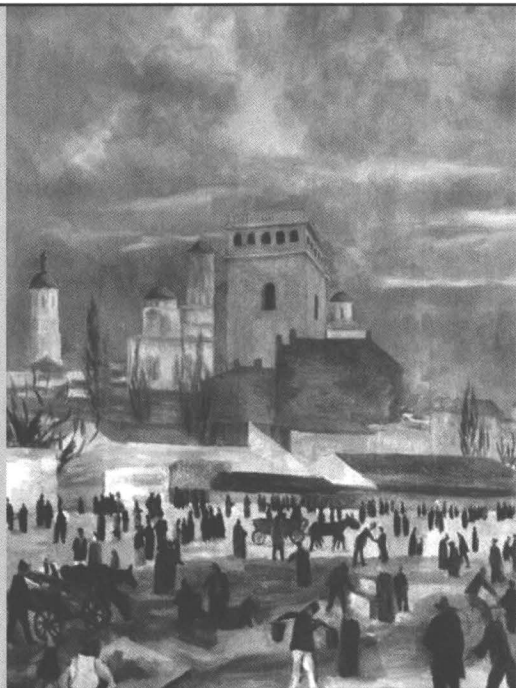
În loc de asta, el a adus în viața românească, așa cum îl elogia Tudor Arghezi, „o prezență activă cu mintea, cu brațele, a unui Cantacuzino, păianjenul unui blazon, din care a coborât pe firul lui, în șantierul eforturilor și speranțelor colective”.

Încercarea de a te apropia de el și de a-i cunoaște și înțelege opera clădită pe acest șantier îți cere să te familiarizezi cu paradoxul, să ai disponibilități pentru visarea contemplativă, pentru „lene”, cum o cunoaște el, dar și pentru aventura călătoriei în timp și spațiu pe puntea corabiei lui Simbad Marinarul, între orizonturi mereu schimbătoare ale istoriei, pe ape de atâtea ori ostile, către limanul frumuseții pure.

Acestea sunt condițiile primare ale unei întâlniri lui G.M.Cantacuzino înainte de a-i deveni tovarăș de drum, la care se adaugă sine qua non cultura.

Cunoașterea și înțelegerea operei sale cer timp și efort de cercetare, dar pentru ele primești răsplata unor continue revelații. Descoperindu-l pe el te descoperi pe

Desen de **G.M. CANTACUZINO**
(colecția Muzeului Literaturii Române Iași - donația familiei)

Dacia literară, nr. 2, 2011

tine însuși și descoperi o imagine pe care credeai că o știi, dar pe care nu ai văzut-o până acum zugrăvită cu atâta luciditate și afecțiune, imaginea lumii în care ți-a fost dat să te naști, bogata frumusețe, cultura, arta acestei țări numită România.

Prin el devii mai conștient de însemnătatea arhitecturii, „cea mai sinceră cronică a unei epoci”, cea care depune mărturie despre viața societății umane mai deplin și mai veridic decât tomuri întregi de istorie. Și înțelegi că demnitatea profesiei de arhitect ar trebui să rămână neatinsă de meschinărie, incultură și vulgarizare, că arhitectul are datoria „de a lucra cu pasiune la lucruri care sunt pieritoare, de a lucra la ele știind că sunt pieritoare, că va veni ziua când vor fi distruse și uitate, de a pune în ele tot ce sufletul are mai bun și mai scump”. Menirea arhitectului este, atât cât îl țin puterile și îl ajută împrejurările, de a crea armonii prin lumea de forme specifice, utile și frumoase, pe care le imaginează. Armonia este cea care reunește cele trei modalități artistice prin care s-au exprimat sensibilitatea, inteligența, spiritualitatea lui Cantacuzino, creativitatea sa. Trei înfățișări ale aceleiași aspirații spre armonie și echilibru, învățate de la marea cultură clasică, năzuință pe care o află împlinită în oricare din operele sale, fie de arhitectură sau artă plastică, fie literară.

El percepe foarte exact cerințele timpurilor moderne, urmare a transformărilor în plan social, tehnic și cultural, și definește misiunea socială a arhitecturii, nevoia ca ea să-și adapteze răspunsul, de la regândirea orașului la codurile formale ale esteticii moderne. Dar acestea din urmă, nu ca scopuri în sine, ca demonstrații ale unui spirit avangardist avid de propria-i afirmare, ci ca o consecință firească a evoluției spre înnoire.

Refractar față de orice formă de exces, se distanțează astfel în mod explicit atât de fanatici ai modernismului, cât și de conservatori, susținători ai tradiționalismului.

De altminteri, nici nu îl preocupă în mod deosebit confruntările de idei, dinamica Mișcărilor din Avangarda artistică europeană, ceea ce surprinde, desigur. Nici unul dintre protagoniștii acesteia, cu excepția lui Le Corbusier, nu își găsește locul în comentariile sale.

Înțelegând că epoca în care trăiește „aparține stilului funcțional și disciplinei constructive”, adoptă limbajul esențializat al funcționalismului în arhitectura hotelului Bellona și a vilelor de la Eforie, sau a blocului Carlton, de la București, dar o face cu măsură, fără exhibarea unor veleități avangardiste, și respinge cu hotărâre sintagma corbusiană „machine a habiter”, pe care o consideră inumană, cu totul străină de raporturile naturale ale locuinței cu realitățile geografice și culturale ale unui loc, concepție care, spune el, poate produce „coșmarul mașinii de locuit și a locuinței-mașină valabilă la Ecuator și la Polul Nord”.

Nu este preocupat nici de crearea unui stil personal, de imagine identitară imediat reconoscibilă, nici de o adeziune exclusivă la un curent sau altul, și cu

atât mai puțin la o modă sau alta.

În schimb, în creația sa arhitecturală de obiect, de la prima lucrare – Banca Crissoveloni din București, până la ultima – pavilioanele administrative ale Mitropoliei din Iași, după lucrările perioadei moderniste, sunt constant prezente armonia arhitecturii clasice, echilibrul, simțul măsurii. Ceea ce face însă valoarea exemplară a concepției cantacuzine este regăsirea aceluiași spirit și în rezolvarea relației dintre obiect și mediul de inserție, fie natural, fie construit, pe care o tratează dintr-o reală perspectivă contextualistă. Deși tema ca atare nu se înscrie în analizele sale teoretice decât colateral, eu cred că acesta este mesajul cel mai important al operei lui ca arhitect practician, care se adaugă temelor predilecte la care se referă opera sa de teoretician–tradiționalism și modernism, interpretarea arhitecturii populare, arta și tehnica, arhitectura și peisajul, personalitatea în artă etc.

În nici o împrejurare el nu neagă contextul, ci dimpotrivă, și-l asumă ca premisă a procesului de creație, încât arhitectura sa nu aduce nici o tulburare cadrului existent, ci se înscrie într-un dialog firesc cu el, ca părți ale aceluiași întreg.

Pentru aceasta, nu ezită să folosească limbajul formal pe care îl consideră a fi cel mai potrivit unui asemenea dialog. Se raportează în primul rând la locul intervenției, la caracterele lui și nu la situarea temporală a abordării stilistice, a opțiunii sale formale, refuzând un a priori în acest sens.

Așa se explică atât arhitectura din anii '30 a imobilului din Piața Universității sau o blocului Kretzulescu de pe Calea Victoriei, din București, cât și cea din anii 1956-1960 a ansamblului Mitropoliei de la Iași. În ceea ce privește această ultimă lucrare, expresia de inspirație palladiană a celor două pavilioane nu poate avea altă explicație decât abordarea contextualistă a temei arhitecturii monumentale într-un cadru insuficient structurat, însă cu un potențial urbanistic important, un cadru încărcat de semnificație, marcat de prezența a trei monumente de arhitectură cu trăsături distincte, dar lipsite de disonanțe.

Nu știu dacă rândurile pe care G.M.Cantacuzino i le scrie în 1960 lui Oscar Han despre dorința sa de „a pune un surâs latin pe fața gravă a acestui vechi oraș” erau doar un exercițiu de retorică epistolară de circumstanță, sau chiar exprimau o aspirație reală. Cred însă că beneficiul adus Iașului prin această intervenție, aflată în defazaj față de „estetica modernă” a timpului, stă nu în adaosul de latinătate primit, ci în întregirea unui ansamblu urban, făcută cu demnitate și discreție. Făcută într-o armonizare cu cadrul existent atât de izbutită, încât cele două pavilioane și amenajările adiacente lor și catedralei par a se afla acolo dintotdeauna, aparțin locului și-l înobilează. Nu cred că un adevărat arhitect, care înțelege că operele sale nu trebuie să fie monumente ale propriei vanități, își poate dori mai mult decât atât.

Aceasta a fost atitudinea, de esență morală, a lui Cantacuzino în întreaga sa

muncă de arhitect, pentru el a fi „bun artist” presupunând „umila râvnă a unei munci conștiințioase și continue, excluzând orice complezență față de acea artă și de acea muncă. Umilitatea e o zale care se poate purta și sub haine, pentru a te feri de veninoasele săgeți ale vanității și complezenței”.

Vanitatea și complezența, artificialul, gestică de paradă i-au fost străine și ca pictor. Pentru el, pictura n-a fost o pasiune oarecare, nici o „violon d’Ingres”, ci o expresie la fel de importantă ca arhitectura, a nevoii lui de poezie, de visare și de armonie. O confirmă valoarea picturii sale și o spune el însuși în „Scrisorile către Simon”: „Deoarece nu mi-a fost dat să fiu poet, și totuși am simțit nevoia de a mărturisi acele armonii, care nu se puteau fixa în cadențele dure ale spiritualității arhitecturale, am cerut picturii acele posibilități de exprimare care, paralel cu nevoia de a construi în funcția austerității canoanelor stricte, mă lăsau să trăiesc acele paradoxuri pe care lenea (contemplația n.n.), din copilărie chiar, îmi prilejuise descoperirea”.

G.M.Cantacuzino a fost o prezență recunoscută în arta plastică interbelică, expunând în Saloanele Oficiale de Artă ale vremii, operei sale fiindu-i dedicate cronici și cataloage pe care și-au pus semnătura nume consacrate ale culturii românești – Camil Petrescu, George Oprescu, Mac Constantinescu, Mihail Sebastian și alții.

E firesc ca în compozițiile sale, peisaje sau naturi statice, să fie vizibilă disciplina, rigoarea construcției, pe care i-a dat-o formația de arhitect, dar cine a avut prilejul să-i vadă lucrările, în special peisajele, a fost marcat de prospețimea culorilor, lipsite de violență, și de lumina inefabil de vie, care te absoarbe cu toată ființa în lumea poeziei.

În pictura sa, el nu experimentează de dragul experimentului sau modei, nici noi tehnici nici noi teme sau limbaje, a șoca nu se potrivește deloc cu propria natură și cu educația primită. Stăpân al meșteșugului deja consolidat stilistic, el te face părtaș la propria emoție trăită în fața frumuseții, poeziei peisajului românesc, pe care ți-o transmite în mod direct și sincer, nemăsluită de farduri care se pierd la prima apă de ploaie.

Tudor Arghezi, care i-a fost un consecvent admirator, și a cărui casă de la Mărțișor încă mai găzduiește câteva lucrări ale lui, scria astfel în catalogul expoziției din 1943, a lui G.M. Cantacuzino: „.....venisem să văd ce a mai putut să izbutească, după atâția ani de tăcere, a paletelor, arhitectul, și am plecat din mijlocul tablourilor lui, concentrate ca niște sonete, mai curat și mai întinerit. Fiecare din poemele în culori, din jurul nostru, surâde și rostește, parcă pe șoptite, farmecul pământului românesc.”

Îl reântălnim pe același Cantacuzino, arhitectul și pictorul, și în scrierile sale, adevărate poeme în proză, de la „Arcade, firide și lespezi”, „Pătrar de veghe” și „Izvoare și popasuri”, apreciate superlativ de Perpessiciu, Mihail Sebastian sau George

Călinescu, până la „Scrisorile către Simon”, un emoționant recurs la memorie, din care află cum se formează și cum respiră spiritul unei mari personalități.

Regăsim în paginile sale aceeași compănire, aceeași punte între emoție și adevăr, construită prin atitudinea sa morală și empatia cu pământul și oamenii României, cu luminile și umbrele ei, fără efuziuni sentimentale, critic adeseori, dar fără încrâncenări vindicative ca răspuns la suferințele îndurate.

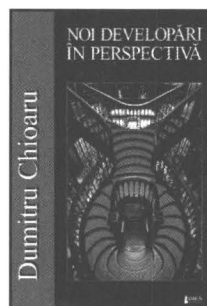
Incapabil de a face rău, imun prin înțelepciune la „răul și răutatea altora”, pe care le consideră „inerente naturii umane, ca naturala umbră pe care o proiectează binele”, în ciuda nedreptăților la care a fost supus, nu s-a “constituit în tribunal față de faptele altora”.

În vremurile pe care le trăim, încă ale confuziei și neorânduiei, în care mediocritatea și falsele valori sunt atât de ofensive în râvna lor pentru pricop-seală, iar calitatea autentică atât de firavă, chipul nobil al lui G.M. Cantacuzino, viața și opera sa sunt un reper pentru conștiință și pentru încrederea că viața poate fi trăită cu demnitate, de la început până la sfârșit.

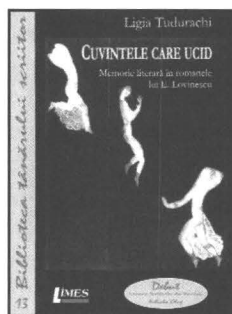
De aceea, pe cei tineri, în special pe studenții arhitecți, care își caută modele, dorindu-și să se construiască pe sine după chipul și asemănarea acestora, îi îndemn fără nici o ezitare să privească spre George Matei Cantacuzino.

Din același îndemn a venit și îndrăzneala de a-i așeza numele pe fruntea Școlii de Arhitectură din Iași, cu speranța că într-o zi, prin oamenii săi, ea va merita laurii acestui nume.

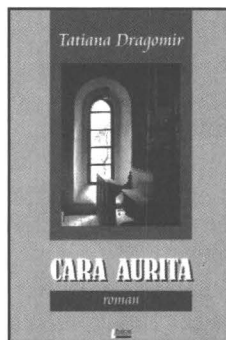
EX LIBRIS

Dumitru CHIOARU
Noi dezvoltări în perspectivă
Cluj-Napoca, Limes, 2010

Ligia TUDURACHI
Cuvintele care ucid
Memorie literară în romanele lui E. Lovinescu
Prefață de **Ioana Bot**
Cluj-Napoca, Limes, 2010

Tatiana DRAGOMIR
Cara aurita. Roman
Cluj-Napoca, Limes, 2010

CASA-MUZEU: IMAGINE-SIMBOL A OMULUI ȘI OPEREI

Constantin PARASCAN

Descoperirea elementelor lămuritoare privind relația între *eul empiric* și *eul profund* atunci când avem în vedere fie realizarea unei biografii literare, fie organizarea unei case-muzeu, fie și doar înțelegerea mai exactă a vieții și operei unui scriitor este obligatorie pentru orice istoric literar.

Este un loc comun faptul că între om (scriitor) și opera sa există nenumărate chei cu care putem pătrunde și lumina fie biografia (omul comun, cu preocupările sale, cu mediul în care a trăit și scris), fie scrierile sale. Cele două universuri se află într-o perfectă complementaritate și interdependență.

Astfel, și atunci când se scrie o biografie și atunci când se dorește doar a o înțelege și recepta ca un simplu consumator de literatură, trebuie lămurit faptul că eroul (scriitorul) e necesar să fie privit și ca om obișnuit (neobișnuit) și ca artist obișnuit (neobișnuit). Iar într-un artist se află proiecția sugestivă, reflectarea simbolică a sumei caracteristicilor omului obișnuit.

„*Personalitatea omenească* – omul practic cu desfășurarea vieții lui de la și dinainte de naștere, și până la moarte, împreună cu toate împrejurările mediului și momentului sub influența cărora se dezvoltă – este deosebită, prin *esență*, de *personalitatea artistică*, adică de însușirile sufletești pe care le descoperim cristalizate în oprea genială a omului care a creat-o.

Personalitatea omenească dă *materia brută* a operelor de artă – materialul de percepție analitică sau de percepție sintetică simplă. Acest material se subordonează ființei fizice a individului, existenței lui pragmatice, ce se desfășoară, ca obiect, în formele de *spațiu, timp și cauzalitate*”.

Înțelegem, astfel, că „realitatea fizică” este altceva decât „realitatea artistică”. Și de aici că *viața obișnuită* este altceva decât *viața artistică* (sau a artistului). Mai simplu: avem de-a face, când e vorba de un creator, cu un *eu empiric*, „care, în fond, este trăirea datorită căreia omului i se cristalizează conștiința că el *există*, omul este *incadrat* în existență, *participă* la ea, ajunge să simtă că face parte din marea unitate a lumii”, și cu un *eu profund*, esența esențelor ființei creatoare. Și, arată în același studiu Liviu Rusu, „poezia și arta cu valoare estetică nu izvorăște decât din imanențele eului autentic”.

Iată cum cei doi teoreticieni (M. Dragomirescu și L. Rusu) au văzut și teoretizat existența celor două *euri* (empiric și profund) care „coabitează” în același timp și în același individ (creator). Înțelegerea relației subtile între acestea duce la evitarea suprapunerii naturii celor două euri ca și analizarea ponderii și a rolului fiecăruia și la înțelegerea relației subtile dintre acestea.

Există multe similitudini între o biografie literară și o casă-muzeu. Și o bio-

grafie și o casă-muzeu (expoziția în sine cu toate obiectele și tot ambientul din vremea când a trăit scriitorul) trebuie să fie *științifice* (folosindu-se o reconstituire riguroasă, pe baza documentelor, actelor, mărturiilor, autobiografiilor, jurnalelor, scrisorilor etc.”. Și biografia și casa-muzeu trebuie să fie *exacte*. Astfel fiecare cititor, vizitator caută nu numai în operă asemănări cu eroii exemplari, dar și într-o *biografie* și într-o *casă-muzeu*... punți de legătură cu scriitorul biografiat, ilustrat muzeografic. Nici *biografia* și nici *casa-muzeu* nu trebuie să inventeze, să atenueze, să coloreze, să înfrumusețeze, să ascundă sau să argumenteze calități și defecte, „ci numai să destăinuie simplu etapele unei vieți. Curiozitatea noastră pentru destinul uman în genere și admirația pentru virtutea dusă la o mare potență fac să vibreze totul”.

Atât în scrierea unei *biografii literare* cât și în realizarea unei *case-muzeu* izvoarele pot fi:

- documentele de arhivă (acte personale, acte de familie, acte privind epoca, locul originar, acte privind viața obișnuită și cea de scriitor;
- scrisori trimise și primite, scrisori ale altora, jurnale, autobiografii scrise până la acel moment;
- mărturii ale membrilor de familie, verbale sau scrise;
- mărturii din presa vremii;
- anecdote;
- scrierile (toate) ale autorului biografiat ori ilustrat muzeografic.

De modul în care sunt folosite izvoarele și de proporția acestora depinde identitatea, originalitatea și culoarea unei *biografii* sau a unei *case-muzeu*.

Mai întâi ochiul critic trebuie să fie foarte atent pentru a selecta doar ceea ce

Expoziția documentară „Ion Creangă“, corp B
(Arhitect **Virgiliu Onofrei**)

este semnificativ și (fără nici un dubiu) autentic și adevărat. Ne referim și la documentele scrise (scrisori, jurnale, autobiografii, mărturiile contemporanilor și mai cu seamă anecdotele). Mare atenție atunci când folosim anecdota, și doar pentru a ilustra un detaliu, fiindcă „Răutăcioasă sau binevoitoare, dar întotdeauna exemplară, anecdota se limitează astfel la necesitatea de a *ilustra* un om *ilustru*, de a-i schița caracterul, de a trasa câteva linii din istoria vieții sale”.

În ce privește atitudinea față de izvoare (atât în realizarea unei *biografii* cât și în a unei *case-muzeu*) s-a spus că „problemele ce stau în fața biografului sunt pur și simplu aceleași cu problemele ce stau în fața istoricului. Lui îi revine sarcina să interpreteze documentele, scrisorile, relațiile martorilor oculari, memoriile, declarațiile autobiografice de care dispune și să rezolve problemele de autenticitate a mărturiilor, de credibilitate a martorilor”.

Problema pe care ne-o punem acum (urmând cumva relația *biografie-operă literară* dar căutând legăturile și cu *casa-muzeu*) este în ce măsură opera literară este un document pentru biografie, pentru realizarea unei case-muzeu și în ce măsură biografia sau casa-muzeu explică și elucidează produsul literar propriu-zis. Și, mai departe, „Este oare îndreptățit biograful (și, desigur, și muzeograful) să folosească în munca lui mărturia operelor literare? Sunt într-adevăr utile și importante pentru înțelegerea operelor însele rezultatele biografiei literare? (Si, adăugăm noi, ale unei case-muzeu). De obicei se răspunde afirmativ la ambele întrebări”. Realizate după normele schițate mai sus, și *biografia* și *casa-muzeu* vor fi judecate în raport cu: - lumina pe care o aruncă acestea asupra operei; - ca mijloc de a studia omul de geniu; - ca izvor de materiale pentru cercetarea sistematică a psihologiei scriitorului și a procesului literar.

„Discutând despre *operă* și acceptând, ca un dat fundamental, prioritatea și autonomia ei, suntem nevoiți să ne gândim, totuși, și la cel care a scris-o, la omul pe care *noua noua critică* l-a eliminat din ecuația analizei. Nu este vorba de a ne întoarce la biografismul beuvian (la detestabilul procedeu de a explica opera prin viața autorului”.

În multe cazuri, mai cu seamă al scriitorilor de geniu, „opera creează un mit al autorului, după ce autorul a creat o operă care, prin forța ei, a intrat în mit”. Este situația scriitorului Ion Creangă, al scrierilor acestuia și al casei-muzeu din Iași, dedicată acestuia, pe care l-am ales ca subiect al demonstrației noastre.

De-a lungul anilor, relația *creator* (biografia sa) – *operă* s-a bucurat de toată gama ce poate fi imaginată. Nu ne mai oprim acum la opiniile (de multe ori contradictorii) ale unor Sainte-Beuve, Proust, Mallarmé, Valéry, ale psihanalizatorilor, care pe rând, neagă sau recuperează *biografia*. Și vom arăta cum casa-muzeu este (sau trebuie să fie) o imagine-simbol a omului și operei, precizând încă o dată că „Nu există o opoziție tranșantă între imaginația literară și documentul autentic; între ficțiunea operei și adevărul unei vieți; între intuițiile personale ale biografului și mărturiile (chiar revelațiile rudelor); între existența efectiv trăită a celui alt (a autorului biografiat).” Un biograf, un muzeograf pot proceda precum „istoric” sau ca „romancierul”. Ei „construiesc” un univers asemenea, care ilustrează, consonează cu omul și artistul.

Expoziția, casa-muzeu recrează imagini. Personajul „Creangă”, personajul „Eminescu” (subiectivități în fond, *imaginari* care au ca instrument de identificare

imaginile) vor fi tratați ca *ficțiuni* la puterea a doua. Sau ca *ficțiuni* reflectate prin două lentile din aceeași familie dar cu puteri crescătoare.

R. Barthes a dus o luptă permanentă contra seducțiilor imaginarului. Este drept că el avea oroare de orice imagine a sa, de orice fotografie reprezentându-l. „Nu sunt eu ăsta” exclama. După el biografia este o „porcărie”, pentru că „încorsetează subiectul în imagini”, acesta considerându-l pe creator, ca și alți autori, mult mai complex decât apare într-o biografie. Cu atât mai mult într-o casă-muzeu. Și totuși, realizată după normele generale ale unei biografii, ca și după cele specifice unei expoziții muzeale, casa-muzeu vorbește, ilustrează, închide în ea esența creatorului, a vieții și operei sale, a procesului creator, o sinteză, în fond, o *imagine-simbol*. „Lectura” acesteia se poate face în cel puțin două moduri.

Cel dintâi are în vedere faptul că vizitatorul știe destule lucruri despre viața și scrierile unui autor. Cel de-al doilea se referă la vizitatorul care nu știe absolut nimic despre omul (creatorul) (și despre ce a scris acesta) a cărui casă-muzeu o „citește”. Dacă aceasta este realizată după normele numite mai sus, fiecare va înțelege cel puțin *ceva* care exprimă esența. E tocmai *imaginea-simbol*.

Și aici, triungiul de aur - *vorba-scrisul-imaginea* - este hotărâtor în receptarea acestui „univers”. În acest sens, luăm ca exemplu *Muzeul „Ion Creangă”* din Iași. Primul element, care poate lipsi, dar dacă e prezent are un rol de *introu* de foarte mare importanță, este *vorbirea*. Și doar câteva lămuriri privind timpul când a trăit și scris, cum era ca om și scriitor, care este esența operei, izvoarele de inspirație, cultura sa, locul său în literatura română și în literatura lumii vor deschide „drum” spre înțelegere. *Scrisul și imaginea*, în cazul în discuție, sunt prezente în expoziția documentară „Viața și opera lui I. Creangă” (cuprinzând texte de istorie literară, fotografii, cărți, manuale, hărți, acte personale, documente etc.). (Tot aici se înscriu și pliantele și alte tipărituri despre autor și casa-muzeu.)

Imaginea-cheie, imaginea-simbol se rotunjește prin *casa-muzeu*, prin *Bojdeuca* în care a trăit și scris Ion Creangă și-n care a rodit și prietenia legendară cu Mihai Eminescu. Este un truism faptul că o casă, atât în exterior, ca arhitectură, cât și în interior, „vorbește” despre proprietar, despre cel care o locuiește, despre cel care transferă din ființa sa locului, locuinței.

Să imaginăm acum un străin venit din lumea mare la *Bojdeuca* din Țicău (așa cum ne-am propus pentru demonstrația noastră), adus, desigur nu de o călăuză de naționalitate română care știe, totuși, câteva lucruri nu despre „copilăria copilului universal”, dar despre copilăria sa, de poveștile și *Amintirile...* lui Creangă. Doar întâmplarea sau curiozitatea născută de o imagine dintr-un ghid al muzeelor din Iași sau din România. Ce va înțelege despre „patronul” acestei locuințe ciudate? Repet, chiar dacă nu are nici o informație despre om și opera sa și nu e doar un copil ci un om ajuns la maturitate, și, desigur, în vizită și la noi, înseamnă că a mai văzut câte ceva în această lume.

De la prima „ochire” va înțelege că se află într-o margine nu de oraș ci de așezare rurală, primitivă chiar. Poate fi, desigur, și un moft de artist, dar poate fi și o măsură a potențelor financiare ale locatarului. Vizitatorul nostru va fi încântat, întrucât,

venind din lumea civilizată, zgomotoasă, poluată, ruinătoare de energii visătoare, va descoperi aici o oază, un Eden, un colț de rai. Imaginea exterioară trimite într-un anumit timp. Dispariția altor case, poate asemănătoare, ajută la situarea într-o anumită epocă. Materialul, arhitectura cu dimensiunile ei, poteca îngustă, vegetația rustică, gardul împrejmuitor... toate vorbesc despre om. Se apropie. Dimensiunile nu se măresc. Dimpotrivă. Ferestrele-s în cruce și de dimensiuni piticești. Pragul de sus e mult prea jos, iar vizitatorul trebuie să se aplece. Ca în templele vechi... se poate spune. Aici nu se intră cu fală ci cu o anume cuviință. Deși modest, pare un loc sacru. Puntea întinsă spre vizitator e ademenitoare. Acesta își va da pălăria sau alt ornament jos, se va descoperi adică. Mică dar îndămânoasă, ca o fată harnică, gospodină și pricepută la toate cele, din România rurală, cea din vis, din portretele lui Grigorescu sau ale pictorilor flamanzi sau italieni. Străinul nostru va înțelege și intrând în *casa-muzeu* că nu s-a înșelat în judecata sa încă de când a ajuns în Dealul Sărării și a privit în această Vale a Plângerii, în Râpa Țicăului.

Căsuța are două încăperi și un cerdac cu vederea spre niște dealuri mioritice. În bucătăria din stânga cuptorul adună în jurul său lumina înțelegerii. Sub horn: ceaul, pirostriile, oale... e clar. Mai ales că în apropiere se află măsuța cu străchinile din veac și lingurile de lemn plutind în udătura gustoasă. Da. Aici se făceau bucatele și se mânca. Domină lemnul (vase pentru unt, pentru brânză, usturoi etc.) Culori vegetale, armonios îmbrățișate în covoarele de pe podele, paturi și pereți. Icoana Maicii Domnului lămurește apartenența la ortodoxie. Sfeșnicile și cădelnițele trimit la viața de preot. Paturile înguste, în adevăr laițe originale, decupate din trunchiuri mari de copaci, așezate pe lângă pereți, vorbesc despre utilizarea ingenioasă a spațiului. Scaunele pe care stătea și scria trimit, de asemenea, și vorbesc despre gustul pentru simplitate și utilitate. Uneltele de scris: tocul de lemn, călimara de metal fără valoare materială deosebită, lampa cu gaz îi „povestesc” vizitatorului nostru despre o lume, o epocă, un om, un creator mai aproape de esențe, de natură, de lucruri simple și utile, comunicarea cu divinitatea, cu eternitatea făcându-se mai ușor și mai direct. Poate că încearcă să-l „rupă” pe Creangă de aici și să-l așeze într-un castel medieval, sau chiar modern. O floare de munte sau un copac nu vor trăi într-o glastră, într-un spațiu străin naturii proprii.

Astfel, sintetizând, vizitatorul nostru va înțelege, prin acest exponent, prin această *casă-muzeu* a unui om și creator neasemeni, în care fiecare obiect-imagie a contribuit la realizarea sintezei, a *imaginii-simbol*, va înțelege, chiar necunoscând până atunci ce a scris Ion Creangă, ceva din firea românilor, din veacul al XIX-lea românesc, din natura acestui om-creator și poate îi vor veni în minte vorbele Ecclesiastului.

Cu cât vor fi expuse mai multe obiecte memoriale originale, documente, scriori etc. , selectate după criteriile științifice, ordonate într-un sistem coerent, sugestiv, ca într-o biografie, (acolo însă în scris), cu atât se va realiza o mai reușită, sugestivă *casă-muzeu* care să închidă în ea *imaginea-simbol* a omului și operei.

BESTIARUL LUI DIMITRIE CANTEMIR: VEVERIȚA ANONIMĂ*

Bogdan CREȚU

Atât de neînsemnată este prezența Veveriței în acțiunea romanului *Istoria ieroglifică*, încât am avut dubii serioase dacă merită inclusă în acest bestiar ca un membru cu drepturi depline ori trebuie pur și simplu părăsită în rândul gloatei din care nu are forța necesară pentru a se desprinde. Personajul (care nu devine și ac-tant) este mereu menționat într-o enumerare, alături de frații săi, fiii Apariului: Pardosul, Râsul, Hamleonul. Aceștia se remarcă, fiecare în grade diferite, ca duș-mani ai Inorogului; important este însă faptul că ei joacă un rol în rețeaua de in-trigii care se țes în jurul eroului, Hamleonul fiind inima acestei vânători ticăloase. Oricum, ceilalți dau dovadă de energie, se află în continuă mișcare. Veverița în schimb trăiește în umbra lor: nu se remarcă prin nici o inițiativă personală. Din cele cinci menționări de-a lungul (și de-a latul) cărții, ea nu apare niciodată independ-entă. Este mereu un simplu nume într-un șir. E clar că este condamnată la un anonim pe care nu are cum să-l părăsească.

Fapt este că nu diferit este statutul său în bestiariile antice sau medievale. Acest animal nu a fost niciodată luat în serios. Astăzi ea populează multe desene animate (vă mai amintiți de Chip & Dale?) ori cărți destinate copiilor, intrând deja în mentalitatea noastră ca un animăluț extrem de agil și de simpatic. Ei bine, ea nu a fost mereu percepută în acest mod. Buffon se lăsa și el impresionat de ghidușilele rozătoarei și remarca faptul că ea este "una dintre cele mai simpatiche creaturi"¹. Dar naturalistul francez aparține unei alte epoci decât cea care a creat simbolurile animaliere. Câtă vreme creștinismul nu se împusese ca religie autoritară, veverița era un animăluț care îi lăsa pe oameni indiferenți. Plinius (VIII, 58) nu reține decât o eventuală utilitate pe care ea ar putea să o aibă: "Și veverițele prevestesc furtu-nile și, după ce își astupă scorbura în locul pe unde suflă vântul, își sparg o des-chizătură în altă parte. În celelalte privințe, au ca învelitoare o coadă destul de stufoasă"². Sigur, ce altceva să atragă atenția dacă nu coada stufoasă, care îi jus-tifică și numele, după cum ne informează un dicționar modern: Aristotel a folosit pentru prima oară cuvântul "skiouros", în care "skia" înseamnă umbra, iar "oura" - coadă. Prin urmare, veverița este animalul care stă la umbra propriei cozi³. Să re-cunoaștem: nici nu existau motive întemeiate pentru ca anticii să își îndrepte aten-ția asupra acestui inofensiv animal, câtă vreme imaginația lor era ocupată cu mai marii ierarhiei bestiariului. Așa se face că veverița lipsește din mai toate culegerile de fabule ale lui Esop, Fedru, Avianus, din *Metamorfozele* lui Ovidius. Aristotel o uită și el în tratatul său despre animale.

A trebuit să vină creștinismul, cu prejudecățile sale dogmatice, pentru a mo-difica viziunea aceasta neutră. Chiar dacă veverița lipsește din marile cărți ale

Evului Mediu, din *Fiziolog* mai ales, dar și din *Etimologiile* lui Isidor din Sevilla, prin urmare absentează din mai toate bestiariile, ea nu i-a lăsat indiferenți pe medievali. În primul rând, înfățișarea sa o predispunea la a deveni o victimă imaginației aprinse: culoarea o condamna la oprobriu. Michel Pastoureau detaliază, în lucrarea sa *O istorie simbolică a Evului Mediu Occidental*, că tot ceea ce era roșu atrăgea automat blamul medievalilor: Iuda era cel "cu părul roșu", la fel cum orice animal cu blană roșcată era trecut automat în bestiariul infernal⁴. Într-o altă carte, istoricul francez readuce în discuție "aspectele rele ale roșului: mânia, violența, desfrâu"⁵. Firește, alături de vulpe și urs, veverița nu a scăpat, chiar dacă nu a fost considerată la fel de malefică. Ea a preluat toate trăsăturile culorii sale. În plus, aspectul său întunecat o predispunea la o reputație negativă: "În bestiariul medieval, ne asigură același reputat medievalist, toate animalele cu blană sau cu opene întunecate sunt, dintr-un motiv sau altul, neliniștitoare sau funeste. Se consideră că ele ar întreține relații privilegiate cu lumea nopții și a morții, animalele brune fiind adeseori considerate mai rele decât cele negre, deoarece par să reunească culoarea tenebrelor și cea a flăcărilor infernului"⁶. Degeaba o descrie Albert Magnus obiectiv în cartea sa *De animalibus* (XXII, 134): „PIROLUS Este puțin mai corpolentă decât o nevăstuică, dar nu la fel de lungă. (...) Ca restul din familia rozătoarelor, aceste animale au incisivi lungi pe falca de jos. Sunt animale foarte active, neobosite"⁷; o asemenea perspectivă cuminte, neutră nu convenea imaginarului medieval, obișnuit să transforme în simbol orice trăsătură a lucrurilor sau a ființelor. Veverița trăia în umbra pădurii, ambient prin excelență dubios și părea a nu avea stare. Prin urmare, imaginea sa pentru medievali se cimentează definitiv în sens negativ. Cu riscul de a abuza de citate, redau această imagine sintetizată într-un foarte bun dicționar: "Veverița este «mămuța pădurii», după cum scria un autor german din secolul al XIV-lea. Trecea drept leneșă, lubrică, proastă și avară. Cea mai mare parte din timpul său este consacrată somnului, hârjonelii cu semenii, jocului și săriturilor prin copaci. În plus, stochează mai multă hrană decât are nevoie – ceea ce este un păcat foarte grav – și nu își amintește ascunzătorile pe care le folosește – ceea ce este semnul unei mari prostii. Blana sa roșcată este semnul exterior al naturii sale rele"⁸.

Înarmați cu aceste informații, să trecem acum la textul lui Cantemir. Veverița din *Istoria ieroglică* este, mai întâi de toate, anonimul prin excelență. Nu are nici măcar forța de a se pune în slujba binelui sau a răului conform propriilor opțiuni, propriilor credințe. Dimpotrivă: basculează, odată cu frații săi, dintr-o tabără în alta, fără ca acest lucru să influențeze în vreun fel intriga romanului. Inițial, face parte dintre nedecisi: "Lupul de pre semnele ce videa, precum tovarășii săi nu cu bune duhuri să poartă bine cunoștea, însă nédejdea într-altă socoteală își punea, adecă ca când lucrul la ivală ar vini, Pardosul și frații lui, Râsul și Hameleonul și Veverița, cu gura deschisă, în glasul mare vor striga și partea dreaptă vor ținea"⁹. De bunăcredință sau pur și simplu naiv, Lupul tot mai trage nădejdea că aceștia se vor lăsa convinși prin forța argumentelor, deși îi bănuiește de intenții meschine, ascunse. Ceea ce nu este cazul, ei fiind intriganți prin excelență, mergând acolo unde pot găsi un profit pentru ei. Dar să nu trecem mai departe fără a observa un lucru: deloc întâmplător, între frații săi, Veverița este menționată la sfârșit. Este și un

semn al locului pe care îl ocupă în ierarhie. Acest moment de expectativă a fost însă precedat de unul în care fii Apariului fuseseră aliații Inorogului. Așa îi pomenește acesta atunci când, la jumătatea cărții, îi detaliază Șoimului istoria conflictului dintre familia sa și Corb: "Deci Vidra, epitropiia pre acele vremi fiind, de pururea jalobă și grele pâri cătră Corb trimeata, precum Inorogul, Filul, Lupul, Pardosul, Râsul, Veverița și încă alte câteva din jigăanii ascultării și stăpânirii ei nu vor să să supuie, ce în tot chipul statul monarhiii să tulbure și tot trupul publicăi spre răzșipă să aducă îmblă" ¹⁰. Prin urmare, ei au fost inițial niște răzvrățiți, considerând că dreptatea era de parte fiilor Monocheroleoparadalisului și că domnia nu i se cuvenea Vidrei. Aveau încă bărbăția (îmi dau seama, cum să nu, că este ca-raghios să asociem bărbăția cu o veveriță) de a înfrunta tirania Corbului și de a susține cauza dreptății cu riscul de a părea nu doar anarhiști, ci chiar complotiști împotriva ordinii statutului. Să notăm că și de această dată Veverița încheie lista. Dar acele vremuri eroice aparțin trecutului. Imediat după convocarea dobitoacelor și a păsărilor, cei patru frați trec de partea Corbului și semnează, e drept, alături de majoritatea covârșitoare a celorlalți, "hirograful" care le atestă adeziunea la cauza Corbului. Trecerea în tabăra dușmană este astfel pecetluită.

Schimbând macazul, Veverița nu câștigă consistență. Ea rămâne tot un anonim, pe câtă vreme frații săi devin agenți de bază ai Corbului. Sigur, sunt ticăloși, dar măcar sunt plini de viață. Țin totuși, în pofida devotamentului lor față de tiran, ei nu merită respectul care se cuvine unor slugi credincioase. Nobilul Șoim nu uită să-i amintească asta Corbului, în curajoasul rechizitoriu pe care i-l face în cea de a X-a parte a cărții: "Pardosul, Râsul, Hameleonul, Veverița și alaltă a Apariului simenție toată, carii într-această dată pentru epitropiia Strutocamillii a sta și cu gurile priietini a să arăta să văd, în cea veche și nemutată a lor fire, bună nedejde am că nice pre mine rău chititoriu, nici prorociile mele ceste de acmu minciunoase să iasă vor lăsa, ce peste puține dzile, sau cu scrisoarea (căci cu gura între dânșii încă de mult a le sfârâi au început), sau cu fapta aievea și de adevărate să le arete și pre cel din moșie și pre cap giurat neprieteșug, în theatrul a toată lumea, cu dobe și cu surle să-l scoață. Au nu sint aceștea carii de la toate stărvurile, cu hărăieturi și cu clănțăieturi, ne probozesc? Au nu sint aceștea carii ar pofti nu numai unghi, plisc, ce așeși nici pene, nici tuleie să nu ne rămâie? (că tot împotrivnicul paguba nepriietinului dobândă și toată scăderea lui adaogerea sa socotește). Nici neamul dulăilor decât aceștea în răutate mai gios sint, macar că într-această vreme, mai mult părtași și priitori monarhiii noastre decât jiganiilor ce lor șie de asemenea s-ar părea, ce *adevărul ieste că toți aceștea folosul privat caută și dobânda chiverniselii hirișe cearcă, carile ori cu ce mijloc a le vini ar cunoaște, cu acela a să sluji nu să îndoiesc*" ¹¹ (s.n.) Prin urmare, Șoimul intuiește perfect psihologia acestor slugi lipsite de demnitate, care, de vreme ce au trădat o dată, o pot face și a doua oară fără ezitare. Spre deosebire de Hameleon, a cărui ură capătă aspecte patologice care îi dau o motivație solidă, ceilalți frați nu sunt capabili să creadă într-un ideal sau să slujească o cauză din proprie convingere. Trecerea lor în tabăra păsărilor se justifică doar prin dorința de câștig. Lacom, lipsite de scrupule, aceste perspnaje sunt, în ochii celui care trece fără ezitare de partea adevărului, tot ce poate fi mai demn de dispreț. Sigur, pe această listă Veverița ocupă iarăși poziția din urmă.

În fine, ultima menționare a acestui personaj lipsit cu totul de discernământ confirmă pronosticul Șoimului: atunci când vrăjile se leagă împotriva Corbului, fii Apariului ies prompt din scenă, pentru a nu fi afectați: "Atuncea Pardosul, Hameleonul, Veverița, Guziul cel orb și alalți pre lângă dâșșii toți, în toate părțile să împrăștiară, așe cât pre toți de odată mreajea a-i cuprinde nu putu"¹². Este semnul lașității, al lipsei de principii tipic levantine.

Are rost să mai observăm locul Veveriței în această detestabilă masă? Ea nu se poate remarca nici măcar printre ticăloși. Probabil că, pentru un astfel de personaj lipsit întru totul de orice sclipire de personalitate, până și mediocritatea ar fi un termen prea blând.

E greu de decis dacă principele moldav era adeptul viziunii întunecate, dogmatice, specifice mentalității medievale sau avea o perspectivă neutră. Înclin mai curând către cea de a doua ipoteză, mai ales că este vorba de un animaluț extrem de familiar spațiului moldav. Probabil că a ales această mască tocmai pentru că veverița reprezenta un animal banal, aproape (de) nebăgat în seamă: nu aducea pagube omului, nu deranja cu nimic, putea fi foarte ușor ignorată. Era, altfel spus, exact masca de care avea nevoie autorul pentru a reprezenta un personaj lipsit de personalitate, a cărui prezență în carte mai că e de trecut cu vederea.

Dar tocmai de aceea eu am preferat să nu o fac.

* Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului Societatea Bazată pe Cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, ID 56815.

1. Buffon, *Pagini din Istoria naturală*, traducere, prefață și note de de Pan Izverna, Editura Ion Creangă, București, 1981, p. 176.
2. Plinius, *Naturalis Historia*, ediție îngrijită, prefață și note de Ioana Costa, volumul al II-lea, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 89.
3. Jean-Paul Clébert, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*, traducere de Rodica Maria Valter și Radu Valter, Editurile Artemis și Cavallioti, București, 1995.
4. Michel Pastoureau, *O istorie simbolică a Evului Mediu Occidental*, traducere de Emilian Galaicu-Păun, Editura Cartier, Chișinău, 2004, p. 156.
5. Michel Pastoureau, *Ursul. Istoria unui rege decăzut*, traducere din franceză de Em. Galaicu/Păun, Editura Cartier, Chișinău, 2007, p. 184.
6. Idem, p. 183.
7. Albert the Great, *Man and the Beasts. De animalibus (Books 22-26)*, translated by James J. Scanlan, M.D., *Medieval & Renaissance Texts & Studies*, Binghamton, New York, 1987, p. 173.
8. G.D. Suchaux, M. Pastoureau, *Le bestiaire médiéval. Dictionnaire historique et bibliographique*, Le Léopard d'Or, Paris, 2002, p. 64.
9. D. Cantemir, *Istoria ieroglică*, în Dimitrie Cantemir, *Opere*, Vol.I, *Divanul, Istoria ieroglică, Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, ediție de Virgil Cândea, Editura Academiei Române și Univers Enciclopedic, București, 2003, p. 489.
10. Idem, p. 615-616.
11. Idem, p. 727.
12. Idem, p. 749.

FRANCOPOLIFONIA LA CHIȘINĂU

Felicia DUMAS

Luna martie este considerată de aproape două sute de milioane de francofoni din circa șaptezeci de țări drept luna francofoniei. Anul trecut, spre sfârșitul acestei luni, s-a desfășurat la Chișinău un colocviu internațional de înaltă ținută academică, organizat de Institutul de Cercetări filologice și interculturale al Universității libere internaționale din Moldova, care a reunit numeroși specialiști de limbă și literatură franceză din Franța, România, Moldova, Statele Unite și Camerun. Majoritatea comunicărilor au fost publicate într-un volum intitulat conform tematicii generale supuse dezbaterii colocviului – limba, literatura, cultura și puterea.* La acest volum am dori să ne referim în continuare, care ni se pare o reală contribuție în domeniul lucrărilor consacrate problematicii mult discutate a francofoniei.

El este conceput ca un anuar, care se află deja la numărul 5. Doi sunt artizanii principali ai acestei publicații: domnul Pierre Morel, francez stabilit la Chișinău, prof.dr. la Universitatea liberă internațională din Moldova, redactor șef și doamna prof.dr. habilitat Elena Prus, de la aceeași universitate, redactor șef adjunct. Subiectele tratate în articolele din acest număr gravitează aproape toate în jurul relațiilor complexe care se țin între limbă și putere, între cultură și putere, între literatura propusă de anumiți scriitori și putere. Aceste trei axe structurează tematic ansamblul volumului și sunt justificate în cuvântul-înainte semnat de comitetul de redacție. Ca la orice publicație serioasă din punct de vedere științific, încadrată la categoria B de Academia de Științe din Moldova, colegiul de redacție este format din specialiști cu renume de la universități din Canada, Franța, România și Moldova. Ce poate aduce însă în plus acest volum la zecile de mii de pagini publicate anual despre francofonie în lumea întreagă interesată de acest aspect geo-lingvistic? Puncte de vedere diferite exprimate pe tematica propusă, una de mare impact și actualitate în spațiul geografic și politic al Moldovei și al acestei părți a Europei răsăritene: infiltrarea politicului în cultură și literatură, raporturile sale cu limba în general și cu cea franceză în special.

Francofonia acestui spațiu european răsăritean este una polifonică, după modelul pluralității de voci narative despre care vorbește școala de naratologie rusă, sau a coralelor religioase de aceeași expresie. Această pluralitate de valențe ce contribuie fiecare în parte la exprimarea unei francofonii polifonice se dorește a fi surprisă în volumul *La Francopolyphonie*, cu referire la tematica anunțată: „limba, literatura, cultura și puterea”.

Prima secțiune, consacrată raporturilor dintre limbă și putere se intitulează sugestiv „limba în centrul puterii” și reunește paisprezece articole semnate de universitari francezi, români sau moldoveni. Primul dintre ele îi aparține binecunoscutului lingvist francez de la Universitatea Montpellier III, Henri Boyer și tratează problema ideologiei unilingvismului în Franța, care structurează încă de la început istoria limbii franceze în două direcții complementare, subsumate ideii de autoritate: una care urmărește eliminarea tuturor limbilor numite regionale (bască, bretonă, occitană...)

pentru impunerea unei limbi unice, literare și alta care încearcă se recupereze pluralitatea limbii franceze prin legitimarea acestor idiomuri care fac parte din moștenirea lingvistică a Hexagonului. Autorul este preocupat de multă vreme de aceste raporturi dintre limbă și putere, limbă și societate, de contactele și respectiv conflictele dintre limbi. El demonstrează, pornind de la o afirmație a fostului președinte F. Mitterrand că această ideologie a unilingvistului (înțeles prin prisma celor două orientări complementare, a interlingvisticului și, respectiv, a intralingvisticului) încă mai persistă în societatea franceză contemporană.

Ana Guțu, de la Universitatea liberă internațională din Moldova, propune o reflecție asupra corelației dintre limbă și putere la toate nivelele – social, politic, economic și cultural – cu referire îndeosebi la societatea moldovenească actuală. Concluzia autoarei este următoarea: „Dezechilibrul constatat dintre rolul pe care trebuie să-l aibă limba română în societatea din RM și statutul real al acesteia scoate în prim plan importanța lingvistului în definirea politicilor de funcționare a limbilor într-un stat”.

Binecunoscuta lingvistă suceveană Sanda-Maria Ardeleanu de la Universitatea „Ștefan cel Mare” propune împreună cu Ioana-Crina Coroi (de la aceeași universitate) un text deosebit de interesant din perspectiva noilor abordări lingvistice, consacrate investigării textuale a unui tip special de discurs (extrem de puțin studiat), discursul din campania prezidențială din România (din 7 decembrie 2009), surprins de mass-media. Cu referire directă la evenimentul integrat momentului discursiv din 7 decembrie 2009, una dintre concluziile lingvistelor sucevene (specialiste în analiza discursului) este că „evenimentele mediatice constituie scena unei retorici electorale, prin care se remarcă o amplificare a tendinței de individualizare, în sensul că politicile discursive tind să promoveze un anumit locutor, cu personalitate distinctă și abia în planul al doilea, valorile ideologice avute în vedere”.

Laurence Kucera de la Universitatea Paul Valéry Montpellier III, din Franța, urmărește implicațiile pe care le poate avea asupra libertăților lingvistice de exprimare a scriitorilor relația dintre limbă și putere, relație care duce la transformarea limbii în vehicul al unei anumite ideologii, iar în rândurile artiștilor la reacții diferite, dintre care cea de exil și de exprimare în altă limbă.

În continuitatea preocupărilor referitoare la francofonia românească, Felicia Dumas de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași insistă în textul său asupra modalităților și practicilor prin care se manifesta în România, în perioada comunistă, puterea simbolică a limbii franceze, limbă-suport a unei francofonii și francofilii cu tradiție, de care regimul comunist s-a temut atât de mult încât a cenzurat-o, pedepsind de multe ori cu brutalitate pe toți cei care își trădau adeziunea față de limba și de cultura franceză.

Maria Cotlău de la Universitatea de Stat din Chișinău propune o incitantă reflecție asupra procedeelelor de substituire meliorativă și a rolului acestora în discursul Puterii; sunt făcute referiri la limbajul de lemn, la distorsiunea semantică sau golirea de sens a unor expresii, la strategiile psihologice și lingvistice folosite în unele discursuri ale Puterii cu scopul mascării realității și al manipulării maselor.

Modalitățile în care publicitatea poate fi folosită de puterea politică ca mijloc de influențare a maselor, nu numai cea politică ci și publicitatea comercială care se vedește a avea un potențial ideologic și mai mare, sunt prezentate de Svetlana Bordian

de la Universitatea liberă internațională din Chișinău.

Cea de a doua secțiune a volumului, consacrată relației dintre scriitori și putere se deschide cu un text deosebit de interesant al Elenei Prus, de la Universitatea liberă internațională din Moldova, consacrat unei hermeneutici a puterii în opera recent laureatei a Premiului Nobel pentru Literatură, Herta Müller. Autoarea subliniază modul în care scriitoarea de origine română exploatează în profunzime mecanismele puterii comuniste, insistând asupra iresponsabilității istorice, ploitice și mai ales morale.

Raporturile a doi scriitori algerieni cu puterea postcolonială sunt descrise cu multă finețe a analizei de către Elena-Brândușa Steiciuc de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Sunt urmărite scrierile lui Rachid Mimouni și Boualem Sansal și luările de poziție ale acestora față de puterea din Algeria posterioară războiului de independență din anii 60 și impactul lor asupra modului în care este percepută Algeria contemporană.

Sabine Loucif de la Universitatea Hofstram Hempstead, New York analizează la rândul ei cazul a două autoare de origine vietnameză care locuiesc în Franța și scriu în limba franceză, demersul lor artistic fiind considerat ca o acaparare de putere prin intermediul cuvintelor.

Valérie Joëlle Kouam Ngoocka de la Institutul de Cultură și de Limbi din Yaoundé (Camerun) urmărește în textul său contribuția lui Filippo Tommaso Marinetti, fondatorul futurismului, la consolidarea ideologică a fascismului în Italia.

Scriitorii Ismail Kadare, Orhan Pamuk, Mircea Cărtărescu, Dumitru Crudu, Nicolae Popa și Herta Müller și mai ales felul în care aceștia au surprins în romanele lor interferențele dintre puterea politică și viața de zi cu zi a indivizilor reprezintă subiectul reflecției pe care o propune în textul său Maria Alexe de la Universitatea Națională de Arte din București.

Contribuția fundamentală a poetului Grigore Vieru la definirea identitară a basarabenilor, la reconstruirea cadrului de valori naționale este subliniată în articolul co-semnat de Nina Corcinschi și Cristina Robu de la Academia de Științe a Republicii Moldova.

Reflectarea urmelor lăsate de evenimentele politice trăite în perioada comunistă de către scriitorii Virgil Gheorghiu și Vintilă Horia în două dintre lucrările lor este analizată de Galina Florea de la Universitatea „Spiru Haret” din București. Este vorba despre romanele *Ora 25* (tradus în treizeci de limbi) și *Dumnezeu s-a născut în exil* (care a obținut premiul Goncourt în 1960).

Despre reprezentările imaginarului politic în presa literară românească a anului 1959, așa cum transpar ele din articolele publicate în *Viața românească*, scrie Nicoleta Ifrim de la Universitatea Dunărea de Jos, din Galați.

În sfârșit, cea de a treia secțiune a volumului, consacrată relației dintre cultură și politică, se deschide cu un incitant articol semnat de Pierre Morel, de la Universitatea liberă internațională din Chișinău, despre imaginarul (inclusiv ideologic) surprins în procesul de redactare a enciclopediilor într-o cultură, despre biblioteca văzută ca un fel de super-carte, despre felul în care literatura încearcă să manipuleze lumea prin modul în care o povestește.

Despre politică și cultură este vorba în textul semnat de Mihaela Albu de la Universitatea din Craiova, care își propune o reflecție asupra modului în care cuvîn-

tele Monicăi Lovinescu și ale lui Virgil Ierunca – exprimate la postul de radio Europa Liberă sau consemnate în articole publicate în diverse publicații de limbă română din diaspora – au contribuit la răspândirea adevărului referitor la situația comunismului din România, precum și la alimentarea speranței că acesta nu poate fi îngropat niciodată.

Alte două texte la fel de interesante sunt propuse de Alexandru Bohanțov de la ULIM – despre filmul de televiziune moldovenesc în perioada cenzurii ideologice și a presiunilor exercitate de puterea comunistă asupra colectivului de creație – și respectiv, de Victoria Bulicanu (de la aceeași universitate) – referitor la principalele tendințe ale mijloacelor de informare în masă din Moldova de a se focaliza pe personajele politice cărora le exagerează în mod tendențios calitățile personale.

Volumul se încheie cu un text incitant semnat de Nina Cuciuc de la Universitatea „Mihail Kogălniceanu” din Iași, care aduce în discuție o problemă încă actuală, referitoare la opțiunea unor lingviști basarabeni de a aboli adevărul științific – în perioada „de dezmăț totalitar sovietic” –, prin argumentarea aberantă a existenței unei limbi moldovenești, diferită de limba română.

Apărut cu sprijinul Agenției universitare a francofoniei, al ULIM-ului, al Alianței franceze din Moldova și al serviciilor culturale ale Ambasadei Franței în Moldova, volumul se concretizează într-o încununare de real nivel științific a eforturilor membrilor din comitetul de redacție, în special ale profesorilor Elena Prus și Pierre Morel.

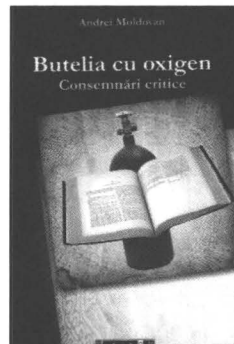
* *La Francopolyphonie Langue, littérature, culture et pouvoir*, no. 5, Chișinău, ULIM, 2010.

Ioan RĂDUCEA
Lupul. Texte lirice
Iași, Junimea, 2010

Constantin NOVAC
Văduva neagră
București, editura Niclescu, 2010

Andrei MOLDOVAN
Butelia cu oxigen. Consemnări critice
Cluj-Napoca, Eikon, 2010

„MĂNĂSTIRI ORTODOXE. 1. PUTNA“

- O REVISTĂ CU PĂCATE DE NEIERTAT -

Anghel POPA

În ultimul timp, mai multe posturi de televiziune din țară fac reclamă deosebită, anunțând pentru toți românii, un eveniment important – apariția unui serial editorial, concretizat sub titlul „*Mănăstiri Ortodoxe*”, în cadrul căruia urmează să fie publicate, în mai multe numere de sine stătătoare, câte o mănăstire (până la data redactării materialului au apărut trei numere, 1 – *Putna*, 2 – *Agapia*, 3 – *Voroneț*). O noțiune foarte largă, ce cuprinde mănăstiri din toată țara și chiar din alte stat ortodoxe, cum se menționează în *Ghidul seriei*, anexă a primului număr.

Prin intermediul acestei anexe, viitorul cititor este invitat: „descoperă locurile sfinte”, ca și cum până astăzi au fost ascunse cunoașterii. Nu știm din a cui inițiativă a demarat acțiunea, dar cunoaștem pe autorii acesteia: „Sfânta Mănăstire Putna” și Editura „De Agostini Hellas SRL” din Atena, condusă de Petros Kapnistos. O afacere financiară, fără îndoială, și nu o colaborare culturală, având un final păgubos sub aspectul conținutului științific, cel puțin pentru acest prin număr din seria menționată.

Primul număr din șirul mănăstirilor ortodoxe *Putna*¹, l-am așteptat cu nerăbdare, firească pentru tot românul, mănăstirea Putna având pentru mine o rezonanță deosebită: a fost *dragostea copilăriei mele*, iscată din poveștile părinților mei și a dragului meu învățător, consolidată prin lecturi științifice, în anii studenției, trăită concret, în aceeași perioadă, când am fost ghid al ONT-ului, în zona Bucovinei, unde conduceam grupuri de excursioniști, de 2-3 ori pe săptămână, vizitând opt obiective istorice într-o singură zi, din care făceau parte și mănăstiri, cea de la Putna deținând locul principal. Din aceste călătorii, de suflet pentru mine, care s-au desfășurat pe parcursul a cinci vacanțe de vară, completate de vizitele făcute cu elevii de la Liceul Militar „Ștefan cel Mare”, vreme de 20 de ani, la sfârșit de săptămână, s-a născut *ultima mea iubire spirituală*, scriind despre această ctitorie ștefaniană, cele mai frumoase și calde pagini în cartea *Serbările naționale de la Putna*. Tot cu acest prilej, am avut fericite ocazii de a mă apropia sufletește de anumite persoane, cum au fost viețuitori ai Putnei, călugării Iachint Unciuleac (devenit apoi stareț al mănăstirii, 1977-1992)² și Pimen Zainea (actualul Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților), pe atunci ghizi ai mănăstirii, de care m-au legat și mă leagă dulci amintiri.

Din aceste motive, anticipând, nu dorim, în cele ce urmează să fim duri în afirmații sau să discredităm persoane, ci doar să respectăm adevărul istoric, care trebuia să nu cedeze în fața imposturii publicistice și a ignoranței. Să mai adăugăm că, în ce

ne privește, ne-am făcut datoria morală față de o astfel de perspectivă. În anul 2004, când am editat lucrarea menționată, am trimis un exemplar starețului mănăstirii Putna, arhimandrit Melchisedec Velnic, de la care nu am primit răspuns până astăzi! Suntem răbdători, îl mai așteptăm, speranța moare ultima. În scrisoarea ce însoțea cartea, atrăgeam atenția asupra faptului că Ghidul mănăstirii se impunea a fi reactualizat în baza rezultatelor ultimelor cercetări științifice, deoarece conține multe erori; lucrurile au rămas în același stadiu, după cum am fost informați, Ghidul respectiv fiind folosit pe mai departe. Să mai adăugăm că, în urmă cu aproximativ doi ani, la sugestia colegului meu, prof. univ. dr. Ștefan S. Gorovei, părintele Dosoftei, de la Putna, m-a contactat telefonic, solicitându-mi un text, într-un succint rezumat al lucrării mele, „cu date mai importante”. Ulterior, a revenit, informându-mă că vor realiza ei acest rezumat, fără a-mi explica și care era obiectivul acestei tatonări. Cu acest aspect, discuțiile s-au întrerupt, contribuind la „înghețare” un număr de telefon transmis greșit și starea mea de șubredă sănătate.

În acest context, s-a produs publicarea revistei „Mănăstiri Ortodoxe”, număr închinat mănăstirii Putna. La limita acestui prim număr, vom glossa, fără a intra în detalii, făcând câteva observații generale în legătură cu conținutul acestuia. Afirmăm tranșant, de la bun început, că aproape întregul text al revistei în cauză este o blasfemie sub raport științific și nu numai la adresa mănăstirii Putna, având în vedere locul pe care ctitoria ștefaniană îl are în istoria națională.

Textul revistei, de la un capăt la celălalt, se prezintă sub forma unor compilații, punctate pe alocuri de plagiat, cu o structură inextricabilă. Parcă rușinându-se de această impresie, realizatorii nu l-au semnat, lăsându-l sub semnul anonimului. Chiar de la prima pagină se gafează cras, afirmându-se că Ștefan cel Mare a fost fiul lui Bogdan al III-lea³, când și elevii de școală primară știu că Bogdan al III-lea, numit și cel Orb, era fiul marelui voievod. Pe parcursul întregului text, Ștefan cel Mare e numit pentru perioada cât a trăit și a domnit, „Sfântul Ștefan cel Mare”. Ni se pare o exagerare prezentarea unui domnitor în viață, drept Sfânt. Această calitate se acordă, după cum se cunoaște, de Biserica Ortodoxă Română, prin canonizare, unor personalități care au avut rol definitoriu în apărarea credinței creștine și a ființei naționale, dar numai după trecerea lor la cele veșnice. Nu există nici un exemplu, indiferent de perioada istorică și de popor, ca un Sfânt să conducă o țară. Să mai adăugăm că folosirea abuzivă a termenului poate duce la banalizarea semnificației acestuia.

Citatelor, luate din diverse lucrări, nu li se indică autorii sau sursa. Unele explicații la diverse reproduceri, cum este cazul Epitafului realizat de Doamnele din România, sunt ambigue⁴, altele nu-și găsesc justificarea. Exemplificăm cu „manșeta” principesei Ileana de România⁵, a cărei prezență în paginile revistei nu și-o pot explica nici autorii... anonimi și cu atât mai puțin cititorii. Primii, neinformați, nu cunosc faptul că principesa Ileana a avut o mare legătură cu mănăstirea Putna, deoarece a patronat Serbarea Națională din 1926, organizată de studenții români din Cernăuți, despre care nu se menționează un singur rând, ca și cum n-ar fi existat⁶. Și exemplele pot

continua.

Serbările naționale desfășurate la mănăstirea Putna sunt prezentate haotic, fără continuitate cronologică și confundate cu evenimente aleatorii, realizate sub impulsul unor situații de conjunctură, deserving scopuri politice de moment, având, firește, implicații, cel mult locale. Astfel de evenimente nu pot fi numite *serbări naționale*, chiar dacă la ele au participat personalități politice sau chiar capete încoronate.

Desigur, numărul închinat Putnei nu și-a propus să prezinte serbările naționale ce s-au desfășurat în timp în spațiul mănăstirii, dar aceste serbări trebuiau punctate *în spiritul lor, în efectele și implicațiile pe care le-au avut în timp asupra națiunii române*. Pentru că, în ultimă instanță, rațiunea existenței mănăstirii Putna e a *forței spirituale și religioase*, la care națiunea română a făcut apel, ca la o instanță supremă, în situații cruciale din istoria sa.

Astfel, serbarea din 1871 este menționată succint, haotic, prin citate care vor să suplinească lipsa de gândire și de analiză asupra evenimentului⁷. În totalitate, textul referitor la serbarea din 1871 – care NU „a fost inițiată chiar” de Mihai Eminescu – este în neconcordanță cu pasajul-sinteză ce deschide rubrica atât de semnificativă: „*Jerusalimul neamului românesc*”⁸. Deși există o astfel de rubrică încărcată de semnificații, Serbarea națională din 1904 nu e încadrată aici, din rațiuni ce scapă înțelegerii noastre. Această serbare este menționată telegrafic într-o *Cronologie*⁹, care stă sub semnul unui neadevăr, autorii cramponându-se pe vechi și depășite informații, susținând că a fost inițiată de Eudoxiu Hurmuzachi! Nu se poate eroare mai mare, vizând hilarul, deoarece acesta s-a opus organizării serbării din motive politice, dornic, precum toată gruparea „bătrânilor” oameni politici din Bucovina, să protejeze imperiul dualist de convulsiile provocate de iredenta română, manifestate prin vârful de lance al tineretului studios. „Bătrânii” doreau o serbare, dar desfășurată în liniște, mai degrabă cu tentă religioasă, fără rezonanțe la trecutul istoric apropiat, care să reamintească Vienei că Bucovina era parte integrantă a Moldovei, țara românilor, ca toate celelalte provincii românești.

Cel care a propus ca anul 1904 să devină anul comemorării a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, pentru toți românii, a fost ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor din Vechiul Regat al României, marele reformator al învățământului românesc, Spiru Haret. Propunerea lui a avut rezonanțe și în teritoriile românești aflate sub ocupație străină, în special în Bucovina, unde voievodul se odihnea în eternitate, veghind, de la Putna, la destinul Moldovei. Ca urmare, tinerii bucovineni care-și făceau studiile la Viena, au cerut cu insistență, colegilor de la Universitatea din Cernăuți, să se ocupe de pregătirea unei mari serbări naționale la Putna. Acțiunile s-au declanșat prin *Apeluri* adresate populației românești din Bucovina pentru a sprijini material serbarea și a o susține prin participare. Sufletul acestor acțiuni a fost studentul George Tofan. Opinia publică din Bucovina, solidară cu tineretul studios, a somat nobilimea românească să părăsească expectativa și să se ralieze studenților în pregătirea comemorării lui Ștefan cel Mare. În aceste condiții, Eudoxiu Hurmuzachi va or-

ganiza un Comitet Național care se va ocupa de organizarea serbării.¹⁰

Dacă în cazul acestei serbări sunt făcute câteva precizări, cu erorile menționate, în ce privește Serbarea națională din 1926, organizată de studenții din Cernăuți și patronată de tânăra și frumoasa principesă a României, Ileana, nu se pomenește nimic! Doar la partea *Cronologie* se menționează că în 1926 „se instalează în incinta mănăstirii Bustul lui Mihai Eminescu, sculptat de Oscar Han”¹¹, ca și cum ar fi căzut din cer!

Serbarea din 1935, care a reunit Bucovina în jurul Monarhiei românești ca un gest de recunoștință pentru inițiativa regelui Carol al II-lea de a organiza, pe baze moderne, Muzeul mănăstirii, cu valorile sale materiale, a fost expedită într-o frază ambiguă¹². Regele a sponsorizat reorganizarea muzeului și refacerea baldachinului din piatră, întocmai cum a fost inițial, acoperind mormântul domnitorului, precum și recondiționarea Epitafului din 1490, donat mănăstirii de Ștefan cel Mare. Tot acum, din inițiativa mitropolitului Bucovinei, Nectarie Cotlarciuc, și a stareșului mănăstirii, Atanasie Prelipceanu, Mitropolia Bucovinei a subvenționat turnarea unui clopot care să-l înlocuiască pe *Buga*, dăruit de Ștefan cel Mare însă dogit după Primul Război Mondial. Așa a fost turnat clopotul care bate și astăzi, numit „Carol al II-lea”¹³.

Serbarea națională din 1957, organizată din inițiativa unui grup de studenți de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, nu a mai avut loc, dată fiind intervenția Securității statului comunist, manifestarea transformându-se într-un adevărat marș al tăcerii, simbolizând protestul tineretului studios, cum am menționat cu un alt prilej¹⁴.

Încă un aspect important, subliniat în revistă: autorii menționează că, în Muzeul mănăstirii, după 1960, era expusă o hartă a Moldovei, delimitată între Carpați și Nistru. E un „mit” care trebuie amendat. O astfel de hartă, regimul comunist nu accepta, fiind de parte de un „dezgheț” politic, cum sugerează textul în cauză¹⁵, iar Biserica Ortodoxă Română nu a riscat o astfel de inițiativă, ce se putea transforma într-o „Golgotă” inutilă pentru diriguitorii ei. Asemenea hartă a fost în intenția – realizare și expunere în holul de la intrarea în Universitatea Alexandru Ioan Cuza” din Iași – doar a Comitetului studențesc pentru organizarea aniversării a 500 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare, la propunerea studentului Alexandru Zub, în 1957. Tentativa a eșuat, deoarece autoritățile comuniste nu au aprobat inițiativa „subversivă”¹⁶.

Propunerea lui Alexandru Zub, cunoscută la Putna (menționăm că în perioada pregătirii serbării din 1957, stareșul mănăstirii, Dosoftei Murariu, a fost informat de toate deciziile Comitetului de organizare, prin intermediul studenților Alexandru Zub și Aurelian I. Popescu, după cum rezultă din documentele Securității comuniste¹⁷, a fost preluată și transpusă în practică, ulterior dar numai după vizita lui N. Ceaușescu, făcută în primăvara anului 1966. Expunerea hărții în Muzeul mănăstirii a fost de scurtă durată, fiind interzisă, în urma protestului făcut de atașatul cultural al URSS în România, care vizitase mănăstirea. Era un fapt real, ce ne-a fost povestit de fostul stareș arhimandritul Iachint, într-o discuție pe aleile mănăstirii și nu în Stăreție, unde aparatura de ascultare funcționa non-stop. După ce lucrurile s-au mai „așezat” – cum spu-

nea cuviosul Iachint –, autoritățile comuniste autorizează existența hărții (acoperită și neprezentată vizitatorilor), odată cu evenimentele politice din august 1968 (invadarea Cehoslovaciei de trupele Tratatului de la Varșovia, cu excepția celor românești). În fond, harta se putea justifica oricând pentru că reprezenta teritoriul Moldovei medievale și nu al celei (sau al celor!!!) contemporane. „Repusă” în circuit cultural, harta a fost „interpretată” de călugării-ghizi, românește!

Opoziția regimului comunist ateu față de Biserica Ortodoxă Română a fost continuată din perioada dejistă și sub noua orientare a lui N. Ceaușescu, deși s-a creat iluzia că România Socialistă promovează un „comunism cu față umană”. Realitatea a ieșit în evidență cu prilejul serbării naționale din 1966. Forțat de împrejurările externe, când UNESCO a decis sărbătorirea pe plan mondial a cinci veacuri de existență a mănăstirii Putna, regimul comunist român a reacționat, vrând să probeze schimbarea survenită în plan politic. Abilă, noua grupare de la București, păstrează însă echidistanța față de Biserica Ortodoxă Română. N. Ceaușescu vizitează mănăstirea Putna, nu în mod special și nici pentru aniversarea inițiată de UNESCO, ci sub pretextul unor „vizite de lucru” în județele limitrofe celui sucevean, la 22 mai 1966. Astfel că Biserica Ortodoxă Română îl va comemora pe Ștefan cel Mare în 2 iulie 1966, printr-o mare serbare, la care au participat dreptcredincioși din toată țara, dar fără reprezentanții partidului și ai statului român. Aceștia vor participa doar la aniversarea din 10 iulie, sărbătorind cele cinci veacuri de la întemeierea mănăstirii de către Ștefan cel Mare¹⁸. Aceasta a fost prima și ultima aniversare națională la mănăstirea Putna, cu aprobarea regimului comunist.

Asupra altor aspecte din revista prezentată nu mai insistăm. În fond, publicația nu și-a propus să devină o monografie a Putnei, ci doar un ghid pentru publicul cititor de istorie și iubitor de cultură, așa cum și mărturisesc autorii anonimi: „O călătorie pentru suflet!” Numai că nu au reușit. Pentru că au realizat o lucrare ce aduce mari servicii științifice mănăstirii Putna, nocivitatea ei dublându-se prin faptul că publicația a fost deja colportată printre cititorii mai mult sau mai puțin cunoscători ai aspectelor menționate de noi. Din aceste motive, lucrarea continuă tradiția „dezinformărilor”, perpetuând falsul istoric din timpul regimului comunist de tristă amintire, promovat la alte dimensiuni, atunci, metoda se practică și astăzi, conștient sau inconștient, sub diverse forme, care nici nu mai miră pe nimeni. Trăim într-o lume în care se răstoarnă valorile în toate domeniile, se facilitează ignoranța, impostura, plagiatul, minciuna și hoția. Și asta în lumea în care știința și cultura în general sunt marginalizate în postura de Cenușăreasă a societății, în mod sfidător și rușinos, de noua „intelectualitate” dâmbovițeană și de tineretul „studios” din Dorobanți, o lume în care bătrânii mor de foame, iar artiștii și oamenii de idei se sinucid.

Și în această lume tulburătoare, cu probleme stringente, venim noi, vor spune unele persoane, să punem în discuție o revistă, căreia, în ultimă instanță, i se pot acorda circumstanțe atenuante, sub motivația că nu se adresează specialiștilor, ci publicului larg. Dar tocmai această realitate culpabilizează și mai mult pe autorii ei, care aveau obli-

gația deontologică de a nu face rabat, în diferent cui i se adresează lucrarea, altfel realizând un rebut intelectual. Să mai adăugăm și obligația morală, având în vedere că publicația înfățișează o ctitorie ștefaniană nemuritoare, simbol al conștiinței naționale române.

În finalul acestor rânduri, ne întrebăm: oare evlaviosul și înțeleptul Iachint, fostul arhimandrit al Putnei, ar fi încuviințat observațiile noastre? Avem ferma convingere că da, însă în același timp, în imensa lui cucernicie și dragoste față de sfântul locaș, ar fi plecat ochii înspre pământ, rostind șoptit, în barba-i cu reflexe arămii, dojana pentru neascultare către făptuitoarii acestei contrafaceri publicistice: „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce-au făcut!”

¹ Cf. „Mănăstiri Ortodoxe”, Nr. 1, *Putna*, [Atena, 2010].

² *Părintele Iachint al Putnei*, ed. îngrijită de Costion Nicolescu, Ed. Bizantină [, 2000].

³ „Mănăstiri Ortodoxe”, nr. 1, p. 3.

⁴ Ibidem, p. 9.

⁵ Ibidem.

⁶ Anghel Popa, *Serbările naționale de la Putna*, Ed. Fundației Culturale „Alexandru Bogza”, Câmpulung Moldovenesc, 2004, p. 129-154.

⁷ „Mănăstiri Ortodoxe” nr. 1, p. 26-27.

⁸ Ibidem, p. 26.

⁹ Ibidem, p. 5.

¹⁰ Anghel Popa, op. cit., p. 95-126.

¹¹ „Mănăstiri Ortodoxe” nr. 1, p. 5.

¹² Ibidem, p. 25.

¹³ Anghel Popa, op. cit., p. 155-166.

¹⁴ Ibidem, p. 169-192.

¹⁵ „Mănăstiri Ortodoxe” nr. 1, p. 10.

¹⁶ Anghel Popa, op. cit., p. 177.

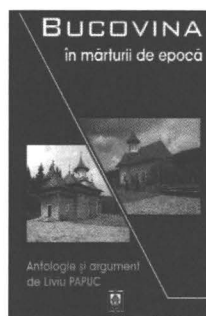
¹⁷ Ibidem, p. 180.

¹⁸ Ibidem, p. 193-210.

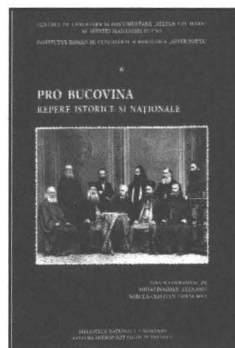

Lelia NICOLESCU
Beldiceni

Cluj-Napoca, *Casa Cărții de Știință*, 2010

Bucovina în mărturiile de epocă
Antologie și argument de **Liviu Papuc**
Iași, *Alfa*, 2010

Pro Bucovina. Repere istorice și naționale
Vol coord. de **Mihai Bogdan Atanasiu** și
Mircea Cristian Ghenghea
București, editura *Mitropolit Iacov Putneanul*, 2010

Mircea Radu IACOBAN

Cum vin de se leagă toate! Locuiesc pe strada ieșeană Tafrali. Când e să comand un taxi, ori să comunic cuiva telefonic adresa, nenorocire: Tafrali devine Trafali, Tarlafî, Tralafî, așa că trebuie să dictez pe litere... Trecând pe la Golia cu prilejul împlinirii celor 350 de ani de la sfințirea ctitoriei lui Vasile Lupu, am nimerit la o discuție despre jilțul Ecaterinei Cercheza, descris cândva cu amănunțime tocmai de patronul străzii mele, orientalistul **Orest Tafrali**. Nici zugrăvite pe spătarul de jilț, nici din înfățișările votive și nici din tablourile de epocă nu se poate desluși frumusețea chipurilor celor două femei despre a căror strălucire se dusese vestea în tot estul european al veacului XVII: Ecaterina Cercheza, doamna lui Vasile Lupu și Ruxandra, fiica domnitorului cu prima soție, Tudosca. Dacă din arta bisericească, închingată în rigorile bizantine, nu-i de așteptat să răzbată triumful frumuseții trupești, barem la pictorii „civili” ai veacului s-ar pretinde ceva aplicare către bucuria lumească a întâlnirii cu armonia și perfecțiunea înmănunchiate în ovalul aceluiași chip. Aș! Portretul Ruxandrei, aflat la Muzeul Rus din Petersburg, pare mai degrabă o insultă caricaturală. Ori, cine știe, va fi înfățișând o Ruxandră la senectute, sleită și dezabuzată după viețuirea cu bătăranul cazac Timuș Hmelnițki, cel care, la masa de nuntă, își tăia unghiile cu jungherul și n-a catadicsit să-i adreseze un singur cuvântel socrului, voievodul Vasile Lupu (amănunte în documentatele cercetări a Liliei Zabolotnaia din „*Revista de istorie a Moldovei*” nr. 3, Chișinău, 2008, și a lui Sorin Iftimi, în culegerea „*Mănăstirea Golia*”, Iași, 2010, pag. 47). Poate și din pricina absenței mărturiilor portretistice conforme cu realitatea consemnată în cronici, amintirea Ecaterinei Cercheza prea repede s-a șters. Principală însușire i-a fost considerată frumusețea unică; cum se va vedea, și alte alese merite ar fi în măsură să justifice tentativa de readucere în atenție a unui personaj care, în alte culturi, probabil c-ar fi devenit generos subiect de legendă. Era o cinste pentru mai marii veacului să se însoțească cu circaziene. Și sultanul era fiu al unei frumuseți din Caucaz. Circazienii, pe care unii încă îi mai confundă cu georgienii din vecinătate, sunt (mai bine zis, au fost) un popor mândru, primul atestat în Caucaz, iar cultura lor (Maikop) este considerată cea mai veche din lume. Frumusețea femeilor circaziene (de la 7 ani erau închingate cu centuri de fier care să le mențină subțirimea taliei, iar picioarele li se strângeau în botine metalice), la care se adăuga educația îngrijită, precum și un simț matern ieșit din comun, le-a purtat renumele până-n capitala Moldovei. Vasile Lupu, cel căruia îi datorăm ctitorirea Trei Ierarhilor și desăvârșirea Goliei, dar și întâia carte

tipărită la Iași (în Predoslovie, voievodul scria la 1643: „*dăruim această carte limbii românești*”), rămas văduv, și-a dorit cu grabire soață circaziană. A trimis în Caucaz o mică armată, care a luat pe rând, vilaiet după vilaiet și a cercetat cu amănunțime frumoasele locului până a descoperit-o pe splendida Ecaterina, pe lângă toate cele și creștinată. Au cumpărat-o (!) numai că, la întoarcere, solia moldavă s-a poticnit de Pașa din Silistra, care, fermecat, ba chiar de-a dreptul... fulgerat, a hotărât să oprească circaziana pentru el. Tratatave, înconțări, amenințări, mituiri – până la urmă, intervenția sultanului duce la eliberarea Ecaterinei, nu fără ca Vasile Vodă să trimită la Istanbul și la Silistra alte nenumărate pungi cu aur. Și nici nu-și văzuse mireasa! Ciudat, dacă despre nunta Ruxandrei avem belșug de informații, nici o însemnare nu s-a păstrat despre bănuita ceremonie și petrecere domnească a însoțirii cu circaziana. Ecaterina îi dăruiește domnitorului un copil bicisnic, Ștefăniță, viitorul „Papură Vodă” (el însuși preventiv „însemnat la nas” de Gheorghe Ștefan, îi va tăia nasul Spătarului Nicolae Milescu...). Doamna se consacră terminării și înzestrării mănăstirii Golia și a bisericii „despre doamna” de la Curte, dar vin vremuri grele. „*Voivodeasa Lupu se întristează/ Noaptea încă mai mult veghează*” spune un cântec popular unguresc. Uzurpatorul Gh. Ștefan îl alungă pe Vasile Lupu de pe tron după 19 ani de domnie. Lupu se refugiază în Crimeea, Ecaterina, se închide în Cetatea Sucevei. Acolo, ginerele Timuș încearcă s-o siluiască. Izbutește să-și păstreze cinstea oferindu-i cazacului 11 fete de boieri fecioare. Generos (și pretențios), Timuș alege numai trei. Va muri curând, lovit de o ghiulea de tun. Ecaterina pornește în pribegie. Sultanul îi cere lui Gh. Ștefan s-o elibereze, dar i se răspunde că doamna e moartă. Peste câțiva ani o vom găsi la Istanbul, apoi din nou în Moldova, iarăși la Istanbul... Nu i se cunoaște următorul.

Dacă n-am privi istoria ca o înșiruire de date seci, musai de memorat și atât, încercând, adică, să ne și imaginăm scenele narate în cronici, am înțelege-o altfel. Recitite în cheia ce apelează la ochii minții, cele de mai sus s-ar cuveni să țină seama de faptul că, prin raportare la realitățile veacului XVII, receptarea spațiului și timpului necesită utilizarea altor unități de măsură, iar implicațiile etice ale fiecărui episod se cuvin circumscrise unui cod astăzi greu de înțeles și imposibil de acceptat. Să ne închipuim barem aventura unei călătorii de mii de kilometri prin spații necunoscute (a trebuit traversată călare toată Anatolia, de la vest la est!) într-o vreme în care nu existau șosele stabile, indicatoare la intersecții, moteluri, popasuri la Mc Donald's, prognoze meteo, 112 și... GPS. O estimare optimistă alocă unei astfel de trudnice drumeții (Iași-Tighina-Galați-Silistra-Burgas-Saray-Istanbul-Eskişehir-Ankara-Samsun-Erzurum-Kutaisi-Oceakov, tocmai în actuala regiune rusă Kabardino-Balkaria) barem cinci-șase săptămâni numai la dus. Vreme în care cei 60 de moldoveni și 150 de tătari trebuiau hrăniți și odihniți, caii așijderea, luându-se în seamă și nenumăratele primejdii ale drumului prin necunoscut (postelnicul Enachi Catargiu ducea cu sine ditamai tezaurul – pungile cu aur

menite să cumpere podoaba Caucazului și să mituiască în jur ceea ce era de mituit). Ținutul circazienilor era, atunci, sub stăpânirea Hanului tătarilor, dar și, indirect, a Sultanului, de bunăvoința amândurora (evident, cumpărată) depinzând îndeplinirea neobișnuitei misii. Să ne închipuim, pe mai departe, avatarurile neobișnuite selecții de „miss Caucaz”, când s-a mers din vilaiet în vilaiet și, odată învinse orgoliile și suspiciunile dregătorilor locali, se proceda la minuțioasa cercetare a candidatelor. Viitoarea mireasă trebuia nu numai să fie frumoasă-cadră, de neam ales, poate chiar de „mirza” (mir=domn, zade=fiu), ci și neprihănită. Dacă va fi cu puțință, și de religie creștină. Ecaterina îndeplinea toate aceste pretențioase condiții, ba, mai mult, avea o educație aleasă, vorbea patru limbi și, parese, știa să citească. Tranzacția l-a implicat și pe marele Han, din belșug răsplătit cu aurul Moldovei. Și iat-o pe Ecaterina, însoțită de roaba ei, nu mai puțin arătoasă, luând drumul către Iași, unde avea să întâlnească un popor necunoscut, cu o limbă neînțeleasă și, mai ales, un soț despre care nu știa nimic altceva decât că-i domn, de neam aromân albanez. Solia moldoveană ajunge la Silistra, pe Dunăre; vor fi trecut două-trei luni de la plecarea din Iași. Pașa de la Silistra vede viitoarea mireasă domnească, îi cade cu tronc și, dornic s-o rețină pentru propriul harem, născocеște motivul interdicției continuării drumului: circazienii sunt musulmani, femeia din Caucaz trebuie să-și ia bărbat din religia ei, nu un „ghiaur” precum Vasile Lupu. N-a vrut să creadă că-i creștinată; totuși, pentru orice eventualitate, i-a trimis un cadiu care s-o școlească într-ale islamului și s-o aducă la „adevărata credință”. Icusita Ecaterina a găsit cum să scape de cadiu: de câte ori apărea, roaba îi aducea o tipsie cu fleică de porc aburindă. Îngrozit, „profesorul de mahomedanism” o tulea imediat. Catargiu trimite solie la Vasile Vodă (altă săptămână dus-întors). De la Iași sosesc pungi cu 3000 de ducați-aur. Pașa le ia, dar... nu eliberează arestuita. Se zvonește zăngănit de arme, oștenii moldavi nu renunță la ocrotirea protejatei și iau poziție de luptă – numai că Pașa avea 8000 de ieniceri... Voievodul trimite solie la Marele Han (alte două săptămâni). Hanul roagă... amenințator de eliberare, dar Pașa se face că n-aude. Pleacă iar solie spre Moldova (alte săptămâni), după care Vasile Lupu se adresează direct Sultanului (încă două-trei săptămâni și alt bănet...). Sosește la Silistra trimisul Sultanului (încă barem o săptămână – pe atunci lumea se grăbea încet) cu poruncă de grabnică slobozire, altfel Pașa își va pierde capul. Și-l pierduse la figurat, când a dat ochii cu Ecaterina, dar acum, amenințat cu descăpătânarea la Yedy-Kule, n-a mai avut încotro. Mai ia un ultim peșcheș de la Vasile Vodă (mizilic: 200 de ducați) și, în sfârșit, mica armată trece Dunărea, ducând spre capitala Moldovei prețiosul trofeu caucazian.

Ce formidabil film istoric s-ar putea turna pe o astfel de tramă! Parc-am și văzut secvențe proiectate pe spătarul jilțului de la Golia descris de la fel de uitatul Orest Tafrali...

FILE DINTR-UN JURNAL TEATRAL

Bogdan ULMU

Montînd anul acesta, la Teatrul Valah, *Ivan Turbincă* (scenariul meu după Creangă), mi-am amintit de un frumos titlu de carte a lui Alexa Visarion: *Spectacolul ascuns*. Căci *Ivan* al meu, **teoretic**, destinat copiilor, ascunde o montare anti-sovietică destul de străvezie! Nu întâmplător, cînd l-am jucat la Vinița (Ucraina), a fost întrerupt, de două ori, de filosovietici; plus că am fost trimiși acasă ...cu două zile mai devreme!

Nu mă mîndresc cu asta; de altfel, unii nu cred, nu mă mai mîndresc cu nimic, de vreo cinci ani înoace...Importantă rămîne ideea că multe reprezentații conțin, în aceeași seară, două spectacole: unul – la vedere; celălalt – ascuns. Cinste lor!...

*

Geo Balint mă invită să văd la Bacău spectacolului său... neascuns *Femei singure* (după Dario Fo și Franca Rame). Cu o singură interpretă, Eliza Judeu, care-i excelentă.

Îmi place teribil și *locul* unde se joacă: el se numește *Salon de pian*. De ce? Fiindcă-i *chiar* un magazin care vinde pian! Felicitări patroanei care pune la dispoziție salonul, unor artiști.

*

Coșmar de septembrie: după ce, an de an, situația concurenței la unele secții ale Facultății de teatru a ajuns penibilă, o asistentă a fost somată să aducă cinci candidați la cea mai năpăstuită secție. A plîns, a plîns, iar a plîns, apoi a găsit soluția: cinci ...pensionari de pe scara blocului în care locuia.

A, că vor fi ulterior decedați, ori exmatriculați, e altă socoteală: important e că se ocupă locurile...

Culmea ar fi ca unii dintre pensionari să primească...și burse! Asta le-ar rotunji minorul venit și, iacătă găsim, pe cale onirică, o soluție simplă de redresare a învățămîntului superior!...

*

Era o emisiune Tv intitulată *Viața bate filmul*. Pînă aici, nimic grav.

Dar am citit în presă că ar exista și o „Elodia...de la Pitești”! Cu ani în urmă s-a vorbit și de...micuța Picasso! Sau Gavroche al revoluției din decembrie 89!

Băi frate, învălmășeală se mai produse prin comparatistica asta *mass-media*! Mi-e teamă că-ntr-o zi ne vom pomeni cu Hecuba de la Coarnele Caprei și Vitoria Lipan de la Sovata. Că viața nu cere cultură.

Uneori, nici gazetăria...

*

Pe prima scenă a țării joacă, uneori, o actriță numită ...Costina Ciuciulică. Să-și schimbe numele!

UN EVENIMENT MEMORABIL - EMINESCU LA BÂRLAD

Valentin CIUCĂ

Culturalitatea Bârladului ține de evidență, fiind confirmată atât la bursa timpului trecut dar, mai ales, în orizontul contemporan. Referirile la cărturarul Stroe Belloescu, la N.N. Tonitza, la Academia Bârlădeană sau G. Tutoveanu și încă alți intelectuali de marcă, acreditează ideea că aici a existat permanent un climat de autentică emulație științifică și artistică. Evocările privind faptele de ctitorire culturală au devenit un gest firesc, revistele editate aici reușind veritabile exerciții de admirație față de cei cu adevărat atașați spiritului locului și valorilor lui.

Aniversarea lui Eminescu a prilejuit consemnarea la Bârlad a unui eveniment cu maximă încărcătură simbolică și afectivă. Dacă în alte spații românești s-a omagiat potrivit tradiției aniversarea poetului prin gesturi simbolice de prețuire, comunitatea bârlădeană s-a mobilizat pentru gesturi cu totul remarcabile, perene. Un om providențial pentru oraș, doctorul Constantin Teodorescu, un primar receptiv și generos, Constantin Constantinescu, precum și comunitatea în ansamblu au pus bazele Centrului *Eminescu*. Gestul pare de-a dreptul eroic în condițiile vitrege ale unei interminabile crize economice, dublată desigur și de abdicări de la standardele înalte ale culturii. Ideea de a amenaja acest Centru *Eminescu* nu presupune paternități orgolioase, ci doar bucuria comunității bârlădene de a elogia poetul național.

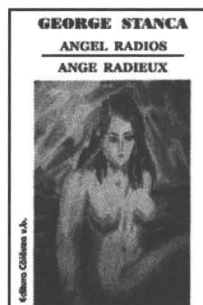
Propunerii doctorului Teodorescu i s-au asociat primarul orașului, consilierii locali, alți intelectuali și astfel, s-a identificat într-o veche și frumoasă arhitecturală clădire, aflată în patrimoniul urbei. Renovarea impecabilă a creat ambianța specifică unui centru de studii, precum cel de la Ipotești, unde Petru Creția a trudit o vreme asupra manuscriselor eminesciene. La Bârlad se află acum o multitudine de ediții ale operei eminesciene, unde se remarcă ediția Maiorescu din anul 1884, alături de alte zeci de ediții, unele dintre ele ilustrate de graficieni și pictori notorii. Centrul bârlădean a devenit, chiar de la inaugurare un edificiu merit să dureze, cu atât mai mult cu cât, spațiile de cercetare și studiu beneficiază de agrementul însoțirii cu numeroase opere de artă ce-l reprezintă pe poet și epoca sa. Colecția numismatică și cea de medalii jubiliare sau comemorative evocă de fapt, dincolo de efigia poetului, respectul pentru trecut ca o premisă pentru viitor.

Operele de artă expuse, variate și valoroase, impune ideea că varietatea viziunilor motivează faptul că fiecare dintre noi avem un Eminescu al nostru, unic și irepetabil. Tapiseria Doamnei Cella Neamțu, compozițiile lui Costin Neamțu, portretele semnate de Gheorghe Miron, ilustrațiile lui Georgel Pascu, semnele hieratice ale lui Vasilian Doboș, interpretările lui Mircea Cojocaru, portretele poezilor premiați la Botoșani, în viziunea pictorului Florin Buciuileac și Manuel Mănăstireanu, alături de alte metafore plastice extrase din universul poetic eminescian conduc către o operă emblematică sugerând *Galaxia iubirii* în viziunea lui Sabin Bălașa.

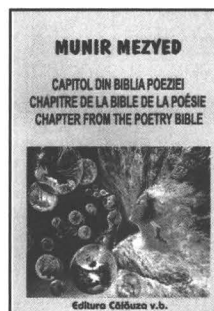
Atmosfera acestui loc, de-acum sfințit cu duhul poetului național, animă sentimentul că timpul lucrează în favoarea celor care fac din memorie o amprentă de identitate națională. Elogiile decente ale invitaților au condus către momentul așteptat al inaugurării bustului Eminescu, realizat cu măiestrie expresivă și simbolică, de bărlădeanul Marcel Guguianu.

Soarele a ieșit vremelnic dintre nouri și ne-a luminat drumul către noi înșine. O asemenea ceremonie lasă urme adânci în memoria colectivă și individuală. Bârladul a devenit, o dată în plus, o cetate unde Eminescu va fi mereu acasă...

EX LIBRIS

George STANCA
Angel radios / Ange radieux
 Versiune în limba franceză de
Muguraș Maria Petrescu
 Deva, Călăuza, 2010

Munir MEZYED
Capitol din Biblia poeziei / Chapitre de la Bible de la Poésie / Chapter from the Poetry Bible
 Traducere/Prefață de **Muguraș Maria Petrescu**
 Deva, Călăuza, 2010

Ioan BARB
Sub via ființei plâng strugurii
 Sibiu, A.T.U., 2010

CONSTANTIN TEODORESCU

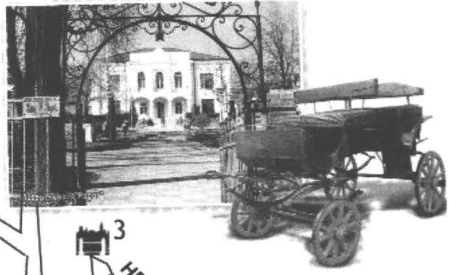
Vasilian DOBOȘ

Poate chiar în lume sunt puțini oameni, numărabili pe degete, ca Doctorul Constantin Teodorescu. Poate, strângători de frumuseți, mai sunt îngerii. Mare chirurg, mare colecționar, mare boem. Am văzut hârciogi adunând și ascunzând, avari. El nu. El donează și construiește pentru oameni, pentru comunitate. Are galerii unde au beneficiat mii de autori să-și arate lumii creațiile; a achiziționat și a donat muzeelor de artă colecții întregi; și-a mutat sufletul argintat în muzee: la Bîrlad și la Vaslui în mod deosebit. A pus umărul la ridicarea Pavilionului Marcel Guguianu. Este marele inițiator al înființării Centrului „Eminescu” la Bîrlad, căruia a donat colecția fabuloasă de carte, artă plastică, medalistică și carte poștală, ex libris pe tema Eminescu, inaugurată în acest an, chiar de ziua Poetului, 15 ianuarie. Primarul Constantin Constantinescu a fost alături de el în toate cele, un alt mândru om al orașului său. Ave lor!

Constantin Teodorescu nu este lăsat de Dumnezeu să se odihnească; nu trece o zi și-i mai parafează un proiect de anvergură, până acum numărul lor nici nu se mai știe. El nu le cuantifică, le aduce până la sărbătorire. Nu-i plac fastul, protocolul, se bucură doar de fapta împlinită. Iscoditor, cum este, află totul despre valorile care trebuie puse în mișcare și evidentă. Educat, cum este, sacrifică totul cu eleganță și chibzuiță bine făcute. Ferm, cum este, finalizează totul, ca omul și comunitatea să se bucure cât mai repede. Îi respectă pe toți, dincolo de orice marcă etnică și religie. Are mintea și sufletul celor trei personaje ale lui Victor Ion Popa: Tache, Ianke și Cadâr. Acesta este omul. Un om al Trinității.

Centrul „Mihai Eminescu” Bîrlad
inaugurat la 15 ianuarie 2011

**Revista „Dacia literară“
poate fi procurată
și vizitând
muzele literare
ieșene:**

- DOSOFTEI,
- VASILE ALECSANDRI
(Mircești),
- CONSTANTIN NEGRUZZI
(Trifești),
- MIHAI EMINESCU,
- ION CREANGĂ
- VASILE POGOR („JUNIMEA“),
- NICOLAE GANE
(CENTRU DE MUZELOGIE),
- MIHAIL SADOVEANU,
- MIHAI CODREANU,
- OTILIA CAZIMIR,
- G. TOPÎRCEANU

Revista este membră a

**Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din
România (A.P.L.E.R.)**

și a

**Asociației Revistelor și
Publicațiilor din Europa
(A.R.P.E.)**

Vă invităm să susțineți apariția publicației, prin abonament, în formula:

1. COMPANIA NAȚIONALĂ „POȘTA ROMÂNĂ”
2. MUZEUL LITERATURII ROMÂNE - Str. V. Pogor nr. 4, Iași, cod 700110 - prin mandat postal în sumă de 22,20 RON, cu mențiunea pentru Daniela ILIE (tel. 0232.410340, 0747.499400, între orele 9-15).

Această sumă reprezintă: 18.00 RON cost revistă (6 numere/an) și 7,20 RON cost speze postale. Sumele pot fi virate către **Societatea Culturală „Junimea '90”**, la Banca Comercială Iași, România - cod IBAN: RO 03 RNCB 0175033604750001 (în lei), cod IBAN: RO 73 RNCB 01750336 04750002 (în valută).

Date de apariție:

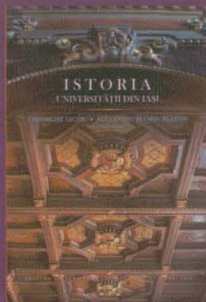
- ianuarie (nr. 1)
- martie (nr. 2)
- mai (nr. 3)
- iulie (nr. 4)
- octombrie (nr. 5)
- decembrie (nr. 6)

EX LIBRIS

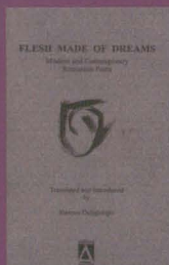

Echim VANCEA (coord.)
Laurentiu Ulici
10 ani de posteritate
Cluj-Napoca, Limes, 2010

Ovidiu PECICAN (coord.)
*Antologia prozei scurte
transilvane.*
2 vol.
Cluj-Napoca, Limes, 2010

Gheorghe IACOB, Alexandru PLATON (coord.)
Istoria Universității din Iași
Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010

Flesh Made of Dreams.
*Modern and Contemporary
Romanian Poets.*
Translated and Introduced
by Stavros Deligiorgis
Călărași, Agora, 2010

Piața aururilor.
Poeți sibieni.
*Antologie gândită și culeasă de
Ioan Radu Văcărescu*
ediția a II-a.
Bistrița, ed. George Coșbuc, 2009

REȚEA DE LIBRĂRII

EDITURĂ TIPOGRAFIE BIROU DE TRADUCERI CREAȚIE PUBLICITĂRĂ
STUDIO DE ÎNREGISTRĂRI ȘI CASĂ DE PRODUCȚIE ACREDITATĂ O.R.D.A.

CARTEA ESTE O PASIUNE, IAR PASIUNEA SE ÎMPARTE...

CĂRȚI PENTRU CLIFE DE LINIȘTE ȘI FRUMUȘETE...
CĂRȚI PENTRU PERFORMANȚĂ ȘI SUCCES...
CĂRȚI PENTRU TOATE ANOTIMPURILE VIETII...

EDITURA SEDCOM LIBRIS

acreditare C.N.C.S.I.S.
pachet complet de servicii: consiliere editorială, editare,
traducere și revizuire traducere, propunere de publicare în
străinătate, lipărire, promovare și difuzare în întreaga țară

www.editurasedcomlibris.ro

PENTRU CĂ NE PASĂ CINE EȘTI, CE FACI, CUM FACI ȘI UNDE VREI SĂ AJUŢI...

○ MULȚIME DE CĂRȚI FRUMUȘASE TOT ANUL

ISSN (Tipărit) 1220-7322; ISSN (Electronic) 1584-2657

5448402 000080
Preț: 3 lei

www.dacialiterara.ro

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulliteraturiiiasi.ro>